

VYSOKÁ ŠKOLA BÁŇSKÁ – TECHNICKÁ UNIVERZITA OSTRAVA
EKONOMICKÁ FAKULTA

KATEDRA EVROPSKÉ INTEGRACE

Spolupráce Evropské unie a NATO v kontextu nových bezpečnostních hrozeb

Cooperation of the European Union and NATO in the Context of New Security Threats

Student: Bc. Martin Mlčoch

Vedoucí diplomové práce: Ing. Radomír Kaňa, Ph.D.

Ostrava 2016

VŠB - Technická univerzita Ostrava
Ekonomická fakulta
Katedra evropské integrace

Zadání diplomové práce

Student: **Bc. Martin Mlčoch**
Studijní program: N6202 Hospodářská politika a správa
Studijní obor: 6210T004 Eurospráva
Téma: **Spolupráce Evropské unie a NATO v kontextu nových bezpečnostních hrozeb**
Cooperation of the European Union and NATO in the Context of New Security Threats

Jazyk vypracování: čeština

Zásady pro vypracování:

1. Úvod
2. Vývoj NATO a Společné bezpečnostní a obranné politiky Evropské unie
3. Změny postojů Evropské unie a NATO v reakci na současnou bezpečnostní situaci
4. Role České republiky v rámci Společné bezpečnostní a obranné politiky a v NATO
5. Závěr

Seznam použité literatury

Seznam zkratk

Prohlášení o využití výsledků diplomové práce

Seznam příloh

Přílohy

Seznam doporučené odborné literatury:

FOJTÍKOVÁ, Lenka a kol. *Postavení Evropské unie v podmínkách globalizované světové ekonomiky*.

Ostrava: VŠB-TU, 2014. ISBN 978-80-248-3333-0.

KAVAN, Štěpán a kol. *Bezpečnost společnosti v podmínkách Evropské unie*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2014. ISBN 978-80-87472-72-9.

SMOLÍK, Josef, Tomáš ŠMÍD a kol. *Vybrané bezpečnostní hrozby a rizika 21. století*. Brno: Mezinárodní politologický ústav Masarykovy univerzity, 2010. ISBN 978-80-210-5288-8.

Formální náležitosti a rozsah diplomové práce stanoví pokyny pro vypracování zveřejněné na webových stránkách fakulty.

Vedoucí diplomové práce: **Ing. Radomír Kaňa, Ph.D.**

Datum zadání: 20.11.2015

Datum odevzdání: 22.04.2016

Ing. Boris Navrátil, CSc.
vedoucí katedry

prof. Dr. Ing. Dana Dluhošová
děkanka fakulty

Prohlášení

Místopřísežně prohlašuji, že jsem celou práci, včetně všech příloh, vypracoval samostatně.

V Ostravě dne 22. dubna 2016

.....

vlastnoruční podpis autora

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval vedoucímu práce Ing. Radomíru Kaňovi Ph.D. a por. Ing. Lukášovi Esterkovi za věcné připomínky a cenné rady, čímž přispěli k vypracování této diplomové práce.

Obsah

1 Úvod	4
2 Vývoj NATO a Společné bezpečnostní a obranné politiky Evropské unie	6
2.1 Založení a vývoj NATO	7
2.1.1 Poválečná situace v Evropě a zrod NATO	7
2.1.2 Severoatlantická aliance v průběhu studené války	9
2.1.3 NATO po ukončení bipolárního rozdělení světa	17
2.2 Evropská bezpečnostní spolupráce	20
2.2.1 Vývoj evropské bezpečnostní politiky	20
2.2.2 Vymezení a cíle Společné zahraniční a bezpečnostní politiky EU	23
3 Změny postojů Evropské unie a NATO v reakci na současnou bezpečnostní situaci...28	28
3.1 Vztahy EU a NATO	28
3.1.1 Obranné výdaje členských států EU a NATO	30
3.1.2 Problémy vzájemné spolupráce SBOP a NATO	34
3.2 Členská základna EU a NATO	37
3.2.1 Členské země EU/nečlenské země NATO	37
3.2.2 Členské země NATO/nečlenské země EU	38
3.3 Komparace EU Battlegroups a NATO Response Force	39
3.4 Reakce EU a NATO na ukrajinskou krizi	40
3.4.1 Koncept hybridní války	44
4 Role České republiky v rámci Společné bezpečnostní a obranné politiky a NATO.....48	48
4.1 Účast České republiky v misích NATO	50
4.2 Účast České republiky v misích EU	54
4.3 Česko-slovenská Battlegroup a spolupráce zemí Visegrádské čtyřky	59
4.3.1 Srovnání obranných politik zemí V4	61
4.4 Výhody a nevýhody vstupu České republiky do NATO	63
4.4.1 Politické aspekty členství v NATO	63
4.4.2 Vojenské aspekty členství v NATO	64
4.4.3 Ekonomické aspekty členství v NATO	65
5 Závěr	67
Seznam použité literatury	69
Seznam zkratk	76
Prohlášení o využití výsledků diplomové práce	
Seznam příloh	
Přílohy	

1 Úvod

V současné době prochází bezpečnostní prostředí výraznými dynamickými změnami, kdy i Evropa a euroatlantický prostor jsou vystavěny zásadním bezpečnostním výzvám a hrozbám. Tyto hrozby, jejich zdroje a nositelé mají jak státní, tak stále více i nestátní a nadnárodní charakter. Zdrojem hrozeb jsou i mocenské aspirace některých států, které v rostoucí míře přestávají respektovat mezinárodní uspořádání a základní principy mezinárodního práva. Vzhledem ke zhoršující se bezpečnosti a stabilitě v hraničních částech Evropy a v oblastech s Evropou sousedících, již dnes nelze vyloučit přímé ohrožení území některých členských států NATO a EU, to jak ve vojenské podobě, tak v nejednoznačné podobě tzv. hybridního způsobu boje.

Určité trendy v globálním prostředí posilují nárůst a potenciál asymetrických bezpečnostních rizik. Dochází k prolínání vnitřních a vnějších hrozeb a stírání rozdílů mezi nimi. Mezi trendy a faktory lze řadit ambice nových globálních a regionálních aktérů, fenomén zhroucených států, využívání globalizace ze strany nestátních aktérů, fenomén zahraničních bojovníků, rozpínavost tzv. Islámského státu, nerovnoměrný demografický vývoj, omezenost energetických zdrojů, surovin, potravin a vody, migrační tlaky a klimatické změny. Rostoucí ambice nových globálních a regionálních mocností mají na rovnováhu prostředí zásadní vliv. Některé státy se pokoušejí budovat sféry vlivu prostřednictvím kombinace politického, hospodářského a vojenského tlaku. Tyto tendence zvyšují riziko eroze politických i právních závazků na poli evropské bezpečnosti. Je proto velmi důležité, aby v tomto neustále se měnícím bezpečnostním prostředí Evropská unie a NATO spolupracovaly.

Cílem diplomové práce je zhodnotit spolupráci Evropské unie a Severoatlantické aliance a význam postavení České republiky v NATO a Společné bezpečnostní a obranné politice.

V rámci diplomové práce byla zvolena následující hypotéza:

Česká republika zvyšuje své výdaje na obranu, ale stále nesplňuje požadované standardy NATO, proto v porovnání s ostatními členskými zeměmi Severoatlantické aliance zaostává.

Práce je tematicky rozdělena do tří hlavních kapitol. V první části jsou vymezena teoretická východiska problematiky. Tato kapitola popisuje zrod NATO a jeho další vývoj v měnícím se mezinárodním bezpečnostním prostředím. Jsou zde nastíněny nejvážnější krize,

kterým Aliance musela čelit během studené války, spolu s nejvýznamnějšími smlouvami, které byly přijaty. Pozornost je věnována i transformaci NATO po ukončení bipolárního rozdělení světa. Kapitola je uzavřena rozvojem evropské bezpečnostní spolupráce, přičemž pozornost je věnována hlavně motivům a cílům SBOP.

Druhá kapitola se v úvodu zaměřuje na vztahy mezi Severoatlantickou aliancí a Evropskou unií, s důrazem na smlouvy a dohody v oblasti bezpečnosti, které tyto celky sdílí. Následuje komparace obranných výdajů mezi evropskými zeměmi navzájem, ale i mezi Evropskou unií a USA. Jsou zde také rozebrány spory, které brání bližší a účinnější spolupráci SBOP a NATO. Kapitola je pak uzavřena fenoménem hybridní války, který se dostal do popředí v důsledku ukrajinské krize.

Třetí kapitola se zaměřuje na angažovanost České republiky v misích EU a NATO. Je zde také provedena komparace v rámci Visegrádské čtyřky a kapitolu uzavírá zhodnocení výhod a nevýhod, které naší zemi členství v Severoatlantické alianci přináší.

Při tvorbě diplomové práce byly kombinovány různé výzkumné metody. Teoretická kapitola je založena na využití metody historické a deskriptivní. V praktické části je pak použita metoda komparace, analýzy a syntézy.

2 Vývoj NATO a Společné bezpečnostní a obranné politiky Evropské unie

Období bezprostředně po druhé světové válce bylo ve znamení něčeho, co už Evropa jednou zažila. Po druhé světové válce se velká část Evropy rozdělila do dvou vojenských bloků: západního, jenž se později zformoval do NATO¹ a východního, který na sebe vzal podobu Varšavské smlouvy² tvořené SSSR³ a jeho satelity. Rostoucí napětí mezi těmito dvěma bloky přerostlo v **tzv. studenou válku**.⁴

Během studené války hrála Severoatlantická aliance klíčovou roli při garanci bezpečnosti svých členských států a vytváření vojenské protiváhy Svazu sovětských socialistických republik. Po zhroucení východního bloku a zániku Sovětského svazu se zcela logicky otevřela otázka další budoucnosti NATO. Pokud chtěla Severoatlantická aliance jako akceschopná organizace přežít tyto změny, musela se přizpůsobit novému konceptu bezpečnostní politiky. Aliance se postupně přetvářela z nástroje na obranu území členů NATO v sílu napomáhající řešení krizových situací mimo území svých členských zemí. (Kříž, 2006)

Debata o ryze evropské bezpečnostní spolupráci a vybudování společné obrany byla započata v 50. letech 20. století v rámci tehdejšího společenství uhlí a oceli. Během studené války existoval strukturální základ pro evropskou bezpečnostní a obrannou politiku ve formě Západoevropské unie, nicméně po praktické stránce byla bezpečnost Evropy zajištěna výhradně Severoatlantickou aliancí. Zánik sovětské hrozby spolu s ukončením studené války vedl mnoho evropských lídrů k pochybnostem o dlouhodobější angažovanosti USA v Evropě a byl zastáván názor, že by se státy EU měly zaměřit na vybudování vlastních vojenských kapacit a evropské armády. Idea evropské obrany dospěla v roce 1999 do formy Evropské bezpečnostní a obranné politiky (EBOP), coby stále podstatnější součásti Společné zahraniční a bezpečnostní politiky (SZBP). Pojmem „bezpečnostní a obranná politika“ míníme politiku, jež vede k zajištění bezpečnosti ať už státního teritoria, ale zejména také formou zahraničních vojenských či jiných operací s cílem zasáhnout proti ozbrojeným konfliktům. (Eichler a kol, 2013)

¹ V textu dále také Severoatlantická aliance či Aliance.

² Varšavská smlouva (oficiálně Smlouva o přátelství, spolupráci a vzájemné pomoci) byl vojenský pakt evropských zemí tzv. Východního bloku, existující v letech 1955 až 1991.

³ V textu dále také Sovětský svaz socialistických republik či Sovětský svaz.

⁴ Na konci druhé světové války použil termín studená válka anglický spisovatel a novinář George Orwell v esejí „You and the Atomic Bomb“. Přemýšlel o světě, který je pod neustálou hrozbou jaderné války a varoval před falešným mírem, kterému říkal „studená válka“.

Jak již bylo řečeno, po zániku bipolárního rozdělení světa se sice významně snížila pravděpodobnost celosvětového válečného konfliktu, ale v žádném případě nelze přijmout tvrzení, že je současná světová situace bez bezpečnostních rizik. Nynější multipolarita⁵ přináší nové hrozby v podobě eskalace řady regionálních konfliktů, které se svým charakterem vymykají zaběhnutým vojenským strategiím a postupům (hybridní válka na Ukrajině⁶). Dalším fenoménem je rovněž nebezpečí mezinárodního terorismu, především v podobě tzv. Islámského státu, před jehož dopady není v dnešním globalizovaném světě chráněna žádná země.

2.1 Založení a vývoj NATO

2.1.1 Poválečná situace v Evropě a zrod NATO

V okamžiku vítězství nad nacistickým Německem došlo k rozpadu velké vojenské koalice, kterou tvořili západní spojenci a Sovětský svaz. Sjednocující prvek společného nepřítele pominul a objevily se spory o „kořist“. Západní spojenci se nemohly dohodnout se SSSR na podobě poválečné rekonstrukce Evropy, tyto rozdílné představy vedly ke vzniku tzv. studené války. (Anděl, 2012)

Zájmem USA bylo posílit svou pozici ve světě podporou urychlené poválečné rekonstrukce západních demokracií, což se projevilo v koncepci **Marshallova plánu**⁷, a zároveň zamezit dalšímu zvětšování vlivu SSSR mimo sféru danou výsledky druhé světové války. SSSR zase usiloval o upevnění pozic ve střední a východní Evropě a šíření socialistického společenského zřízení ve světě, včetně západních demokratických zemí, což bylo vnímáno jako přímá a záměrná hrozba ze strany SSSR. (Fučík, 2010)

Je třeba poznamenat, že USA neměly v poválečném období eminentní zájem na angažovanosti v Evropě a rozhodnutí setrvat bylo značnou měrou ovlivněno žádostmi evropských států, které potřebovaly americkou bezpečnostní garanci.⁸ Spojené státy vzešly z druhé světové války jako supervelmoc, jejímž jediným vyzyvatelem byl Sovětský svaz.

⁵ Na podobu mezinárodního systému od konce studené války do současnosti nepanuje jednotný názor. Většina politických analytiků považuje světové uspořádání po studené válce za multipolární, neboť přestože jsou USA nejsilnější mocností, jejich vliv rozhodně není možné označit za globální.

⁶ Více o konfliktu na Ukrajině v podkapitole 3.4.

⁷ Oficiálně Plán evropské obnovy (European Recovery Program), byl plán přijatý Kongresem 3. dubna 1948 s cílem organizovaně zabezpečit americké úsilí pomoci poválečné Evropě. Plán poprvé vyhlásil ministr zahraničí USA George C. Marshall 5. června 1947.

⁸ Američané v této době vyznávali zásadu izolacionismu. Izolacionismus obvykle kombinuje snahu minimálně se angažovat v zahraničí (odmítá vojenské a často i politické intervence ve věcech, které se přímo netýkají vlastního státu) a ekonomický protekcionismus.

Evropské státy byly naproti tomu ekonomicky vyčerpány a politicky roztrženy. Západní Evropa se tak upínala ke Spojeným státům, jež byly jedinou mocností schopnou a ochotnou přijmout na sebe zodpovědnost za zajištění bezpečnosti v Evropě. (Eichler a kol, 2013)

V letech 1945 – 1949, tváří v tvář naléhavé potřebě hospodářské obnovy, hleděly západoevropské země a jejich severoameričtí spojenci s obavami na expanzionistickou politiku a praxi SSSR, která se projevovala vnucováním nedemokratických forem vlády a potlačováním opozice i základních lidských a občanských práv a svobod v zemích střední a východní Evropy i v jiných částech světa. Od roku 1947 do roku 1949 vyvrcholil tento vývoj řadou dramatických událostí, jakými byla občanská válka v Řecku⁹, únorový převrat v Československu v roce 1948¹⁰ či blokáda Berlína, zahájená v dubnu téhož roku. Západoevropské státy potřebovaly ujištění, že nezůstanou osamoceny a že Spojené státy budou svojí vojenskou silou vzdorovat jejich případnému napadení. První návrhy na vytvoření regionální vojenské spolupráce v rámci západní Evropy se objevily několik let po válce, nicméně bylo zcela jasné, že bez podpory Spojených států by taková organizace byla jen velmi málo efektivní. (Ministerstvo obrany České republiky, 2009)

Všechny tyto faktory přispěly k podstatnému urychlení jednání o Západní unii. Na podnět britského ministra zahraničí Ernesta Bevana byla dne 17. března 1948 podepsána ministry zahraničí pěti západoevropských zemí¹¹ **Bruselská smlouva**¹², jež položila základy multilaterálního regionálního bezpečnostního paktu, uzavřeného na dobu padesáti let. Spolu se závazkem vzájemné vojenské pomoci přijaly smluvní strany i závazek organizovat a koordinovat své ekonomické aktivity tak, aby dosáhly co nejlepších výsledků, a to vyloučením konfliktních kroků ze své hospodářské politiky, koordinací výroby a rozvojem vzájemné obchodní výměny. (Fidler, Mareš, 1997)

Nicméně bylo zřejmé, že Bruselský pakt nestačí k odvrácení hrozby ze strany SSSR, proto byla 22. března 1948 ve Washingtonu zahájena jednání o možné spolupráci mezi státy Západní unie a USA. Tato jednání vyvrcholila **dne 4. dubna 1949**, kdy se ministři zahraničí

⁹ Řecká občanská válka byl vojenský konflikt, který se odehrál v letech 1946 - 1949. Na jedné straně konfliktu stála konzervativní část řecké společnosti a vojenské složky řecké vlády, nejdříve podporované Británií a poté USA. Druhá, tzv. revoluční část, byla vedena řeckou komunistickou stranou podporovanou komunistickými režimy v sousední Albánii, Jugoslávii a Bulharsku.

¹⁰ Únor 1948 je pojmenování komunistického puče v Československu, který proběhl mezi 17. a 25. únorem. Dnes je vnímán jako přechod od vnějškové demokracie k totalitě, připojení k sovětskému mocenskému bloku, počátek útlaku obyvatelstva, příčina ekonomického úpadku a obrovské emigrační vlny obyvatelstva.

¹¹ Jednalo se o Belгии, Francii, Lucembursko, Nizozemsko a Velkou Británii.

¹² Původně tak byla označována již Smlouva z Dunkerque signovaná 4. března 1947 ve formě obranné aliance a vzájemné pomoci mezi Francií a Spojeným královstvím proti potenciálnímu útoku Německa v ovzduší obav po druhé světové válce. Tato dohoda se stala základem Bruselského paktu.

dvanácti zemí západní Evropy¹³ a Severní Ameriky shromáždili za účelem **podpisu Severoatlantické smlouvy (North Atlantic Treaty)**. Zvolené místo pro konání slavnostního aktu připadlo na Washington¹⁴, podle kterého je někdy smlouva nazývána jako Washingtonská (Washington Treaty). Klíčovým cílem smlouvy bylo vytvořit koalici vzájemné pomoci v případě, že by SSSR usiloval o rozšíření svého vlivu, jež získal ve státech východní Evropy, i na další země starého kontinentu. Po uložení ratifikačních listin všech smluvních zemí smlouva vstoupila v platnost 24. srpna 1949. NATO se tak přihlásilo k ideálům OSN¹⁵ a plně uznalo nadřazenost OSN. Vzhledem k faktu, že charta OSN připouští existenci lokálních obranných aliancí, které mohou v určitých případech zastoupit či nahradit vojska OSN, stalo se NATO podpůrnou organizací OSN. (Cihelková, 2003)

Ustanovení NATO bylo v souladu s článkem 51 Charty OSN, který potvrzuje přirozené právo nezávislého státu na individuální nebo kolektivní obranu. Jak praví preambule, cílem spojenců je „podporovat mírové a přátelské vztahy v celém severoatlantickém prostoru“. Klíčovým bodem smlouvy je **článek 5**¹⁶, kterým se členské země Aliance zavázaly, že útok proti kterémukoliv členskému státu bude chápán jako útok proti všem a reakce na něj tomu bude odpovídat. (Ministerstvo obrany České republiky, 2009)

2.1.2 Severoatlantická aliance v průběhu studené války

Na svém prvním zasedání 17. září 1949 zahájila **Severoatlantická rada (NAC)**¹⁷ proces budování organizační struktury Aliance vytvořením **Výboru pro obranu**, sdružujícího ministry obrany členských států a **Vojenského výboru**, v němž zasedli náčelníci generálních štábů. Dále pak bylo zřízeno pět regionálních plánovacích skupin.¹⁸ Organizační struktura Severoatlantické aliance byla dovršena na summitu v Lisabonu v roce 1952, kde byla vytvořena **Rada stálých zástupců**, vznikl **Mezinárodní sekretariát** v čele s generálním tajemníkem, kterým se jako první stal 12. března 1952 lord Hastings Lionel Ismay.¹⁹

¹³ Jedná se o Belgii, Lucembursko, Francii, Kanada, Dánsko, Island, Itálie, USA, Velká Británie, Portugalsko, Norsko a Nizozemsko.

¹⁴ Zvolené místo bylo kompromisním řešením, jelikož Kanada navrhovala Bermudy, Evropa Azory a Spojené státy americké Ottawu.

¹⁵ Organizace spojených národů je mezinárodní organizace založena 24. října 1945 v San Franciscu.

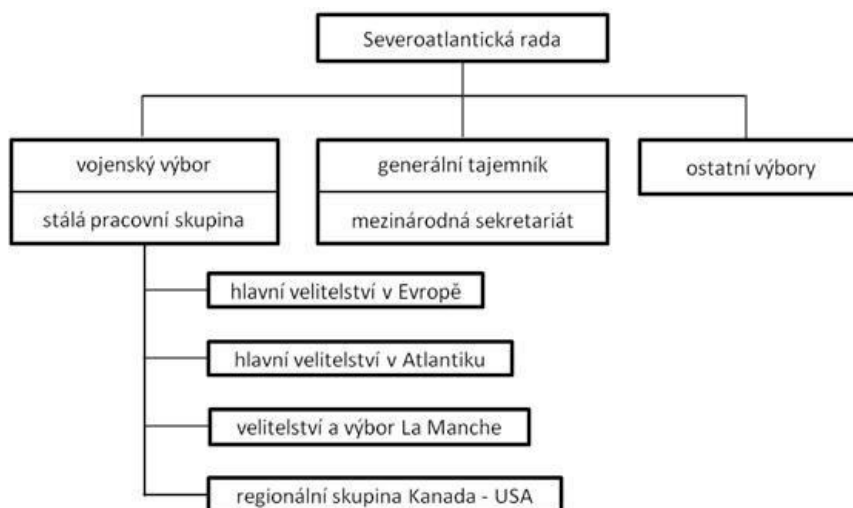
¹⁶ Tento článek byl poprvé použit po teroristických útocích 11. září 2001.

¹⁷ North Atlantic Council – Severoatlantická rada je nejvyšší orgán NATO.

¹⁸ Jednalo se o skupinu Severoamerickou, Kanadsko-americkou, Západoevropskou, Severoevropskou a skupinu Jihoevropskou a západního Středomoří.

¹⁹ Seznam generálních tajemníků NATO je vložen v příloze č. 2.

Obr. 2.1 – Organizační struktura NATO platná od července 1954

Zdroj: Fidler, Mareš, 1997, vlastní zpracování

Strategie, kterou přijala Aliance při svém vzniku, předpokládala, že USA zabezpečí většinu operací na moři. Evropské státy měly tvořit hlavní jádro pozemního vojska. Původní strategie předpokládala stažení sil Aliance při útoku z východu až na území severní Afriky a postupné dobývání území západní Evropy zpět. Tento plán však evropské státy odmítaly, takže byla v roce 1950 vytvořena strategie předsunuté obrany, kdy je snahou vést boj na nejvýchodnější hranici Aliance. Jaderná strategie Aliance předpokládala, že jakýkoliv útok ze strany východního bloku povede k jaderné odpovědi. Vedle vojenských hrozeb si členové Aliance byli vědomi i nebezpečí vycházející z nevojenských sektorů. V roce 1956 byl z iniciativy generálního tajemníka vytvořen Výbor pro nevojenskou spolupráci. (Waisová, 2009)

NATO bylo od okamžiku svého vzniku nuceno reagovat na proměny bezpečnostní hrozby, kterou pro jeho členy představoval zejména Sovětský svaz a jeho evropští spojenci. Vojenský pakt, který z počátku připomínal spíše nástroj politické než vojenské spolupráce, musel zareagovat na události korejské války²⁰ (1950-1953) a s nimi propojenou hrozbu mohutného sovětského útoku na západní Evropu přenesením důrazu do oblasti vojenské spolupráce. Lisabonský summit NATO rozhodl o rozsáhlé militarizaci. Organizační struktura a vojenská doktrína se dále vyvíjely tak, aby mohlo NATO být vojenskou protiváhou SSSR v Evropě. Podstatnou změnu v tomto ohledu přinesl až rozpad východního bloku a následný

²⁰ Korejská válka byl válečný konflikt, který probíhal od 25. června 1950 do 27. července 1953 mezi Jižní Koreou podporovanou OSN a Korejskou lidově demokratickou republikou neformálně podporovanou Sovětským svazem a Čínskou lidovou republikou.

rozpad Sovětského svazu, který zadal podnět k jedné z nejvýraznějších reforem Severoatlantické aliance. S jistou mírou zjednodušení se dá hovořit o tom, že aliance do té doby pouze reagovala na výzvy, které jí předkládal SSSR. V okamžiku, kdy došlo k zániku Sovětského svazu, poklesla vojenská role aliance v Evropě a opětovně došlo ke zvýšení důrazu na oblast spolupráce členských zemí. (Anděl, 2012)

Na londýnské konferenci na přelomu září a října 1954, které se zúčastnilo osm států²¹, byla diskutována možnost zapojení Spolkové republiky Německa nejen do Bruselského paktu, ale rovněž do Severoatlantické aliance. SRN²² se výslovně zavázala, že nesáhne k vojenské síle za účelem sjednocení Německa, zřekla se také získání a výroby nukleárních, biologických a chemických zbraní stejně jako raketové výzbroje a velkých námořních plavidel. Události poté nabraly rychlý spád. Na konci října se v Paříži konala konference zástupců USA, Velké Británie, Francie a SRN, kde bylo rozhodnuto o normalizaci vztahů mezi západními spojenci a Německem. **23. října 1954** byly podepsány **Pařížské dohody**, na jejichž základě ukončily Spojené státy, Velká Británie a Francie okupační režim na území Spolkové republiky a uznaly ji jako suverénní stát, který se zavázal povolit na svém území pobyt cizích ozbrojených sil. SRN se tak spolu s Itálií připojila k bruselské alianci, přičemž dosavadní Západní unie byla přejmenována na **Západoevropskou unii**. SRN byla také pozvána, aby se připojila k NATO, s tím, že do vojenských struktur aliance se její ozbrojené síly zapojí jako armáda SRN. Připojení Spolkové republiky k Severoatlantické alianci nabylo platnosti 5. května 1955. (Fidler, Mareš, 1997)

Můžeme tak konstatovat, že vzrůstající napětí mezi Západem a SSSR přispělo ve svém důsledku nejen k rozdělení Německa, ale i k přijetí jeho západní části do vojenského paktu NATO. Ukázalo se, že efektivní obrana západní Evropy bez začlenění a znovuvyzbrojení Spolkové republiky Německo není v silách spojenců. Definitivně tak byly pod americkým vedením překonány antipatie západoevropských vlád k Německu i obavy z obnovení německé hrozby. To byl veliký krok v procesu usmíření západoevropských zemí, zejména pak Francie a Německa, kdy mocenské spory a vzájemné vojenské soupeření vystřídala na poli bezpečnostní a obranné politiky úzká spolupráce. USA vzhledem ke své strategické váze nutně zaujaly pozici prvního mezi sobě rovnými spojenci a poskytly Alianci jednotné velení, které bylo pro evropské země mnohem přijatelnější, než primát kteréhokoliv z evropských spojenců. (Anděl, 2012)

²¹ Jednalo se o Belgii, Lucembursko, Nizozemsko, Francii, Itálii, SRN, Velkou Británii a USA.

²² V textu dále také Spolková republika Německo.

Připojení Spolkové republiky Německo k NATO vyhodnotil SSSR jako odstartování procesu remilitarizace a jako posílení vojenské hrozby ze strany západoevropských zemí. Dne **14. května 1955** se ve Varšavě setkali zástupci osmi socialistických zemí²³, aby zde podepsali **Varšavskou smlouvu**²⁴ a vytvořili tak svou vlastní politicko-vojenskou organizaci. Pod faktické velení SSSR, jenž vlastnil největší poválečnou armádu v Evropě, tak přibýlo uskupení dalších vojsk smluvních zemí Varšavské smlouvy. Tím se deficit konvenčních sil Aliance dále prohloubil, neboť členské státy Aliance ho z politických a ekonomických důvodů odmítaly vyrovnat navýšením početních stavů svých armád. (Fučík, 2010)

První berlínská krize²⁵

Na jaltské konferenci bylo dohodnuto, že stejně jako Německo i Berlín bude rozdělen na čtyři okupační zóny, konkrétně americkou, anglickou, francouzskou a sovětskou. Hranice města pak byly zcela obklopeny sovětskou zónou. Rozhodujícím krokem pro vznik samostatného státu Spolkové republiky Německo byla měnová reforma z 18. června 1948. Tato reforma instalovala novou měnovou jednotku marku na teritoriu třech západních pásem. Stejně tak se reforma uskutečnila ve třech západních zónách Berlína. To vyvolalo velké napětí na sektorových hranicích města, kde byl následně Sovětský svaz nucen zavést přísné kontroly kvůli zamezení převodu již znehodnocených marek ze Západu do jeho okupačního pásma. V noci z 23. na 24. června reagovalo sovětské velení v Berlíně uzavřením všech pozemních a vodních přístupových cest²⁶ mezi západním Berlínem a západními okupačními zónami. (Evropská unie, 2008)

²³ Jednalo se o Albánii, Československo, Bulharsko, Maďarsko, NDR, Polsko, Rumunsko a SSSR.

²⁴ Oficiálně Smlouva o přátelství, spolupráci a vzájemné pomoci.

²⁵ Označována také jako Berlínská blokáda, která trvala od 23. června 1948 do 12. května 1949.

²⁶ Stalinovy plány měly za cíl přerušit i letecké spojení, ale v domněnku, že tato trasa nebude stačit k plnému zásobování, od plánů letecké izolace odstoupil.

Obr. 2.2 – Letecký most během blokády Západního Berlína v letech 1948 - 1949

Zdroj: Polgeo, 2005

Na blokádu, zprvu prezentovanou jako technické potíže, západní spojenci zareagovali přemostěním, vytvořením leteckého koridoru²⁷ (viz. Obr. 2.2), díky němuž zásobovali západní sektory Berlína²⁸. Za 14 měsíců trvání blokády dopravila letadla²⁹ do města celkem 2,5 miliónu tun nákladu. Až v únoru 1949 bylo v Moskvě rozhodnuto, že je blokáda neúčinná, a sovětské vedení přistoupilo na jednání o budoucnosti Berlína. 12. května 1949 byla blokáda zrušena. První berlínská krize ve svých důsledcích vedla ke zvýšenému zbrojení na obou stranách sporu. (Dějepis, 1997)

Maďarské povstání

V březnu roku 1953 se po smrti J. V. Stalina začaly v některých satelitech objevovat první nepokoje. Povstání ve východním Berlíně musely likvidovat sovětské tanky³⁰, v červnu 1956 pak bylo v Polsku potlačeno povstání dělníků³¹ a i v Maďarsku rostla vysokým tempem nespokojenost s Rákosiho³² politikou. 23. října 1956 byla svolána demonstrace na

²⁷ Do Západního Berlína ze SRN vedly tři vzdušné koridory široké cca 30 km, v oblasti mimo ně hrozilo zásobovacím letounům sestřelení sovětskými stíhači.

²⁸ V západních sektorech Berlína se ocitlo 2,2 milionu obyvatel zcela závislých na zásobování zvenčí.

²⁹ V průběhu této krize zahynulo 70 členů spojeneckých posádek, které přepravovaly denně na 12 000 tun potravin a paliva.

³⁰ Přes 1 200 lidí dostalo po potlačení povstání tresty v celkové délce 6 000 let nucených prací.

³¹ Poznaňské povstání, známé též jako Poznaňský červen, byl první masový protest polských obyvatel proti komunistické vládě v Polské lidové republice. Polské bezpečnostní síly povstání krvavě zlikvidovaly, během této akce přišlo o život 57 až 78 civilních osob a 8 příslušníků bezpečnostních sil.

³² Matyáš Rákosi byl zuřivý stalinista, který stál v čele maďarských komunistů. Rozpoutal politické čistky, zřídil internační tábory i vykonstruované procesy s popravami.

podporu polských dělníků, ale dav se obrátil proti Rákosiho režimu a vznikly pouliční boje. Po vynuceném odstoupení Matyáše Rákosiho z funkce generálního tajemníka Maďarské strany pracujících se premiérem stal reformní komunista Imre Nagy, který se těšil veřejné oblibě. Nagy přesvědčil Chruščova, aby stáhl okupantské jednotky z Budapešti a 1. listopadu vyhlásil neutralitu Maďarska a jeho vystoupení z Varšavské smlouvy. Po tomto prohlášení bylo rozhodnuto o vojenském zásahu ze strany Sovětského svazu, který nepokoje ukončil. V bojích padlo na 4 000 Maďarů, Rudá armáda ztratila necelých 800 mužů. (Studená válka, 2010b)

Suezská krize³³

Suezský průplav byl postaven Francouzi a otevřen roku 1869. V roce 1952 došlo v Egyptě k vojenskému převratu a do čela země se dostal Gamal Abdel Nasser, jenž 26. července 1956 oznámil znárodnění Suezského průplavu³⁴. Francie a Velká Británie zahájily jednání o možné invazi do Egypta, pro svůj plán však ne získaly podporu USA, proto se obrátily na Izrael. Ten podle dohody 29. října 1956 zaútočil na Egypt³⁵ a francouzsko-anglické jednotky pod záminkou nastolení pořádku v oblasti Suezského průplavu vojensky zasály. Vážnost situace se vyhroutila, když SSSR pohrozil Velké Británii a Francii, že jestliže nezastaví své vojenské akce proti Egyptu, jakožto sovětskému spojenci, použije SSSR proti nim jaderné zbraně. Pád libry a negativní reakce ze strany Sovětského svazu a USA způsobily zastavení celé operace. Do průplavu byly vyslány pohotovostní jednotky OSN a izraelské jednotky byly evakuovány v březnu 1957. Výsledkem bylo zvýšení vlivu SSSR na Blízkém východě a oslabení pozice západních spojenců. (Rozhlas, 2006)

Druhá berlínská krize

Volný pohyb mezi Východním a Západním Berlínem vedl v druhé polovině 50. let k masivnímu odchodu východoněmeckého obyvatelstva na Západ. Komunistický vůdce NDR Walter Ulbricht³⁶ nabádal Chruščova, aby sjednotil Berlín třeba i silou pod východoněmecký režim, to však sovětské vedení odmítlo. V červnu 1961 došlo k sovětsko-americké schůzce na nejvyšší úrovni ve Vídni mezi Chruščovem a novým americkým prezidentem Johnem F. Kennedym, která ovšem nepřinesla žádné řešení. Země Varšavské smlouvy se po formální schůzce 13. srpna 1961 rozhodly uzavřít hranice mezi Západním Berlínem a NDR, respektive

³³ Někdy bývá označována jako sinajská válka či druhá arabsko-izraelská válka.

³⁴ Násir zdůvodnil svůj krok potřebou financovat stavbu Asuánské přehrady z plavebních poplatků.

³⁵ Izrael tak učinil pod záminkou, že Egypt toleruje ozbrojené akce z Pásmu Gazy, které v té době spadalo pod egyptskou správu.

³⁶ Berlínské zdi se také přezdívalo Ulbrichtova čínská zeď.

východní částí Berlína. Krátce na to byla zahájena stavba Berlínské zdi³⁷, která obehnila celý Západní Berlín a na styčných kótách byly rozmístěny sovětské vojenské jednotky. Výsledek krize znamenal zachování rozděleného Berlína a Německa až do událostí v roce 1989, kdy došlo k destrukci komunistického režimu v zemích Východního bloku a s ním i k pádu Berlínské zdi. (Totalita, 1999)

Karibská krize³⁸

Karibská krize byla považována za nejdramatičtější a nejvážnější konflikt mezi USA a Sovětským svazem během studené války. Reálně hrozilo, že přeroste v jaderný konflikt. Krize vypukla 16. října 1962, když americká tajná služba informovala o rozmístění sovětských raket středního doletu³⁹ na Kubě⁴⁰. Sovětský svaz tak odpověděl na umístění amerických raket v Turecku. V reakci na to vyhlásily Spojené státy americké blokádu Kuby, která měla zabránit dopravení dalších raket na toto území. To se podařilo, neboť sovětská plavidla se na hranici kontrolované zóny skutečně zastavila. Po dalších jednáních byly odstraněny i již instalované rakety, Spojené státy americké se zavázaly, že nenapadnou Kubu a že stáhnou svoje rakety středního doletu z Turecka. Dalším významným důsledkem této krize bylo zavedení horké linky⁴¹ mezi Bílým domem a Kremlem. (Studená válka, 2010a)

Dějiny NATO v období studené války byly poznamenány občasnými spory mezi jednotlivými členskými státy o celkovou strategii a o nalezení rovnováhy mezi vlastními národními zájmy a společným zájmem celé Aliance. Jedním z nich byla i snaha Francie o větší nezávislost v bezpečnostních otázkách na Spojených státech. (Ministerstvo obrany České republiky, 2009)

Po vzniku NATO byla Francie jedním z jeho nejaktivnějších členů a Paříž se stala sídlem Severoatlantické rady i vrchního velitelství spojeneckých sil Aliance v Evropě. Poté, co byl v prosinci 1958 zvolen francouzským prezidentem generál Charles de Gaulle, začal se vztah Francie k NATO měnit. Nový představitel francouzského státu, který chtěl obnovit „velikost Francie“, se nemohl smířit s myšlenkou, že by Francie hrála v Alianci úlohu rovného mezi rovnými. V polovině 60. let přerostly politické rozpory mezi Francií a Severoatlantickou aliancí, kterou de Gaulle obviňoval z přílišné závislosti na USA,

³⁷ Berlínská zeď byla postavená 13. srpna 1961, byla nejznámějším symbolem studené války.

³⁸ Někdy bývá označována také jako Kubánská krize.

³⁹ Jednalo se o rakety R 12, které měly dolet 2 000 km.

⁴⁰ Kuba je od amerického pobřeží vzdálena 150 km.

⁴¹ Na základě zkušenosti při hledání vhodné cesty vzájemného dialogu rozhodly USA a SSSR o zřízení přímého telefonního spojení. Do provozu byla linka uvedena 31. srpna 1963.

v otevřenou krizi. V březnu 1966 oznámil, že se Francie rozhodla stáhnout své ozbrojené síly z vojenské integrované struktury NATO⁴², a vyslovil požadavek, aby všechny vojenské síly a instituce Aliance opustili do 1. dubna 1967 francouzské území. Zároveň byla zrušena účast francouzských představitelů ve Výboru pro plánování obrany, Skupině pro jaderné plánování a v nejvyšším vojenském orgánu NATO Vojenském výboru, i když Francie členem NATO zůstala. Rozhodnutí o odstoupení Francie ze struktur Aliance mělo za následek přesunutí sídla NATO z Paříže do Bruselu. (Kašík, 1997)

Koncem 60. let se začala projevovat silná zaostalost sovětské ekonomiky. Sovětský svaz nestačil obrovskému tempu zbrojení Spojených států amerických, stejně tak zaostával v oblasti strategických zbraní. Tato skutečnost přiměla sovětské představitele k zahájení jednání o omezení strategických zbraní mezi SSSR a USA známá jako **SALT I**. Počáteční rozhovory byly zahájeny v listopadu 1969 v Helsinkách. Jejich výsledkem byla v květnu 1972 smlouva tzv. **Prozatímní dohoda o omezení strategických jaderných zbraních**, v níž se obě strany zavázaly, že nebudou budovat nová síla pro mezikontinentální balistické rakety a nebudou rozšiřovat ta stávající. 18. června 1979 Leonid Brežnev a Jimmy Carter podepsali ve Vídni **Smlouvu o omezení strategických útočných zbraní**, která vešla do historie jako **SALT II**. (Fidler, Mareš, 1997)

Slibné vyhlídky uvolňování mezi Východem a Západem byly však zastíněny v prosinci 1979 sovětskou invazí do Afghánistánu⁴³, která zavdala Alianci podnět k zásadnímu přezkoumání svých názorů na vzájemné vztahy se SSSR. Závěrem následujícího roku pak vyvolalo rostoucí mezinárodní znepokojení riziko intervence Varšavské smlouvy v Polsku. Aliance dala potencionálním agresorům na srozuměnou, že by byl takový postup velice vážný, a zdůraznila, že se Polsko musí rozhodnout o své budoucnosti svobodně. V prosinci 1981 předešel polský režim této intervenci vyhlášením stanného práva⁴⁴ a zahájil násilné akce proti odborovému hnutí Solidarita. (Luňák, 1997)

⁴² V roce 2009 se Francie navrátila do vojenských struktur NATO.

⁴³ Konflikt probíhající v letech 1979–1989 mezi sovětskými intervenčními jednotkami spolu s afghánskou komunistickou vládou a mezinárodními povstaleckými skupinami mudžáhedínů usilujícími o svržení komunistické vlády a vyhnání Sovětů. Povstalci byli podporováni ze strany Spojených států amerických, Saúdské Arábie, Velké Británie a dalších zemí. Vzhledem k vysokým lidským i materiálním nákladům, které nakonec nevedly k úspěšnému konci z hlediska Sovětského svazu, je také označována jako sovětský Vietnam.

⁴⁴ Stanné právo je mimořádné opatření státní moci v oblasti trestního práva, kdy se ve výjimečných případech omezí některá občanská práva s cílem odstrašit od páčání některých zločinů, které jsou za dané situace vysoce společensky nebezpečné.

Ke zcela zásadní změně došlo v SSSR 11. 3. 1985, když se Černěnkovým⁴⁵ nástupcem stal podstatně mladší M. S. Gorbačov. Evropská veřejnost věděla, že do čela SSSR přichází muž s novými myšlenkami pro mezinárodní politiku. Důležitým krokem v tomto směru byla schůzka nejvyšších představitelů SSSR a USA, která proběhla v listopadu 1985 v Ženevě. Z této schůze nevzešla žádná konkrétní dohoda, ale byla cenným příslibem do budoucnosti. Rozvíjející se americko-sovětská spolupráce vyvrcholila koncem roku 1987 návštěvou M. S. Gorbačova ve Washingtonu, kde s americkým prezidentem R. Reganem podepsal dohodu o likvidaci střel středního a kratšího doletu. (Kašík, 1997)

Gorbačovské vedení SSSR v duchu předchozího slibu už se nevměšovalo do vnitřních záležitostí jednotlivých socialistických zemí výrazněji nereagovalo na události konce 80. let, kdy se ve východním bloku rozpoutala vlna revolucí, při které státy jako Maďarsko, Polsko, Československo, Bulharsko a Rumunsko svrhly komunistickou vládu. Jedinou zemí, kde se změna režimu neobešla bez výraznějšího násilí, bylo Rumunsko, kde 17. listopadu armáda střílela do demonstrantů a zabila 97 lidí.⁴⁶ S tím souvisela i snaha rozpustit Varšavskou smlouvu i Radu vzájemné hospodářské pomoci, k čemuž v průběhu roku 1991 skutečně došlo. Po schválení dokumentu „O konečném uspořádání vztahů k Německu“, došlo 3. 10. 1990 k znovusjednocení Německa, a to mírovou cestou a za souhlasu jak všech Němců, tak i celé Evropy. (Eichler a kol, 2013)

2.1.3 NATO po ukončení bipolárního rozdělení světa

Transatlantická spolupráce se po zániku společného nepřítele ukázala jako značně složitá. Na obou stranách Atlantiku proběhly výrazné změny, které působily proti bližší transatlantické spolupráci. V USA to byl příklon části elit k izolacionismu a k omezení americké přítomnosti ve světě. I dříve přesvědčení zastánci výrazného zapojení USA do globálního boje proti komunismu argumentovali nutností návratu do „normálních časů“. Starší neokonzervativci, kteří v 80. letech patřili k zastáncům aktivní a tvrdé politiky vůči Sovětskému svazu, se přibližovali k opatrným realistům. Na evropské straně byl vývoj po konci studené války doprovázen bezprecedentním posunem v integraci národních států, které vytvořily zcela ojedinělou konstrukci v podobě Evropské unie. Ta se stala výrazným důvodem pro posílení sebevědomí evropských států, které vystupovaly na globální scéně ve skupině tvořící ekonomickou a civilní supervelmoc. (Hoder, 2009)

⁴⁵ Konstantin Ustinovič Černěnko byl sovětský politik a nejvyšší představitel Sovětského svazu pouhých třináct měsíců v období od 13. února 1984, kdy nahradil Jurije Andropova.

⁴⁶ Později byl za to Nicolae Ceaușescu, který střelbu nařídil, popraven.

Aliance na přelom reagovala zaměřením svého úsilí na budování stabilního a svobodného prostředí v Evropě. Již na summitu v Londýně roku 1990 NATO nabídlo svým bývalým protivníkům ze zemí střední a východní Evropy politickou i vojenskou spolupráci a začalo praktikovat politiku tzv. otevřených dveří. Tato nová politika Aliance se odrazila i ve Strategických konceptech NATO z let 1991 a 1999, které vedle obrany území členských států proti agresi zdůraznily i roli Aliance při rozšiřování zóny mírových a přátelských vztahů na kontinentu i v celém euroatlantickém prostoru. Zásadním se stalo navázání spolupráce s bývalými protivníky v rámci programu „Partnerství pro mír“⁴⁷, který umožňoval a stále umožňuje zemím v euroatlantickém prostoru navázat intenzivní spolupráci s NATO a těm, kteří mají ambici budoucího plného členství v Alianci, poskytuje pomoc při nezbytných reformách. (Ministerstvo obrany České republiky, 2009)

Po studené válce se klíčovým problémem pro světový mír staly zejména etnické regionální konflikty v devadesátých letech v zemích bývalé Jugoslávie, jež dokázaly, že existují i nadále rizika plynoucí z nestability a je nutné udržovat efektivní vojenskou sílu, schopnou reagovat na nové bezpečnostní výzvy. Praktickým výsledkem změn byla transformace struktury vojenských sil NATO na podstatně zmenšenou, o to více však mobilnější. Vojska NATO byla tedy reorganizována způsobem, jenž usnadní jejich opětovné rozšíření v případě potřeby kolektivní obrany či operací na zachování míru.

Transformace NATO po 11. září 2001

Podobně významnou změnou v transatlantických vztazích vývoje NATO, jako byl zánik bipolarity, přinesly nepochybně i teroristické útoky na Spojené státy americké. Reakce na **útoky z 11. září 2001**⁴⁸ bylo celosvětové vyjádření solidarity a angažovanosti na obraně Ameriky ve válce proti terorismu. Evropští členové Severoatlantická aliance již druhý den po útocích prohlásili, že jsou připraveni vůbec poprvé v celé historii **aktivovat článek 5 Washingtonské smlouvy**. (Vojenské rozhledy, 2007)

Odpovědí na teroristický útok bylo zvýšení vojenských kapacit. Po události z 11. září bylo jasné, že současné hrozby již nejsou limitovány geografickou polohou a nepocházejí z euroatlantického prostoru, tudíž Aliance musí být připravena jim čelit kdekoli a kdykoli nastanou. Tudíž bylo nutné vytvořit jednotky, reagující rychleji s větším dosahem oproti

⁴⁷ Seznam signatářů programu Partnerství pro mír je v příloze č. 3.

⁴⁸ Při útocích celkem zemřelo 2 996 lidí včetně 19 únosců.

vojenskému potenciálu z období studené války. Za tímto účelem bylo v listopadu 2002 na summitu v Praze dohodnuto **vytvoření jednotek Sil rychlé reakce NATO**⁴⁹.

Síly rychlé reakce NATO jsou speciální mnohonárodní jednotky, které Alianci slouží, pokud je okamžitě nutné zasáhnout kdekoli na světě. Jednotky jsou připraveny vykonávat různé druhy misí, včetně civilní ochrany, mírových operací nebo použití síly. Síly rychlé reakce NATO se skládají jak z pozemního, námořního, tak i leteckého kontingentu.

Dvě nejdůležitější vlastnosti NRF jsou:

- přizpůsobivé složení jednotek (konkrétní složení a výbava vysílaných sil bude vždy záviset na podmínkách dané operace; NATO bude v rámci NRF usilovat o operativní vysílání jednotek, jejichž nasazení bude nejefektivnější),
- schopnost se rychle dopravit a zasáhnout kdekoli na světě, a to v limitu od pěti do třiceti dní. (Natoaktual, 2009)

NRF jsou schopny samostatně plnit vojenské mise, mohou však sloužit i jako součást dalších jednotek NATO. NRF jsou vybaveny tak, aby mohly bez zásobování působit samostatně až po dobu jednoho měsíce. Síly rychlé reakce trvale nepůsobí na jednom místě – jsou vysílány tam, kde je to třeba, ale pouze na dobu nezbytně nutnou, než misi převezmou stabilizační jednotky.

NRF jsou složeny z částí jednotlivých armád členských států NATO. Národní složení NRF je rotační, všechny jednotky nejprve prochází náročným výcvikem, aby mohly být použity v mezinárodních a mezi-armádních silách.

Dne 19. listopadu 2010 byla schválena **Strategická koncepce obrany a bezpečnosti** členů NATO s podtitulem Aktivní zapojení, moderní obrana. V nové strategické koncepci jsou uvedeny tři základní úkoly. Jedná se o zajištění kolektivní obrany a odstrašení, což souvisí s článkem 5 Washingtonské smlouvy, dále krizové řízení, jenž se zabývá politickými a vojenskými nástroji, jenž lze použít ve všech fázích krize. Třetím klíčovým úkolem je spolupráce v oblasti bezpečnosti, zahrnující v sobě zapojení nečlenských zemí a institucí s cílem se vypořádat s bezpečnostními hrozbami. (Smolík, Šmíd a kol, 2010)

⁴⁹ Plných operačních schopností NRF dosáhly až v listopadu 2006.

2.2 Evropská bezpečnostní spolupráce

2.2.1 Vývoj evropské bezpečnostní politiky

Bezpečnostní a politická dimenze se v evropském integračním procesu odrážejí od jeho zahájení. Nejprve nikoliv v podobě samostatné bezpečnostní nebo zahraniční politiky, ale jako cíl vytváření bezpečnějšího a stabilnějšího prostředí na kontinentu odstraněním konfliktů pomocí integrace. Rovněž proto byla záměrně vybrána za základ integračního procesu spolupráce v oblasti uhlí a oceli, v té době dvou strategických surovin určených pro vojenský průmysl a výrobu zbraní. Cílem Schumanovy⁵⁰ deklarace z roku 1950 a následných smluv nebylo pouze postupné vytváření společných institucí, ale uskutečnění prvního kroku ke sjednocené Evropě žijící v míru. Válka mezi účastnickými státy se díky integraci, zahájené nejprve s primárním důrazem na ekonomickou oblast, stává nejenom nemyslitelná, ale prakticky díky vzájemné propojenosti a tak i závislosti nemožná. (Cihelková, 2003)

Přesto, že se samotná Evropská unie, až do konce 90. let neprofilovala jako bezpečnostní organizace, není myšlenka společné bezpečnostní politiky evropských států zdaleka nová a její počátky se datují zpátky až do roku 1948, kdy byl mezi Velkou Británií, Francií a státy Beneluxu uzavřen **Bruselský pakt**, který položil základ pro pozdější vytvoření Západoevropské unie. Po dlouhou dobu však zůstávala bezpečnostní a obranná politika mimo integrační proces Evropského společenství. To bylo způsobeno zejména rozdílnými pohledy Francie a Velké Británie na to, jak by mělo posilování evropské obranné identity probíhat. Zatímco Velká Británie již tradičně upřednostňovala své transatlantické vazby se Spojenými státy, Francie vyzdvihovala myšlenku Evropy jako nezávislého aktéra v oblasti bezpečnosti, který by mohl být protiváhou Spojeným státům. (EEAS, 2013)

V 50. letech se začíná otevřeně hovořit o potřebě evropské armády. Hlavním bodem diskuzí se stalo zapojení SRN do společné evropské obrany, což však naráželo na silný odpor Francie, která navrhovala kompromis – vytvoření Evropského obranného společenství (EOS). Tento projekt byl iniciován francouzským ministrem zahraničí Reném Plevenem, tzv. Plevenův plán, jenž spočíval ve vytvoření evropské armády a sjednocení jejího velení do jednoho centra, pod jednotné ministerstvo obrany. **Dohoda o Evropském obranném společenství** byla 27. května 1952 podepsána zástupci Belgie, Francie, Itálie, Lucemburska, Nizozemska a Spolkové republiky Německo. Nicméně po smrti Stalina v roce 1953 a

⁵⁰ Robert Schuman byl francouzský ministr zahraničí v letech 1948 – 1952. V období 1958 – 1960 zastával funkci prezidenta Parlamentního shromáždění.

zklidnění mezinárodní situace byl tento projekt v srpnu 1954 zamítnut, paradoxně francouzským Národním shromážděním. (Kašík, 1997)

Postupující vojenská integrace v západní Evropě však byla zachráněna podepsáním **Pařížských dohod**⁵¹ dne **23. října 1954**, které rozhodly o normalizaci vztahů mezi západními spojenci a SRN. Na základě těchto dohod byl Bruselský pakt rozšířen o západní Německo a Itálii a zároveň byla Západní unie transformována do **Západoevropské unie (ZEU)**. Zároveň došlo dne 5. května 1955 ke vstupu Spolkové republiky Německo do NATO s tím, že ZEU poskytla rámec pro stanovení limitů německého znovuvyzbrojování. (Romancov, Romancovová, 2002)

V polovině 60. let 20. st. došlo ve Společenství k politické krizi, která byla zapříčiněna francouzským vetem⁵² k přistoupení Británie do EHS⁵³. Zahraničně-politické otázky zůstaly nezměněny až do sedmdesátých let, bezpečnostní problematika až do konce let devadesátých.

V březnu 1970 byla založena pracovní skupina pod vedením Belgičana E. Davignona⁵⁴. Jejím úkolem bylo prozkoumat možnosti politické spolupráce členských zemí EHS. Obsahem výstupní zprávy byl návrh na zahájení politické spolupráce, odůvodnění tohoto návrhu a také koncepce mechanismů komunikace mezi státy. Jednalo se o tzv. **první a druhou Davignonovu zprávu**. První Davignonova zpráva byla prezentována v květnu 1970 a její hlavní tezí bylo prosazení vůle vlád zajistit lepší informovanost a pravidelnými konzultacemi přispět k lepší koordinaci v mezinárodních otázkách. Jejím přijetím přistoupilo EHS ke zvláštní formě koordinace zahraničně-politických aktivit s názvem **Evropská politická spolupráce (EPS)**. Druhá Davignonova zpráva, která byla schválena v červenci 1973, již byla vůči členským zemím a jejich zahraniční politice mnohem striktnější. Uvádělo se v ní, že v otázkách zahraniční politiky se každá členská země zavazuje neformulovat s definitivní platností své stanovisko bez předchozí konzultace s partnery. (Nouvelle-europe, 2013)

EPS ve své době představovala poměrně omezený mechanismus koordinace zahraničních politik členských států Evropských společenství a ukázala, že dosavadní snaha o

⁵¹ Pařížská smlouva byla zakládající smlouvou Evropského společenství uhlí a oceli (ESUO). Její platnost vypršela po 50 letech, tedy 23. července 2002 a celá agenda ESUO byla následně na základě Smlouvy z Nice převedena na Evropské společenství.

⁵² Francouzské veto k přistoupení Británie zaznělo počátkem roku 1963 a znovu pak na podzim 1967.

⁵³ Státy Beneluxu a Itálie jednoznačně podporovaly rozšíření EHS, neboť znamenalo zmírnění dominantního vlivu Francie, která měla možnost politickými prostředky ovlivňovat jednání Německa dosud oslabeného řadou mezinárodně právních a politických omezení.

⁵⁴ Etienne Francois Jacques Davignon je belgický politik, podnikatel a bývalý vice-prezident Evropské komise.

vytváření integrujícího se bezpečnostního Společenství směrem dovnitř může vyústit ve vystupování jako subjekt navenek. Konsenzus mezi členskými státy byl sice požadovaným výsledkem, ale EPS vycházela z uznání, že k němu nemuselo dojít. Lze jednoznačně říci, že EPS vycházela z modelu čisté mezivládní spolupráce a z jejího institucionálního zakotvení pouze formou pravidelně se opakujících schůzek. Celková snaha o koordinaci zahraniční politiky nebyla opřena o žádné smlouvy, postrádala právní rámec a ani neobsahovala žádné závazky v deklaratorní rovině. (Peltrám, 2009)

Přijetím **Jednotného evropského aktu**⁵⁵ (JEA) došlo k reálnému propojení aktivit EPS a Společenství, zejména formulování a provádění evropské zahraniční politiky. JEA také obsahoval konstatování, že členské země mohou svou spolupráci prohloubit v rámci ZEU a NATO, tedy mimo rámec Společenství. EPS nevykazovala znaky Společenství, existoval zde také problém s konzistencí a financováním. (Euroskop, 2005)

Situace se zcela změnila s pádem Sovětského bloku a změnou bipolárního klimatu na multipolární na přelomu let osmdesátých a devadesátých. Došlo k rozhodnutí provést zásadní reformu EPS, dopracovat její obrannou část. Po skončení studené války zároveň došlo k částečné aktivizaci a vedení misí v zahraničí ze strany ZEU. ES na počátku 90. let v průběhu mezivládní konference o politické unii zvažovalo využití potenciálu ZEU, a tím i převzetí části závazků za bezpečnost evropského kontinentu. Rostoucí síla EU jako aktéra mezinárodních vztahů v 90. letech 20. st., neschopnost společné akce v okolí EU, emancipace na USA a hledání vzájemné pozice NATO, ZEU a EU vedlo k formulaci SZBP EU. (Mezinárodní vztahy, 2007)

Na setkání Rady Západoevropské unie v Bonnu v červnu 1992 byla podepsána Petersberská deklarace⁵⁶, na základě které byly schváleny **Petersberské dohody**, definující nové úkoly Západoevropské unie. Tyto dohody vyjadřují připravenost vojsk této organizace podílet se na humanitárních a záchranných misích, operace na udržení míru (Peacekeeping) a mise bojových jednotek k řešení krize, včetně nastolování míru (Peacemaking). Efektivnost Západoevropské unie byla nicméně značně omezená, neboť ta plně spoléhala na kapacity poskytnuté buď členskými státy nebo Severoatlantickou aliancí. Nebylo tedy možné, aby přijala ambicióznější cíle, než ty deklarované v Petersberské deklaraci, tedy mírové, humanitární a záchranné mise. (NATO, 2016b)

⁵⁵ Jednotný evropský akt byl přijat 28. února 1986.

⁵⁶ Petersberská deklarace se zabývá vztahem ZEU a evropské bezpečnosti, posilováním operační role ZEU a vzájemnými vztahy mezi ZEU a dalšími evropskými státy z EU a NATO.

2.2.2 Vymezení a cíle Společné zahraniční a bezpečnostní politiky EU

Přelomovým dokumentem v dějinách Společenství je Maastrichtská smlouva⁵⁷, jež vytvořila v rámci struktury EU systém pilířů, díky kterým vznikly poměrně jasné definované oblasti založené na principu supranacionálním⁵⁸ a mezivládním⁵⁹. Je ovšem nutno zdůraznit, že pilířová struktura byla dílem kompromisu z důvodů již tradičně odlišných postojů členských států k otázce komunitárních záležitostí. Např. Nizozemsko, Belgie a Řecko upřednostňovaly komunitární přístup i k otázkám zahraniční a bezpečnostní politiky, zatímco Velká Británie spolu s Francií, Dánskem a Portugalskem byly proti. Po vzájemné dohodě pak první pilíř zůstal otevřený pro možné přesuny dohodnutých oblastí z druhého a třetího pilíře. Druhý pilíř, tvořený Společnou zahraniční a bezpečnostní politikou, se tak stal platformou pro další prohlubování spolupráce členských zemí i v oblasti bezpečnosti a obrany. (Kaňa, 2009)

Společná bezpečnostní a obranná politika EU je součástí Společné zahraniční a bezpečnostní politiky EU a vychází z jejího obecného rámce. Cílem SZBP je prosazování a obrana tolerance, demokracie a respekt k lidským právům, které tvoří základ evropské civilizace. Konkrétně jsou cíle SZBP definovány jako:

- zabezpečování společných hodnot, základních zájmů a nezávislosti Unie;
- posilování bezpečnosti Unie a jejích členských států ve všech směrech;
- ochrana míru a posilování mezinárodní bezpečnosti v souladu s principy Charty OSN a také s principy helsinského Závěrečného aktu a cíli Pařížské charty;
- podpora mezinárodní spolupráce;
- rozvoj a upevňování demokracie, právního státu a respektování lidských práv a základních svobod. (Had, Pikna, 2001)

V roce 1994 byl na Bruselském summitu Rady EU schválen koncept **Evropské bezpečnostní a obranné identity** (European Security and Defence Identity, ESDI). Projekt předpokládal ustavení evropských jednotek (Combined Joint Task Force, CJTF), jež měly být z hlediska plánování a vojenských kapacit závislé SHAPE (Vrchní velitelství

⁵⁷ Též Smlouva o Evropské unii, která byla podepsána v Maastrichtu dne 7. února 1992 a vstoupila v platnost dne 1. listopadu 1993.

⁵⁸ Supranacionalismus je způsob rozhodovacího procesu na mezinárodní úrovni, v jehož rámci je určitá část politických pravomocí delegována na nezávislé nadnárodní těleso.

⁵⁹ Mezivládní princip - hlavní slovo mají členské státy unie.

spojeneckých sil v Evropě). Koncept ESDI byl vytvořen na bázi ZEU v rámci NATO, což vedlo k zavedení praktických opatření, které umožnily Alianci podpořit evropské vojenské operace vedené ZEU. Tímto způsobem byla ZEU současně rozvíjena jako obranný prvek EU a jako prostředek posilování evropského pilíře NATO. (Kavan a kol, 2014)

Původní záměry Společenství, které počátkem 90. let vkládalo naději do vojenského potencionálu Západoevropské unie, na kterém chtělo stavět obrannou politiku a zároveň posilovat evropský pilíř NATO, však nevedly ke kýženému úspěchu. Západoevropská unie, prakticky jediná, výhradně evropská organizace pro vojenskou spolupráci (obranu) západoevropských zemí, byla později zatlačena do pozadí aktivitami NATO a změnami v koncepci integrace v této oblasti aktivit ES. ZEU se skládala z deseti členských zemí⁶⁰, šesti přidružených zemí⁶¹, sedmi přidružených partnerů⁶² a pěti pozorovatelů⁶³. V Maastrichtské smlouvě se s ZEU počítalo jako součást druhého pilíře, ale Niceská smlouva již tyto možnosti neuvedla a její roli tak převzala sama Evropská unie. (Navrátil, Kaňa, Zlý, 2012)

Činnost Západoevropské unie byla ukončena ke konci června 2011 v souvislosti s přijetím Lisabonské smlouvy, přičemž zbývající funkce a pravomoci této organizace postupně převezmou orgány Evropské unie.

Důvodů nenaplnění vojenského potencionálu byla celá řada – za všechny jmenujme názorové rozdíly členů ZEU a Evropské unie, již tradičně odlišné postoje Francie a Velké Británie k úloze USA v oblasti evropské bezpečnosti nebo neschopnost ZEU shodnout se na formě zásahu během událostí v bývalé Jugoslávii, Albánii nebo v případě masakru v Rwandě. Výzva k vytvoření společné evropské obrany nakonec vzešla ze setkání britského premiéra T. Blaira a francouzského prezidenta J. Chirana v Saint-Malo, v prosinci 1990. Došlo tak k průlomové události, kdy především Británie přehodnotila své odmítavé stanovisko k obrané úloze SZBP a umožnila tak posílit vojenské možnosti EU. (Matějka, 2005)

Nedostatky, které významně oslabovaly SZBP, částečně upravila **Amsterdamská smlouva**⁶⁴. Hlavním problém oslabující naplňování cílů Maastrichtské smlouvy, představoval

⁶⁰ Jednalo se o Belgii, Francii, Německo, Řecko, Itálii, Lucembursko, Nizozemsko, Portugalsko, Španělsko a Velkou Británii.

⁶¹ Jednalo se o ČR, Maďarsko, Island, Norsko, Polsko a Turecko.

⁶² Jednalo se o Bulharsko, Estonsko, Litvu, Lotyšsko, Rumunsko, Slovensko a Slovinsko.

⁶³ Jednalo se o Rakousko, Dánsko, Finsko, Irsko a Švédsko.

⁶⁴ Amsterdamská smlouva je výsledkem mezivládní konference zahájené zasedáním Evropské rady v Turínu 29. března 1996. Byla přijata na zasedání Evropské rady v Amsterdamu 16. -17. června 1997. Ministři zahraničních věcí patnácti členských států ji pak podepsali 2. října 1997. Smlouva vstoupila v platnost 1. května 1999 poté, co byla ratifikována všemi členskými státy v souladu s jejich ústavními procedurami.

nedostatek kolektivní politické vůle pro společné řešení mezinárodních problémů. Klíčovým přínosem Amsterdamské smlouvy byla lepší formulace pasáží, jejichž cílem bylo nastavit politickou solidaritu. Členské státy se zavazují rozšiřovat a posilovat vzájemnou politickou solidaritu. Zdrží se jakéhokoliv jednání, které je v rozporu se zájmy Unie nebo které může snižovat účinnost jejího působení jako soudržné síly v mezinárodních vztazích. Dohled nad dodržováním těchto zásad připadl do pravomoci Rady EU. (Cihelková, 2003)

Pojem Evropská bezpečnostní a obranná politika byl poprvé oficiálně použit na vrcholném summitu EU v Kolíně⁶⁵, kde došlo k dohodě o mechanismu koordinace v případě krizových situací a záměru vytvořit evropské vojenské kapacity. Na summitu byl jmenován první Vysoký představitel pro SZBP – stal se jím J. Solana, kterému měly být nápomocny i nově vytvořené výbory, a to **Politický a bezpečnostní výbor** (PCS) a **Vojenský výbor EU** (EUMC). Dalším rozhodujícím summitem pro rozvoj EBOP bylo setkání v Helsinkách, v prosinci 1999. V rámci tzv. **Evropského základního cíle** (European Headline Goal, EHG) byly konkretizovány požadavky na vojenské jednotky. Členské státy se tehdy zavázaly, že do roku 2003 vytvoří síly rychlé reakce v počtu až 60 tisíc osob, jednalo se o tzv. **Síly rychlého nasazení EU** (European Rapid Reaction Forces, ERRF). Cíl byl v roce 2003 prohlášen za dosažitelný, ale chyběly přepravní kapacity pro dopravu vojenských sil na větší vzdálenost, potřebné komunikační systémy a některé typy nejnovější sofistikované výzbroje. (Kavan a kol, 2014)

Smlouva z Nice z roku 2001, která začlenila EBOP do primárního práva, pak završila koncepci politicko-vojenských struktur a definovala instituce odpovídající za fungování EBOP:

- **Politický a bezpečnostní výbor**, složený ze stálých velvyslanců členských zemí, má formálně nejvyšší postavení. Zabývá se zejména politickými aspekty EBOP.⁶⁶
- **Vojenský výbor**, nejvyšší vojenský orgán, je složen ze zástupců generálních štábů členských států Unie. Je zejména poradním orgánem politicko-bezpečnostního výboru.
- **Vojenský štáb EU**, spadající pod Vojenský výbor, řeší otázky týkající se operací EBOP. (Had, Pikna, 2001)

⁶⁵ Summit se uskutečnil v červnu 1999.

⁶⁶ Sleduje krizové oblasti, zajišťuje včasné varování, připravuje materiály na společná jednání ministrů.

Jedním z klíčových dokumentů Unie na poli bezpečnosti byl přijat 12. prosince 2003 pod názvem **Evropská bezpečnostní strategie** (s podtitulem Bezpečná Evropa v lepším světě – A Secure Europe in a Better World) s cílem vymezit hrozby a postavení EU v bezpečnostním prostředí. Mezi hrozby definované bezpečnostní strategií patří: terorismus, šíření zbraní hromadného ničení, regionální konflikty, zhroucené státy a organizovaný zločin. Evropská bezpečnostní strategie současně navrhla způsoby, jak těmto hrozbám společně čelit. Kromě tzv. soft nástrojů, jako je diplomacie či hospodářské vztahy zmiňuje Unie i použití vojenské síly. Tato strategie byla v roce 2008 revidována tak, aby reagovala na nové bezpečnostní výzvy. K nově definovaným hrozbám byly zařazeny energetická bezpečnost, hrozby související se změnou klimatu a kybernetická bezpečnost. (Kaňa, 2007)

V květnu 2004 byl schválen tzv. **Headline goal 2010**, jehož součástí byl koncept bojových uskupení EU, tzv. **Battlegroups**. Tyto komplexně zabezpečené vojenské jednotky mají poskytnout EU schopnost rychle zasáhnout v konfliktech převážně nižší intenzity. Tato uskupení jsou schopna operovat kdekoli na světě v okruhu 6 000 km od Bruselu a musí být schopna se rozmístit do 10 dnů od rozhodnutí Rady EU. Na místě konfliktu musí být schopna setrvat po dobu 30 dnů, přičemž po doplnění jednotek je možné dobu prodloužit až na 120 dnů. První jednotky dosáhly operační způsobilosti k 1. 1. 2007. (Kavan a kol, 2014)

Lisabonská smlouva

Prozatím poslední změny struktury společné zahraniční politiky přinesla **Lisabonská smlouva**, která vyjímá SZBP z výlučně mezivládního principu spolupráce a naopak zavádí nadnárodní prvek, který představuje článek 24: „*Společnou zahraniční a bezpečnostní politiku vykonává v souladu se Smlouvami vysoký představitel Unie pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku a členské státy*“. (Diploweb, 2010)

První Vysokou představitelkou Unie pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku se stala britská politička Catherine Margaret Ashtonová⁶⁷, kterou nahradila současná představitelka Federica Mogheriniová.

Lisabonská smlouva zavedla rovněž i tzv. **Startovací fond pro vojenské operace EU**, jenž doplňuje stávající mechanismus pro financování vojenských operací EU – **ATHENA**. V souvislosti s ratifikací Lisabonské smlouvy vzniklo v listopadu 2009 v rámci Rady EU **Ředitelství pro zvládání krizí a plánování** (Crisis Management and Planning Directorate,

⁶⁷ Funkci vykonávala od prosince 2009 do konce listopadu 2014.

CMPD). Došlo tak k integraci civilní i vojenské dimenze strategického plánování a zvládání krizí, což poskytuje komparativní výhodu EU – možnost využít širokého spektra nástrojů v rámci vedení misí. Novým nástrojem se stala tzv. **Stálá strukturovaná spolupráce v oblasti obrany**, v jejímž rámci se zúčastněné státy zavazují k intenzivnějšímu rozvoji svých obranných schopností a poskytování svých ozbrojených sil pro plánované operace. Stálá strukturovaná spolupráce podléhá schválení Rady EU, která o ní rozhoduje na základě kvalifikované většiny na žádost zúčastněných států. V souvislosti s přijetím Lisabonské smlouvy byla Evropská bezpečnostní a obranná politika (EBOP) přejmenována na Společnou bezpečnostní a obrannou politiku (SBOP). (Svoboda, 2010)

3 Změny postojů Evropské unie a NATO v reakci na současnou bezpečnostní situaci

V dnešním globalizovaném světě čelí EU a NATO horšící se bezpečnostní situaci. Ať již jde o světovládné záměry tzv. **Islámského státu**, hrozbu teroru, **válku na Ukrajině**, ruskou okupaci Krymu anebo sílící **vlnu uprchlíků do Evropy**. Je dnešek srovnatelný s karibskou krizí, obsazením Československa vojsky Varšavské smlouvy v roce 1968 či pozdějším rozmísťováním raket středního doletu s jadernými hlavicemi po obou stranách železné opony?

Bezpečnostní prostředí se zásadně mění. Obnovuje se strategické soupeření hlavních světových hráčů, na rozdíl od spolupráce - byť mnohdy zdánlivé - v uplynulých dekadách. A do toho všeho vstupuje nový fenomén, jímž je významný nárůst vlivu nestátních aktérů. Mezi nimi je na prvním místě jednostranné vyhlášení "všemuslimského kalifátu" teroristickou organizací, která sama sebe nazývá Islámským státem. Nelze přitom pominout další destabilizující faktory, které jsou leckdy komplikovanější, než byly ty v bipolárním světě, ať již jde o možnosti jejich řešení či porozumění. V bipolárním světě byla naopak mnohem větší a aktuálnější hrozba jaderného konfliktu. Těžko tedy říci, která ze zmíněných hrozeb či krizí je zásadnější z hlediska historie. Jistotou však zůstává, že k řešení současných bezpečnostních krizí je nezbytná spolupráce EU a NATO.

3.1 Vztahy EU a NATO

S pádem železné opony docházelo k významným proměnám mezinárodního a evropského prostředí, a právě v této době je také možné hledat prvopočátek vztahů EU a NATO. K prvním kontaktům nejprve docházelo prostřednictvím Západoevropské unie (ZEU), která měla tvořit spoj mezi EU a NATO.

Zásadním způsobem se změnila pozice Spojených států amerických, což mělo výrazný vliv i na evropskou bezpečnost. USA se ocitly v roli jediného hegemonu a na rozdíl od svých evropských partnerů se začaly více orientovat na neevropské regiony a hrozby. Postupně bylo více a více žádoucí, aby se Evropané začali výrazněji angažovat v zajišťování bezpečnosti svého kontinentu. Jak již bylo řečeno, zcela zásadním impulzem (ačkoliv ne jediným) pro vznik evropských obranných kapacit pro zvládání krizí byly války na Balkáně, respektive

neschopnost evropských spojenců na ně patřičně zareagovat, a nutnost požádat USA o pomoc. (Weiss, 2009)

V prosinci 1998 se v St. Malo uskutečnilo setkání lídrů Francie a Velké Británie. Výstupem této bilaterální schůzky byla deklarace vedoucí ke vzniku **Evropské bezpečnostní a obranné politiky** (EBOP). Oba státy se zde oficiálně shodly, že je důležité, aby EU měla vlastní obranné a akceschopné kapacity a v případě nutnosti tak mohla reagovat na mezinárodní krize. Součástí deklarace byla i shoda na nutnosti vybudování kapacit pro případ rozhodování EU v otázkách operací, kde NATO jako celek není angažováno, nicméně však bez zbytečných duplikací. (Eulogos, 2016)

V této souvislosti je zajímavé zmínit, že v obou těchto státech byl vznik EBOP prezentován zcela jinak. Velká Británie jej vnímala pouze jako velmi omezené opatření, které bude naplněno jen v nezbytných případech, ve kterých se Spojené státy americké nebudou chtít angažovat. Naproti tomu ve Francii byla EBOP prezentována jako politika rozvíjející a „násobící“ francouzskou moc a vliv. Tato rozdílná interpretace EBOP neustále doprovází a ovlivňuje rozvoj této evropské politiky.

Vznik EBOP výrazně ovlivnil transatlantické vztahy, neboť Spojené státy americké se této iniciativy částečně obávaly a projekt sice podpořily, avšak zároveň s varováním před oddělením a zdvojováním. Na obou stranách Atlantiku tak bylo možné pozorovat až určitou dualitu postojů. Spojené státy americké formálně přivítaly posun Evropy k větší soběstačnosti, avšak zalekly se potenciálního problematizování svého vůdcovství na evropském kontinentě. Evropská unie se sice radovala ze své nové potence, avšak zároveň se obávala, že se od ní USA odvrátí. (Diploweb, 2010)

Na základě společné deklarace EU a NATO k EBOP, která byla přijata v roce 2002, byl jejich vzájemný vztah formálně postaven na následujících principech:

- partnerství, přičemž aktivity těchto dvou povahově odlišných organizací v oblasti krizového managementu jsou vzájemně posilující,
- efektivní vzájemné konzultace, dialogu, spolupráce a transparentnosti,
- rovnosti v samostatném rozhodování týkající se zájmů jednotlivých organizací,
- respektování zájmů členských států obou organizací,

- respektování principů Charty Organizace spojených národů. (Euractiv, 2014)

Současné vztahy mezi těmito dvěma organizacemi byly pak formálně utvrzeny **Prohlášením NATO-EU o evropské bezpečnostní a obranné politice**, schváleného dne 16. prosince 2002, jež znamenalo explicitní podporu pro EBOP ze strany Severoatlantické aliance. Za účelem efektivní spolupráce obou organizací byly dne **17. března 2003** přijaty dohody **Berlín Plus**, jež tvoří základ pro spolupráci NATO-EU. (Eulogos, 2016)

Na základě této dohody má Evropská unie zaručený přístup k plánovacím kapacitám NATO, a pokud se rozhodne spustit vojenskou operaci, může také využít alianční SHAPE k operačnímu plánování. Pokud se tak EU rozhodne, může také pověřit zástupce vrchního velitele spojeneckých sil v Evropě (který je vždy Evropan) velením operace v rámci EBOP. Navíc NATO určilo seznam kapacit, které je s velkou pravděpodobností ochotné dát k dispozici Evropské unii, pokud je potřebuje. (Europarl, 2009)

Funkčnost formátu Berlin Plus se potvrdila například při operaci Concordia, kde EU využila kapacity NATO. Proběhlo již také společné cvičení zaměřené na spolupráci EU se SHAPE. V prosinci 2004 unie převzala od NATO velení nad vojenskou operací v Bosně a Hercegovině.

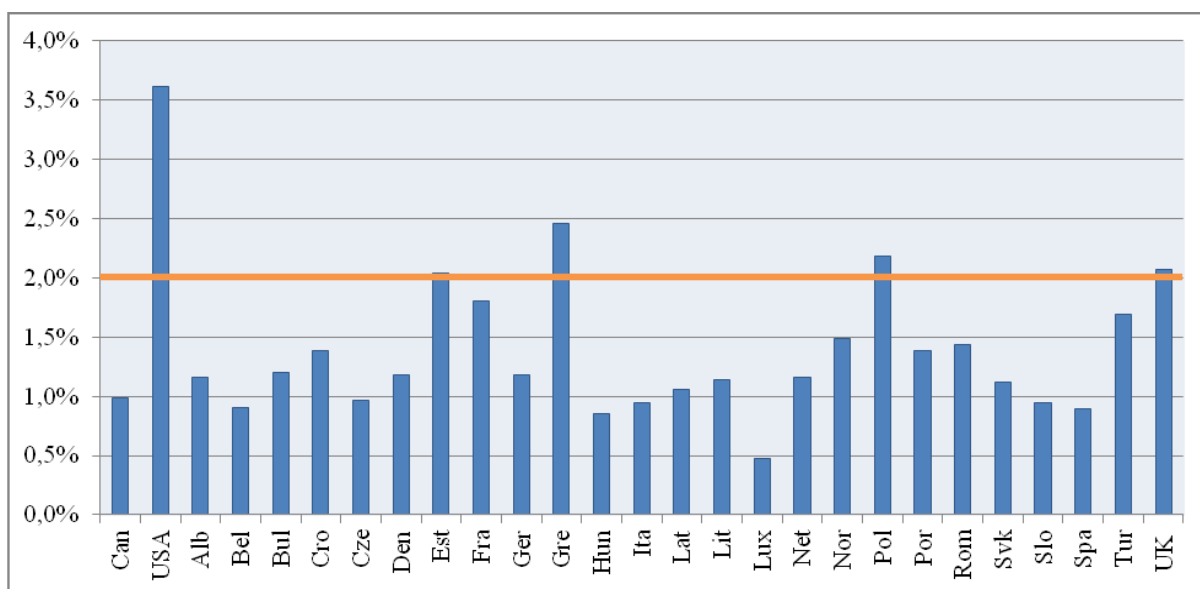
Mimo to se obě organizace podílejí na rozvoji svých schopností, což můžeme považovat za další nezbytnou oblast pro spolupráci. Zejména **Skupina „EU–NATO Capability Group“**, která se schází každých čtyři až šest týdnů, se snaží rozvíjet kapacity v takových oblastech jako je boj proti improvizovaným výbušným zařízením či zajištění lékařské podpory. V souvislosti s přijetím nové strategické koncepce NATO na summitu v Lisabonu v roce 2010 a aktualizovanou Evropskou bezpečnostní strategií z roku 2008 se spolupráce EU-NATO rozšířila i do oblastí energetické bezpečnosti a kybernetické bezpečnosti. (NATO, 2016b)

3.1.1 Obranné výdaje členských států EU a NATO

Při vstupu do Aliance se státy zavazují, že budou na obranu vynakládat **nejméně 2 % svého HDP**. Avšak tato hranice není dlouhodobě dodržována nejen Českou republikou, ale ani ostatními spojenci v Alianci. Z grafu č. 1 vyplývá, že v roce 2015 požadovaný **standard NATO** dodrželo pouze **Řecko, Polsko, Estonsko, Spojené království a USA**.

Vzhledem k poslední bezpečnostní strategii USA, kde byl jasně znát posun zájmů směrem k pacifické oblasti by evropské státy, Českou republiku nevyjímaje, měly být připraveny převzít zodpovědnost za svou bezpečnost ve chvíli, kdy jejich nejvýznamnější spojenec už nebude mít zájem se na řešení dané situace podílet. Pocit bezpečí a vzdálenosti bezpečnostních hrozeb je minulostí a státy by na nové hrozby měly s předstihem reagovat zvyšováním výdajů na obranu.

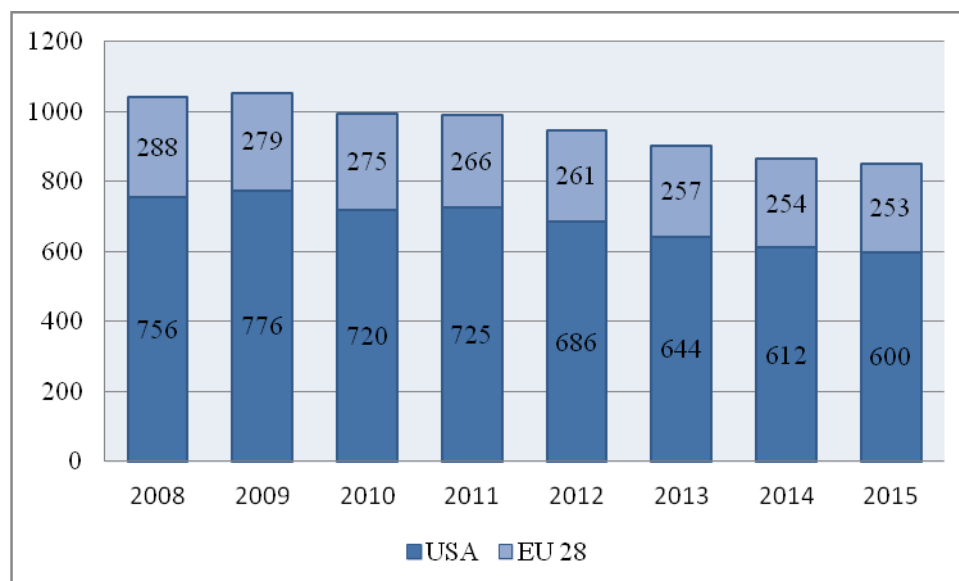
Graf 3.1 – Obranné výdaje členů NATO ve vztahu k plnění 2 % HDP v roce 2015 (% HDP, b.c.)

Zdroj: NATO, 2016a, vlastní zpracování

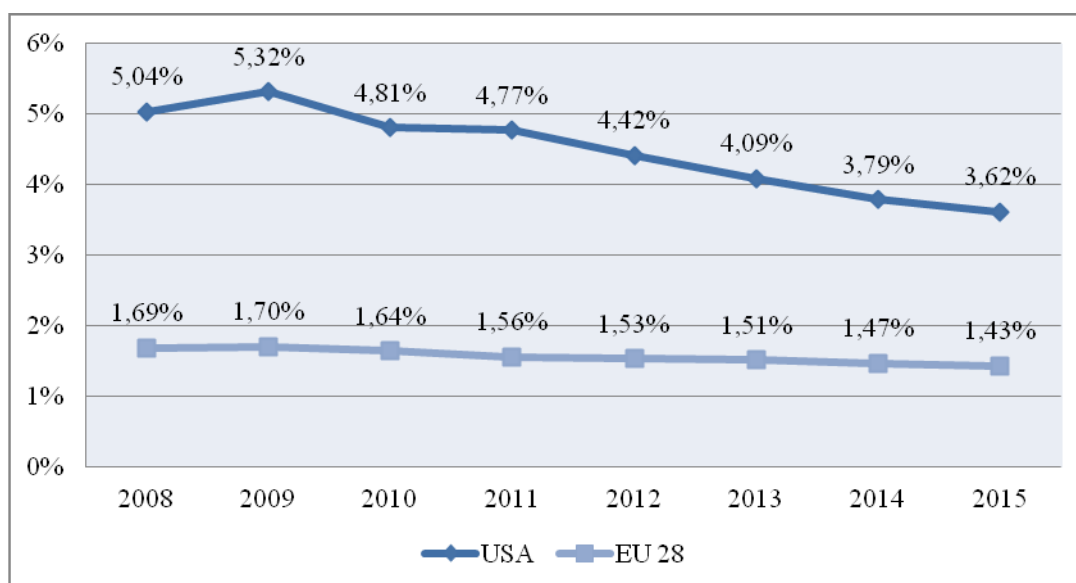
Rozdílné výdaje na obranu mezi USA a EU 28 jsou nejvíce patrné v absolutním vyjádření. Tuto skutečnost reflektuje graf č. 2. Z grafu je patrné, že v roce 2015 byly výdaje USA na obranu 600 mld. USD, což je zhruba 2,5 x více, než výdaje EU 28, které sahají do výše 253 mld. USD. **USA tedy zastupují zhruba 70 % všech výdajů na obranu v NATO,** tento trend je patrný v celém sledovaném období.

Graf 3.2 – Velikost obranných výdajů v absolutním vyjádření (mld. USD, b.c.)

Zdroj: NATO, 2016a, vlastní zpracování

Další srovnání mezi USA a EU 28 popisuje graf č. 3. Je patrné, že **USA své výdaje na obranu od roku 2009 trvale snižují, za posledních 6 let o 1,7 % HDP**. Stejný sestupný trend platí i u států **EU 28**, avšak **snižování výdajů není tak výrazné, od roku 2009 o 0,27 % HDP**. Díky vyššímu tempu snižování výdajů na obranu se USA dlouhodobě přibližují k průměru EU 28, avšak i přes tento trend USA v roce 2016 vydávaly na obranu o 2,19 % HDP více než EU 28.

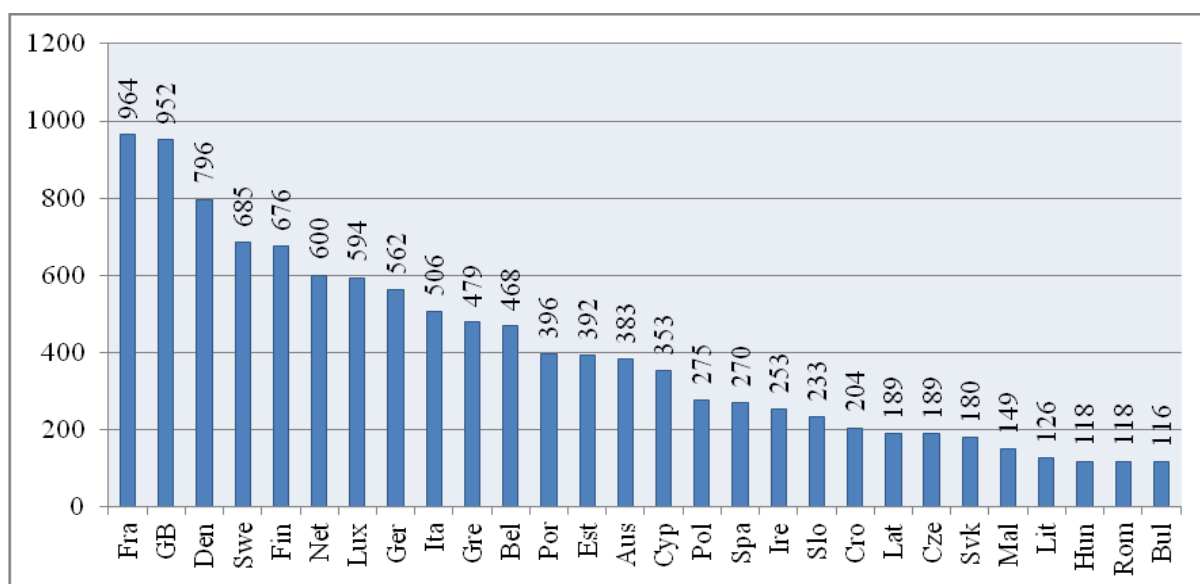

Graf 3.3 – Srovnání výdajů HDP na obranu mezi USA a EU 28 (% HDP, b.c.)

Zdroj: NATO, 2016a, vlastní zpracování

Zajímavý ukazatel, který zachycuje financování obrany bez ohledu na velikost jednotlivých zemí je **přepočet obranných výdajů zemí EU na jednoho obyvatele**. Jak z grafu 3.4 vyplývá, mezi zeměmi EU 28 je v tomto ohledu nejaktivnější **Francie a Velká Británie**, což podtrhuje dominanci jejich ozbrojených sil v evropském regionu. Pro srovnání, výdaje USA na obyvatele v roce 2014 dosáhly hodnoty 1 891 USD, tedy zhruba dvakrát více, než přední evropské mocnosti. V porovnání s Bulharskem, které je v tomto ohledu mezi zeměmi EU 28 na posledním místě, jsou výdaje USA na obyvatele šestnáctkrát vyšší.

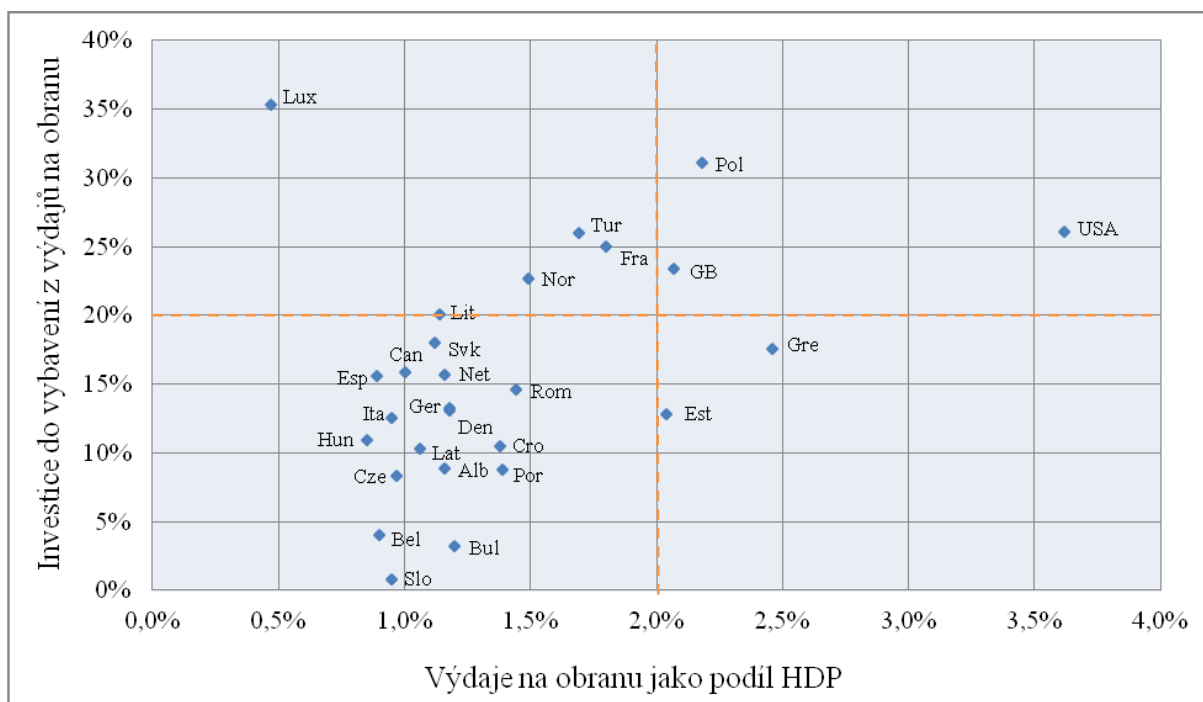
Graf 3.4 – Obranné výdaje zemí EU 28 na jednoho obyvatele v roce 2014 (USD, b.c.)

Zdroj: SIPRI, 2016, vlastní zpracování

Jak již bylo zmíněno, při vstupu do Aliance se členské státy zavazují vydávat alespoň 2 % HDP na obranu. Dalším aliančním požadavkem jsou **investice do vybavení a nových technologií** ve výši **minimálně 20 %** z celkových výdajů na obranu. Kombinaci těchto požadavků reflektuje graf 3.5. Je zjevné, že obou těchto standardů NATO dostávají pouze **USA, Velká Británie a Polsko**. Většina členských států NATO nedodržuje ani jeden požadavek, přičemž Česká republika patří v tomto ohledu mezi nejhorší země.

Graf 3.5 – Investice do vybavení z výdajů na obranu versus výdaje na obranu jako podíl HDP v roce 2015

Zdroj: NATO, 2016a, vlastní zpracování

3.1.2 Problémy vzájemné spolupráce SBOP a NATO

Velmi brzy po oficiálním navázání spolupráce mezi EU a NATO se objevily větší či menší překážky bránící naplňování této spolupráce či jejímu dalšímu rozvoji. A to nejen s ohledem na rozdílná očekávání hloubky, rozsahu a formy této spolupráce, ale i vzhledem k formálním překážkám bránícím těsnější kooperaci. Rovněž členská základna obou organizací se nikdy úplně nepřekrývala⁶⁸, což se postupně ukázalo být větším problémem, než se na první pohled zdálo. Problémů ve spolupráci EU a NATO není málo. Některé jsou výraznější a jejich vliv na blokování vzájemných vztahů je významnější, jiné jsou spíše marginálního rázu. Konkrétní překážky spolupráce však velmi často nestojí samostatně, nýbrž jsou vzájemně propojené. Jedním z nejzásadnějších obecných problémů Aliance je skutečnost, že je její vývoj poháněn více vnějšími událostmi než společným zájmem.

Překážky ve spolupráci EU a NATO mají především charakter buď institucionálního a národního soupeření, nebo se jedná o problém participace. Jak již bylo řečeno, členská základna EU a NATO se nepřekrývá. Aby mohlo docházet k naplňování strategické spolupráce mezi těmito dvěma organizacemi, je nezbytné, aby byly nečlenské státy NATO

⁶⁸ Členská základna EU a NATO je zpracována v kapitole 3.2.

zúčastněné v programu Partnerství pro mír⁶⁹ (PfP) a měly s Aliancí uzavřenou bezpečnostní smlouvu. (Eucom, 2010)

Dlouhodobě největší překážka v užší spolupráci mezi EU a NATO je **turecko-kyperský spor**. Od roku 1974 je Kypr rozdělen na dvě části. V jižní řecké části ostrova došlo k vojenskému puči proti prezidentovi Makariovi. Svržení prezidenta s cílem sjednotit ostrov s pevninským Řeckem vyvolalo invazi Turecka na severovýchodní část Kypru⁷⁰. Kypr je definitivně rozdělen nárazníkovou zónou (tzv. Zelená⁷¹ nebo Attilova⁷² linie), dělící čára prochází i hlavním městem Nikósií, podobně jako za studené války Berlínem. Právě otázku vztahu Turecka a Kyperské republiky můžeme považovat za hlavní důvod ke komplikaci spolupráce EU-NATO. Tehdejší generální tajemník NATO Anders Fogh Rasmussen⁷³ připustil, že pokud by byl tento spor o Kypr vyřešen, existuje několik možností pro výrazné zlepšení vztahů NATO a EU. (Euroskop, 2014)

Zatímco Turecko, klíčový spojenec NATO a nečlen EU, blokuje jednání obou organizací z toho důvodu, že neuznává Kypr a není ochoten s ním sdílet otázky své národní bezpečnosti; Kyperská republika, členská země EU a nečlenská země NATO, zase vetuje zapojení Turecka do obranné politiky EU kvůli neshodám s Tureckem. Tento zásadní institucionální problém vztahů EU a NATO brání rozvoji těsnějších vztahů a vůbec možnosti diskutovat o zásadních bezpečnostních tématech. Formální diskuse na oficiální úrovni mezi EU a NATO týkající se strategických otázek, ať už jsou to například otázky terorismu, či Blízkého východu, tedy neprobíhají, neboť Kypr⁷⁴ není ani členem Partnerství pro mír a ani nemá s NATO uzavřenou bezpečnostní smlouvu.

Další komplexnější překážku vztahů EU a NATO tvoří „**problém rozsahu**“, tedy postoj jednotlivých států, který zaujímají ke spolupráci těchto dvou organizací, respektive důležitost a role, jaké jim přisuzují. Zde se střetávají dvě konfliktní pozice a pohledy na důležitost a relevanci SBOP v evropské bezpečnosti. Zatímco tzv. „europeisté“ (státy

⁶⁹ Alianční program spolupráce Partnerství pro mír (Partnership for Peace - PfP) vznikl v roce 1994 a jeho posláním je posilovat stabilitu, omezovat hrozby pro mír a budovat zesílené bezpečnostní vazby mezi jednotlivými partnerskými státy a NATO a mezi partnerskými státy navzájem. Partnerství pro mír umožňuje partnerským zemím budovat vztahy s NATO skrze širokou nabídku činností v menu pro partnerství a spolupráci, a to podle konkrétních priorit daných zemí. (Eucom, 2010)

⁷⁰ V severní části Kypru se nachází téměř 30 000 tureckých vojáků.

⁷¹ Označení Zelená linie bylo poprvé použito v roce 1964, kdy nepokoje mezi místními Řeky a Turky rozdělily město Nikósi na řeckou a tureckou část. Britské vojenské jednotky oddělily tyto části, které vyznačily zelenou barvou na mapě - odtud název Zelená linie.

⁷² Turecká invaze na Kypr nesla název operace Attila, odtud alternativní název Attilova linie.

⁷³ Anders Fogh Rasmussen byl generálním tajemníkem NATO v období od 1. srpna 2009 do 1. října 2014. Ve funkci byl nahrazen Jensem Stoltenbergem, který tuto funkci vykonává v současnosti.

⁷⁴ Kypr jako jediný člen EU není členem NATO ani programu Partnerství pro mír.

reprezentované Francií) v ní vidí velký potenciál a mají zájem na jejím posílení, rozvíjení a co největší autonomii při současných co nejmenších zásazích a vlivech ze strany NATO (tedy Spojených států amerických), protipólem jsou „atlantisté“⁷⁵ (státy v čele s Velkou Británií), které vnímají roli NATO v evropské bezpečnosti jako „prvního mezi rovnými“ a současně vnímají roli EU v této oblasti jako marginální. Ze stejného soudku jsou i neshody těchto dvou hlavních linií v otázkách stálého operačního velitelství EU pro plánování operací, což je úzce spojeno s obavou, aby nedocházelo ke zbytečnému zdvojování struktur. (Global Politics, 2011)

Zásadní roli zde zpočátku hrála podezíravost a malá důvěra Spojených států amerických o záměrech francouzských iniciativ v oblasti evropské bezpečnosti, ačkoliv ta byla poměrně brzy rozptýlena. Nicméně faktem zůstává, že každá vláda USA po konci studené války operovala s premisou, že NATO má přednost a že tvoří pevný základ evropské bezpečnosti. Budování armády EU, která by měla k dispozici veškeré potřebné struktury a kapacity jednat samostatně a nezávisle na NATO, by v očích USA znamenalo zmenšení vlivu Spojených států amerických, stejně jako by vedlo k duplikacím.

Do tohoto komplexu neshod a odlišné percepce rolí obou organizací různými jejími členy spadá i **fakt omezených kapacit**, které mají jednotlivé země obou organizací k dispozici. Kapacity jsou tvořeny reálně jedněmi silami. Jak Síly rychlého nasazení NATO (NATO Response Force, NRF), tak i Bojové skupiny EU (EU Battlegroups, EU BG) jsou sestaveny z týchž jednotek, proto i z praktického hlediska není možné, aby EU a NATO v této oblasti spolupracovaly. A to zejména i z toho důvodu, že výhrady k používání jednotek mohou velice negativně ovlivnit (do jisté míry již ovlivňují) efektivní průběh případných společných operací NRF a EU BG, kdy nebude možné se na vzájemné „vykrytí“ v případě potřeby spolehnout. (Cenna, 2010)

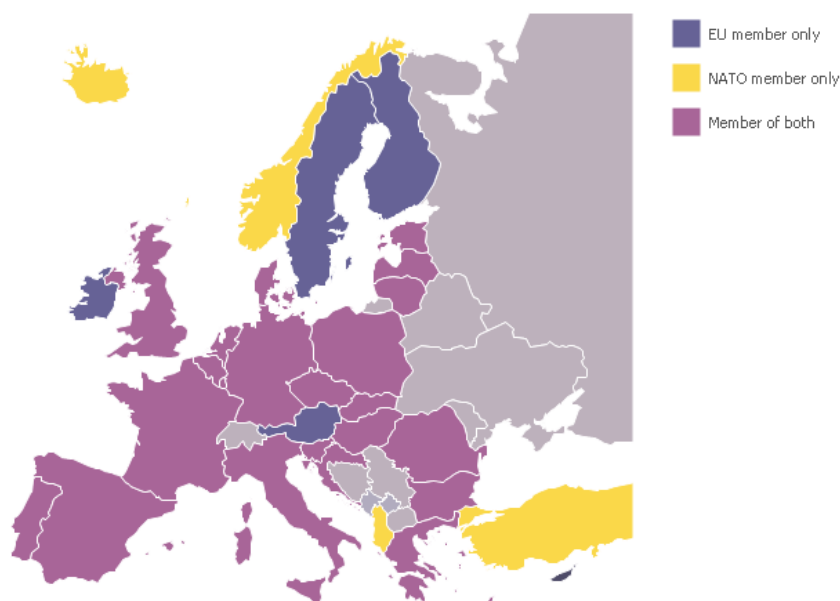
Jak vyplývá z výše popsaných faktů, problémů je více, avšak mnoho studií a autorů zabývajících se touto problematikou se vždy shodne na třech neuralgických bodech vztahů EU a NATO. V první řadě se jedná o **nevyřešený turecko-kyperský spor**, který zásadně paralyzuje oficiální spolupráci. Dále pak je to **problém nedůvěry mezi jednotlivými předními aktéry**, který by právě s francouzskou opětovnou reintegrací do NATO mohl být alespoň částečně odstraněn. Do poslední kategorie spadají otázky praktické jako neshoda ohledně **vzniku stálého operačního centra EU a budování kapacit**.

⁷⁵ Tuto pozici zastává i Česká republika.

3.2 Členská základna EU a NATO

Sféry zájmu Evropské unie a NATO se již několik let překrývají podobně jako většina jejich členské základny. Evropskou unii stejně tak jako NATO tvoří 28 států, z toho je 22 států⁷⁶ zastoupeno v obou uskupeních, což je téměř 80 % (viz. Obr. 3.1).

Obr. 3.1 – Členská základna EU a NATO v Evropě

Zdroj: Concept Draw, 2015

3.2.1 Členské země EU/nečlenské země NATO

S ohledem na skupinu zemí, jež jsou pouze členy EU, tedy **Švédsko**⁷⁷, **Finsko**⁷⁸, **Irsko**, **Rakousko**, **Kypr** a **Maltu**, lze v zásadě uvést dva důvody, vysvětlující, proč tyto země nejsou členy NATO. V případě Irska, Švédska, Finska, Rakouska a Malty je důvod spjat s jejich neutralitou v oblasti zahraničních vztahů. Další důvod je specifický, neboť se týká Kypru a jeho krize identity.

⁷⁶ Jedná se o Belgii, Bulharsko, Českou republiku, Dánsko, Estonsko, Francii, Chorvatsko, Itálii, Litvu, Lotyšsko, Lucembursko, Maďarsko, Německo, Nizozemsko, Polsko, Portugalsko, Rumunsko, Řecko, Slovensko, Slovinsko, Španělsko a Velkou Británii.

⁷⁷ Podpora členství v NATO byla mezi Švédy v minulosti velmi nízká. V poslední době se však začíná vážně debatovat o zapojení do Aliance.

⁷⁸ Diskuse o případném členství v Severoatlantické alianci se ve Finsku postupem času zintenzivňuje. V prezidentských volbách v lednu 2006 se dokonce členství v NATO stalo jedním z hlavních témat.

Irsko⁷⁹ a další země rozšíření EU z roku 1995, tedy Švédsko, Finsko a Rakousko⁸⁰, jsou nezávislé již z období studené války. Se vstupem do EU se sice vzdaly značné míry neutrality, neboť jsou ovlivněny SZBP EU, na druhou stranu jsou však stále zainteresovány ve své politice vojenské neúčasti.

Švédsko, Finsko, Rakousko a Irsko, ač spolupracují s NATO, veřejně projevují odlišnou strategickou kulturu, se kterou je kladen důraz na použití soft power. Tyto země rozumí dosažení jejich národní bezpečnosti s využitím nevojenských zdrojů, zejména pomocí ekonomických a diplomatických prostředků, a odsouvají vojenskou sílu k pouze zbylé pozici, která v podstatě slouží k zabezpečení jiných prostředků mezinárodní spolupráce. Je tedy zřejmé, že tato vize je distancuje od rozsahu operací NATO. Malta aktivně vojensky nezasahuje pod velením NATO, a můžeme ji tedy označit za méně integrovanou do rámce Aliance oproti ostatním neutrálním členům. (NATO, 2016b)

3.2.2 Členské země NATO/nečlenské země EU

Existuje řada zemí, jež jsou pouze součástí Severoatlantické aliance. Jedná se o **USA, Kanadu, Norsko, Turecko, Island a Albánii**. Turecko a Albánie jsou zapojeny do politiky rozšíření Evropské unie a jsou kandidátskými zeměmi k přistoupení do EU. Unie vůči těmto zemím využívá nástroje předvstupní pomoci, jimiž jsou podporovány nezbytné hospodářské, politické a správní reformy.⁸¹ Island⁸², který rovněž patřil mezi kandidátské země, svou přihlášku k členství v EU stáhl v roce 2015. Zde je nicméně zajímavé poukázat na skutečnost, že Albánie, jež má statut kandidátská země⁸³ EU, je od roku 2009 řádným členem Severoatlantické aliance. NATO se tak jeví jako více flexibilní ve srovnání s EU, pokud jde o plnění jeho základních norem a hodnot.

Na summitu v Bukurešti v roce 2008 bylo budoucí přizvání do Aliance přislíbeno třem státům: Gruzii, Ukrajině a Makedonii. Kvůli sporu o název „Makedonie“ mezi Makedonií a Řeckem nebyla Makedonie ještě přijata a její přijetí bylo odloženo na neurčito (resp. do vyřešení sporu). Ukrajinský parlament v červnu 2010 odhlasoval, že se Ukrajina o vstup do

⁷⁹ Irsko v současnosti není členem žádné vojenské aliance. Za hlavního garanta své bezpečnosti považuje Organizaci spojených národů.

⁸⁰ Rakouská republika přijala koncept tzv. trvalé neutrality v roce 1955.

⁸¹ Pro programovací období 2007-2013 byl vytvořen nástroj předvstupní pomoci, program IPA (Instrument for Pre-accession Assistance).

⁸² Island je součástí schengenského prostoru bez hraničních kontrol a Evropského hospodářského prostoru.

⁸³ Albánie získala status kandidátské země dne 4. června 2014. Proces hrozila blokovat Česká republika, a to kvůli sporu podniku ČEZ s Tiranou.

NATO ucházet nebude a ani nynější prezident Petro Porošenko nepředpokládá, že by se Ukrajina mohla k Alianci v nejbližších letech připojit.

Dalšími potenciálními kandidáty jsou Černá Hora a Bosna a Hercegovina, které jsou v současnosti v Akčním plánu členství (MAP), což je předstupeň ke vstupu do NATO, jehož cílem je připravit budoucí členské země na povinnosti a závazky, které členství přináší. Rusko se snaží rozšiřování NATO zabránit. V roce 2011 Vladimir Putin navštívil Srbsko a prohlásil, že nechce, aby se tento stát stal členem Aliance, protože další rozšíření NATO na východ je proti zájmům Ruska. (Parlamentní listy, 2015)

3.3 Komparace EU Battlegroups a NATO Responce Force

Stejně jako EU BG, tak i NRF (viz. kap. 2.1.3.) jsou schopné nasazení ve velmi krátkém časovém horizontu. Oba tyto koncepty mohou začít s přesunem do pěti dní od doby vyrozumění o nasazení a jejich schopnost udržitelnosti je 30 dní. Oba koncepty taktéž podléhají šestiměsíčnímu rotačnímu systému připravenosti. S ohledem na různorodost možných misí, v rámci kterých mohou být NRF nasazeny, je možné identifikovat jisté překrývání s misemi EU BG. Podobnost mezi těmito vojenskými uskupeními EU a NATO můžeme nalézt i v samotném účelu jejich uvedení do praxe. Jedním z cílů vytvoření NRF NATO bylo poskytnout podnět k transformaci armád členských států, což koresponduje se záměrem týkajícím se dosažení interoperability vojenských způsobilostí mezi zeměmi participujícími v rámci bojových skupin EU.

Mezi oběma koncepty je však možné nalézt i několik odlišností, hlavně **v kvantitě vojenských sil, což je zdůvodněné členstvím USA v NATO**, respektive v NRF. Zatím co standardní EU BG se skládají z bojového praporu, který je tvoře zhruba 1 500 vojáků, NRF je tvořený brigádou o síle 9 500 vojáků a v plné operační síle může disponovat silou až 25 000 vojáků. Jistý nepoměr můžeme nalézt i v komplexnosti vojenské techniky, kterými tyto jednotky mohou disponovat. EU BG se totiž skládají z pozemních sil, které mohou být podpořeny vzdušnými nebo námořními silami, které však v konceptu EU BG nejsou dostatečně specifikované. Koncept NRF oproti konceptu EU BG předpokládá, že složení sil bude přímo složené pozemními, námořními a vzdušnými složkami. Specifický oddíl sil NRF zároveň může využívat letadlové lodě, hladinové a ponorkové bojové jednotky a další podpůrná plavidla. (Cenna, 2010)

Co se týče vztahu těchto dvou uskupení sil EU a NATO, je možné na jedné straně identifikovat jejich možnou konkurenci vzhledem ke skutečnosti, že jako EU BG, tak i NRF se skládají z relativně identických vojenských příspěvků evropských členských států. Z pohledu malých států, které jsou členy obou organizací, se přitom prakticky jedná o rotaci těch samých národních vojenských kapacit. (NATO Libguides, 2013)

Na druhou stranu můžeme konstatovat, že tyto dva koncepty jsou komplementární. Výcvik a certifikace obou uskupení sil je totiž majoritně realizována podle standardů NATO, což vzhledem na podobné úlohy a operace jejich nasazení může potencionálně znamenat, že EU BG mohou být použity i pro účely NATO.

3.4 Reakce EU a NATO na ukrajinskou krizi

Rok 2014 byl rokem podstatných změn na geopolitické i bezpečnostní úrovni. V tomto roce bylo možné sledovat vypuknutí konfliktu na Ukrajině. Lze říct, že odmítnutý podpis⁸⁴ Asociační dohody s Evropskou unií ze strany ukrajinského prezidenta Viktora Janukovyče⁸⁵ odstartoval sérii událostí, které budou mít pravděpodobně velký dopad na geopolitickou situaci ještě řadu let. Část občanů, většinou ukrajinské národnosti, především v západní a střední oblasti Ukrajiny požadovala proevropské směřování a v reakci na nepodepsání dohody začala protestovat při tzv. Euromajdanu. Po brutálních střetech mezi policejními složkami a demonstranty z řad nacionalistů v Kyjevě, při kterých zemřelo 80 až 100 lidí, byl donucen Janukovyč uprchnout ze země a byla vytvořena nová, prozápadní vláda Arsenije Jaceňuka. Kvůli menšinové účasti extrémně nacionalistických ukrajinských stran⁸⁶ byla nová vláda ruskou menšinou a ruskými médii označována jako fašistická.

Především na Krymu⁸⁷ a v ruských médiích se rozpoutala velká mediální kampaň proti novému ukrajinskému kabinetu. Tamní proruští povstalci obsadili úřady, svrhli je a dosadili své úředníky. Začala krymská krize, na poloostrově se objevila silná armáda v neoznačených uniformách, vydávaná za krymskou domobranu, která postupně obsazovala ukrajinské základny. Nelegitimní krymský parlament postupně začal za silné propagandy

⁸⁴ Asociační dohoda měla být podepsána na summitu Východního partnerství v litevském Vilniusu.

⁸⁵ Tehdejší ukrajinský prezident Janukovyč raději zvolil finanční a energetickou pomoc ze strany Ruska.

⁸⁶ Od 27. února 2014 do 12. listopadu 2014 zastávali tři členové krajně pravicové a antisemitské strany Svoboda funkce v první vládě Arsenije Jaceňuka.

⁸⁷ Po klíčovém vítězství Ruského impéria nad Osmanskou říší v rusko-turecké válce (1768–1774) byl Krym připojen k Ruskému impériu. V národnostním složení obyvatelstva převládli postupně díky přistěhovalcům etničti Rusové. V rámci Sovětského svazu byl Krym součástí Ruské sovětské federativní socialistické republiky (RSFSR). V roce 1954 byla Krymská oblast rozhodnutím Nikity Chruščova převedena z RSFSR do Ukrajinské SSR.

připravovat referendum o připojení k Rusku, po jehož jednoznačném výsledku došlo k vyhlášení nezávislosti na Ukrajině. Tu obratem uznalo Rusko a připojilo Krym ke svému území, navzdory silným mezinárodním protestům, označujícím ruský postup za otevřenou agresi vůči suverénnímu státu. (Economist, 2015)

Od začátků Euromajdanu propukaly protesty také na východě Ukrajiny, kde ale byly především proruský orientované. Po převratu a následném odtržení Krymu zde protesty zesílily a v Doněcké, Charkovské a Luhanské oblasti, kde žijí nejpočetnější ruské menšiny, začaly násilné pokusy o obsazování místních úřadů. Policii se většinu protestů dařilo udržet pod kontrolou. Situace se vyostřila 7. dubna 2014, kdy se v Doněcku podařilo separatistům obsadit radnici a následovalo vyhlášení Doněcké lidové republiky. Podobná situace nastala i 8. dubna v Luhansku, kde byli separatisti také úspěšní, obsadili radnici a vyhlásili nezávislou Luhanskou parlamentní republiku.⁸⁸

Podle generálního tajemníka NATO Andersa Fogha Rasmussena se opět na východě Ukrajiny objevili dobře vycvičení muži s dobrou ruskou výzbrojí v neoznačených uniformách, jako tomu bylo na Krymu při rozdmýchání protestů, které vedly k jeho odtržení. (BBC, 2014a)

Reakce ze strany NATO

Kroky, které NATO po anexi Krymu učinilo, byly v naprosté většině dohodnuty na **summitu ve Walesu**, který se uskutečnil 4. – 5. září 2014. Tyto opatření se dají rozdělit do tří skupin. První je posílení NATO Response Force. Druhé je vytvoření nových velicích center ve východní části NATO. Do třetí skupiny by se dala zařadit všechna prohlášení a kroky, které měly ubezpečit spojenecké národy, že NATO bude své spojence náležitě chránit. (NATO, 2014)

První skupina tedy zahrnuje všechny kroky, které mají NATO do budoucna lépe připravit na adekvátní a velmi rychlou reakci na možný útok, ze strany vnějšího státu. Asi nejvýraznějším v tomto bodě, je zdvojnásobení počtu jednotek, které jsou alokovány do NRF. Toto uskupení před anexí Krymu čítalo přibližně 15 000 vojáků. Nově by se mělo rozšířit až na 30 000 vojáků. Součástí tohoto uskupení je i jednotka velmi rychlého nasazení – **Very**

⁸⁸ Doněcká lidová republika v roce 2014 tvořila společnou konfederaci s Luhanskou lidovou republikou nazývajícím se Nové Rusko. Dohoda byla podepsána 24. května 2014. O rok později (květen 2015) byla tato konfederace zrušena z důvodu neslučitelnosti s mezinárodními minskými dohodami.

High Readiness Joint Task Force (VJTF). Tato nově vzniklá jednotka bude sestavena z téměř 5 000 vojáků a měla by být schopna zasáhnout do 48 hodin od vypuknutí možné krizové situace. Tato jednotka je v některých vyjádřeních také nazývána Spearhead Force. Celkově je tato skupina kroků zaměřena na velmi rychlou reakci na možnou krizi, což není zcela nová myšlenka (existovala zde již početná skupina samotné NRF, která se však byla schopná plně mobilizovat až v rámci několika týdnů). Je zde však znatelný apel na to, aby tato jednotka mohla být zmobilizována okamžitě. (ČT 24, 2015)

Tento druh připravenosti je však velmi nákladný. Velký počet vojenského personálu musí být držen v pohotovostním režimu a velké množství vybavení musí být uloženo ve východoevropských zemích.

Druhým opatřením je zřízení šesti velících center v Lotyšsku, Litvě, Estonsku, Polsku, Rumunsku a Bulharsku. Je zde snaha, aby se více rozptýlil systém velení. Navíc, pokud by se opravdu objevil problém na východní hranici NATO, tyto centra by měly být schopny lépe zajistit také spolupráci s možnými spřátelenými nestátními skupinami, což je také jeden z možných kroků k řešení hybridních hrozeb.

Do třetí skupiny, jak již bylo zmíněno, lze zařadit kroky, které mají demonstrovat rozhodnost NATO pomoci státu pod hrozbou nebo pod přímým útokem jiného státu. Tyto kroky však nemají vyjadřovat jen solidaritu a rozhodnost, ale je také nutné při prevenci a obraně proti hybridním hrozbám, využívat i zastrašování potenciálních nepřátelských aktérů. V souvislosti s reakcí NATO na anexi Krymu lze zmínit několik příkladů. Tím, co by bylo možné označit za nejviditelnější krok, bylo nově naplánováno rozsáhlé cvičení aliančních vojáků zejména s vojáky z Pobaltských států, ale i navazující operace v Polsku, Bulharsku a Rumunsku. Toto cvičení bylo souhrnně nazýváno operace Atlantic Resolve. Výsledky této operace zasáhly i Českou republiku na přelomu března a dubna 2015, když přes území České republiky projížděl konvoj amerických jednotek. (MO ČR, 2015c)

Reakce ze strany EU

V reakci na nezákonnou anexi Krymu a úmyslnou destabilizaci Ukrajiny EU od března 2014 postupně zavádí omezující opatření.

Byl zrušen summit EU–Rusko a členské státy EU se rozhodly nepořádat pravidelné dvoustranné summity. Došlo k pozastavení dvoustranných rozhovorů s Ruskem o vízových otázkách, jakož i o nové dohodě mezi EU a Ruskem. Namísto summitu skupiny G8 v Soči se

ve dnech 4. a 5. června 2014 uskutečnilo v Bruselu zasedání **skupiny G7**. Od té doby pokračují zasedání v režimu G7. Země EU dále podpořily pozastavení jednání o přistoupení Ruska k Organizaci pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD) a k Mezinárodní energetické agentuře. (Consilium, 2016)

Opatření v podobě **zmrazení majetku a zákazu cestování** se vztahují na **150 osob a 37 subjektů** z důvodu jejich odpovědnosti za činnosti, které narušují nebo ohrožují územní celistvost, svrchovanost a nezávislost Ukrajiny.⁸⁹ Mezi nimi je 6 osob s úzkými vazbami na Vladimíra Putina. Dne 14. září 2015 Rada prodloužila platnost těchto opatření do 15. března 2016. (Europa, 2015)

EU neuznala nezákonnou anexi Krymu a Sevastopolu ze strany Ruska, a v důsledku toho Rada přistoupila k významnému omezení hospodářských vztahů s Krymem a Sevastopolem. Tato opatření zahrnují **zákaz dovozu zboží z Krymu a Sevastopolu** uložený v červnu 2014, jakož i omezení zavedená v červenci v souvislosti s obchodem a investicemi týkajícími se některých hospodářských odvětví a projektů v oblasti infrastruktury. Kromě toho je od prosince 2014 v platnosti úplný **zákaz investic**, jakož i **zákaz poskytování služeb cestovního ruchu** na Krymu. Platí také **zákaz vývozu dalšího zboží klíčového významu** pro některá odvětví, včetně zařízení k vyhledávání, průzkumu a těžbě ropy, zemního plynu a nerostných surovin. Dne 19. června 2015 Rada rozšířila působnost těchto opatření do 23. června 2016.

V červenci a září 2014 **zavedla EU hospodářské sankce zaměřené na obchod s Ruskem** v konkrétních hospodářských odvětvích. V březnu 2015 vedoucí představitelé zemí Unie rozhodli o navázání stávajícího sankčního režimu na úplné splnění minských dohod, které se očekávalo koncem prosince 2015. V návaznosti na toto rozhodnutí Rada dne 22. června 2015 prodloužila platnost hospodářských sankcí o šest měsíců, tj. do 31. ledna 2016. Vzhledem k tomu, že minské dohody nebyly do 31. prosince 2015 zcela splněny, prodloužila Rada platnost hospodářských sankcí do 31. července 2016. (BBC, 2014a)

Jedná se o tato omezující opatření:

- omezení přístupu na primární a sekundární kapitálové trhy EU pro 5 významných ruských finančních institucí ve většinovém vlastnictví státu a jejich většinově

⁸⁹ Ruská Federace vytvořila vlastní sankční seznam, zakazující vstup na své území. Týká se 89 evropských politiků a diplomatů. Mezi nimi jsou i čtyři čeští politici: Karel Schwarzenberg, Marek Ženíšek, Jaromír Štětina a Štefan Füle.

vlastněné dceřiné společnosti usazené mimo EU, jakož i pro tři významné ruské energetické společnosti a tři společnosti působící v oblasti obrany;

- ukládající zákaz vývozu a dovozu na obchod se zbraněmi;
- zavádějící zákaz vývozu zboží dvojího užití určeného pro vojenské účely nebo pro vojenské koncové uživatele v Rusku;
- omezení přístupu Ruska k některým citlivým technologiím a službám, jež mohou být využity pro těžbu a průzkum ropy. (Peterka Partners, 2015)

Mise EUAM Ukraine⁹⁰

Poradní mise Evropské unie pro reformu sektoru civilní bezpečnosti na Ukrajině, EUAM Ukraine, byla formálně zahájena dne 1. prosince 2014, přičemž jejím úkolem je podpořit ukrajinské státní orgány při reformě bezpečnostního sektoru. Mise je jedním z ústředních prvků posílené podpory EU poskytované ukrajinským orgánům po demonstracích na náměstí Majdan v prosinci 2013. Byla zřízena v návaznosti na podpis dohody o přidružení mezi Ukrajinou a EU v roce 2014, která zahrnuje vytvoření prohloubené a komplexní zóny volného obchodu. Tato zóna funguje ode dne 1. ledna 2016. Rozpočet mise byl stanoven na 13,1 mil. EUR pro první rok mise. (EEAS, 2014)

Cílem mise EUAM Ukraine je posílit a podpořit reformu státních orgánů, jako je policie, další donucovací orgány a obecně justice, zejména státní zastupitelství. Účelem tohoto procesu je dosáhnout toho, aby obyvatelé Ukrajiny začali znovu důvěřovat ukrajinským útvarům civilní bezpečnosti, které čelí obviněním z korupce a zneužívání úřední moci.

3.4.1 Koncept hybridní války

V důsledku ukrajinské krize se do popředí dostal pojem hybridní válka. Původ pojmu je však stejně nejasný jako vymezení samotného konceptu. Existuje řada expertů a analytiků, kteří se fenoménem hybridní války zabývají, pravděpodobně nejvíce propracovanou definicí hybridní války představil Frank Hoffman. Jeho stěžejním dílem v této oblasti je monografie: *Conflict in the 21st Century: The Rise of Hybrid Wars (2007)*. Tuto knihu otevírá úvahou, která se zamýšlí nad podobou budoucích válek. Hoffman předpokládá, že již nebudeme moci

⁹⁰ Rada dne 7. ledna 2016 jmenovala Kęstutise Lančinskase, vysokého policejního úředníka z Litvy, vedoucím poradní mise Evropské unie na Ukrajině. Kęstutis Lančinskas nahradí Kálmána Mizseie a své funkce se má v Kyjevě ujmout dne 1. února 2016.

rozlišovat války na velké konvenční a malé nekonvenční, ale že přijde forma války, ve které již nebudeme schopni rozlišit mezi těmito variantami. Proto tvrdí, že hrozí nebezpečí, protože pokud se budou armády soustředit jen na jeden typ válek (válka s terorismem, konvenční válka, neregulérní válka), tak nebudou schopny efektivně jednat. Nepřátelé totiž v budoucnu nebudou používat jen jednu variantu války, ale budou kombinovat různé typy podle toho, jak jim to bude v danou chvíli vyhovovat. Hoffman netvrdí, že budou dva typy (velké konvenční a malé nekonvenční) na ústupu, ale hranice mezi těmito dva typy se začnou postupně smazávat. Proto je také třeba na tyto situace připravit armádu, která nemůže být cvičena jen na jeden typ. Hoffman také tvrdí, že budoucí konflikty budou pravděpodobně probíhat v hustě obydlených městech zemí Třetího světa, což bude perfektně vyhovovat guerillové válce, kterou budou chtít aktéři co nejvíce protáhnout, protože jim to dá možnost se přizpůsobit a do jisté míry i plagiovat taktiky používané proti nim.

Hlavním rysem hybridního konfliktu totiž je, že při něm dochází ke stírání hranice mezi mírem a válkou a není jasné, kdo je agresor a proti komu zasáhnout. Jako kombinaci klasického ozbrojeného konfliktu doplněného o guerillovou taktiku boje, teroristické útoky na velké množství cílů včetně civilistů s cílem zastrašit je, využívání kriminálních band s úkolem destabilizovat společnost, ale také o psychologické operace nebo stále nebezpečnější kybernetické útoky. Zapojeny mohou být různé typy jednotek současně. Od pravidelných ozbrojených sil, přes speciální síly až po nepravidelná militantní uskupení či maskované neoznačené ozbrojence. Ruku v ruce s nimi může útočník v napadené zemi aktivně rozdmýchávat a podporovat místní nepokoje, vést ekonomickou i diplomatickou válku, útočit v kyberprostoru a rozpoutat informační a propagandistickou záplavu. (Natoaktual, 2015)

Hybridní válka na Ukrajině

Ruská Federace použila vůči Ukrajině širokou škálu vojenských (symetrických i asymetrických), ekonomických, informačně-propagandistických, diplomatických a kybernetických prostředků boje.

Činnost ruské diplomacie samozřejmě není v textu tohoto rozsahu a účelu možné shrnout, v krátkosti však lze konstatovat, že Rusko se na půdě světových organizací snaží o oslabení Kyjeva, a to zejména prosazováním federalizace Ukrajiny. Z ekonomických prostředků jde především o manipulaci s cenou za dovážený ruský zemní plyn a omezující netarifní opatření na ukrajinské potravinářské zboží. Obzvláště závažné jsou pro ukrajinskou

ekonomiku sankce v podobě zákazu využívání ruského vzdušného prostoru ukrajinskými aeroliniemi. (BBC, 2014b)

Rusko využívá tzv. novou propagandu, která nemá za cíl recipienta přesvědčit, nýbrž jej znejistit v tom, co je pravda a čemu lze důvěřovat. V rámci dosažení podpory válečnému konfliktu u domácí populace Rusko využívá širokou škálu mediálních prostředků, především státní televize, které jsou svým pokrytím Ukrajiny schopné významně ovlivnit i tamní veřejné mínění.⁹¹ V případě kybernetické roviny bylo zaznamenáno několik útoků na ukrajinské vládní weby a systémy (např. ukrajinský sčítací volební elektronický systém, útok na ukrajinské dopravní síť nebo útoky na webové stránky dobrovolnických praporů). (IDNES, 2015)

Ve vojenské dimenzi jsou Rusko a separatisté schopní do konfliktu nasadit široké spektrum jednotek. Podle amerického ministerstva obrany mělo v listopadu 2014 Rusko na Ukrajině 7 tisíc vojáků. Rusko a ruské organizace aktivně podporují (logisticky, materiálně a personálně) separatisty, kteří jsou kombinací místního obyvatelstva, občanů Ruska a sporadicky občanů mnoha dalších zemí. Bez rozsáhlé logistické podpory zvenčí je nemožné, aby separatisté vedli bojové operace v takovém rozsahu. Rusko je jediným státem v regionu, který k tomu má kapacity a motivaci.

Ukázkovým příkladem spolupráce bylo obsazení policejní stanice v Kramatorsku na začátku povstání, kdy skupinka vysoce organizovaných a dobře vyzbrojených vojáků v neoznačených uniformách stanici zajistila, aby ji během několika málo momentů předali civilněji vyhlízejícím protestujícím. Profesionální komando tak vykonalo všechnu nebezpečnou práci, ale aby nebyly pochyby o legitimitě povstaleckého hnutí a nedošlo tak k ruské prohře v „lidském terénu“, jednotka se stáhla. **Obsazení Krymu je tak typickým příkladem hybridní války.**

Hybridní válka v Gruzii⁹²

V létě 2008 si Rusko nové komponenty boje prakticky vyzkoušelo během války s Gruzii o Abcházii a Jižní Osetii. Rusko během relativně krátkého konfliktu uplatnilo

⁹¹ Zmínit lze například Russia Today, Hlas Ruska, Sputnik, tiskovou agenturu TASS nebo agenturu RIA Novosti.

⁹² Válečný konflikt mezi Gruzii na jedné straně a Ruskem, Jižní Osetií a Abcházíí na straně druhé. Konflikt začal těžkými boji mezi gruzínskými armádními silami a jihoosetskými jednotkami, které se snaží o odtržení gruzínské autonomní republiky Jižní Osetie. Ta, stejně jako Abcházie, v roce 1991 vyhlásila jednostranně nezávislost. Názory na to, kdy přesně válka vypukla a kdy skončila, kdo ji začal a čím to byla vina, se liší. Konflikt skončil faktickým odtržením Abcházie a Jižní Osetie od Gruzie. (Válka, 2010)

konvenční bojové akce v kombinaci s řadou nekonvenčních, které přesně zapadají do dnešního popisu hybridního válčení. Rusko tehdy kromě pravidelné armády nasadilo také speciální síly a další skupiny ozbrojenců, ekonomické i diplomatické nástroje. Krátce před propuknutím konfliktu začalo například jihoosetským obyvatelům přidělovat ruské pasy. Poprvé také spustilo intenzivní kybernetický boj, jímž byly během několika hodin zcela ochromeny či pozměněny internetové stránky gruzínského prezidenta, vlády i úřadů.⁹³ (Armádní noviny, 2015)

Ve větším měřítku se Moskva v souvislosti s Gruzii rovněž poprvé pustila do informační války, kdy se snažila vnutit světu i domácímu publiku svůj názor záplavou prohlášení, informací i dezinformací. Moskva tehdy získala velmi flexibilní nástroj pro dosažení svých cílů. To, co vyzkoušela v Gruzii, pak v přístupu vůči Ukrajině ještě vylepšila, Rusko si totiž od té doby pro takový boj připravilo podmínky i v legislativě. (Parlamentní listy, 2014)

Je všeobecně známo, že Gruzie, Ukrajina, Bělorusko, pobaltské státy a Finsko jsou země, které Putin považuje za své. Již delší dobu bezpečnostní experti vyjadřují obavy z možné destabilizace pobaltských republik. V Lotyšsku i Estonsku žije 25 % Rusů. V hlavních městech je koncentrace vyšší.⁹⁴ (Generals, 2015)

Radikalizací části z těchto menšin může Rusko destabilizovat tyto státy Severoatlantické aliance, aniž by provedlo faktickou agresi ozbrojenými silami. Ostatně Estonsko má své zkušenosti z roku 2007. Nepokoje po odstranění památníku Rudé armády byly následovány kybernetickými útoky. Tyto útoky probíhaly velmi koordinovaně, přesně a selektivně, směřovaly na banky, estonská média a velké společnosti. Cílem bylo narušit hospodářství země. Nejvyšší intenzity útoky dosáhly ve dnech spojených s oslavou konce války, tj. 8. a 9. května, Rusko odpovědnost odmítlo. Byla to agrese nebo ne? Byl to důvod pro aktivaci článku 5 Washingtonské smlouvy?

⁹³ De facto je Jižní Osetie spolu s Abcházií ruským protektorátem zcela závislým na ruské vojenské, hospodářské a finanční pomoci.

⁹⁴ Například v Rize (Lotyšsko) je až 50 % obyvatel ruské národnosti.

4 Role České republiky v rámci Společné bezpečnostní a obranné politiky a NATO

Po rozdělení Československa v roce 1993 byly dva hlavní zahraničněpolitické cíle České republiky jasné – vstup do EU a NATO. Průzkumy veřejného mínění ukázaly, že většina českých občanů podporuje vstup do EU v co nejbližší době. Tato široká podpora členství v EU byla v kontrastu k poměrně malé podpoře členství v NATO. Podpora vstupu do NATO se mezi roky 1991 a 1998 pohybovala mezi 40 až 50 %. V průzkumu veřejného mínění uskutečněném těsně před vstupem do NATO se pro členství ČR v Alianci vyslovilo pouze 49 % respondentů. Nízká podpora vstupu do Aliance byla ovlivněna všeobecně špatným vnímáním ozbrojených sil českou společností. Československá armáda se nikdy nevyznamenala žádnou bitvou, ve které by ubránila svou vlast. Z toho důvodu nebyla armáda Čechy nikdy chápána jako ochránkyně státní suverenity. Tato nízká prestiž armády a malá důvěra občanů v ní dokonce po roce 1989 vedly k úvahám o úplné aboliici českých ozbrojených sil. Je nutné podotknout, že úpadek prestiže armády proběhl ve všech zemích východního bloku během studené války. Nicméně od roku 1996 bylo v průzkumech veřejného mínění zaznamenáváno zvyšování prestiže armády v očích českých občanů, které bylo zapříčiněno různými aktivitami armády jako například jejich pomoc při odstraňování následků povodní v roce 1997. (Vinopal, 2004)

Kromě nízké podpory vstupu do NATO bylo dalším specifikem ČR malá pozornost věnovaná českými politickými představiteli otázkám bezpečnosti. To ve svém důsledku vedlo k tomu, že ještě těsně před vstupem do NATO na začátku roku 1999 aspekty bezpečnostní politiky a obranné strategie zůstaly nevyřešeny. Po četných vládních odkladech byla Bílá kniha o obraně nakonec přijata jen měsíc před vstupem do NATO v únoru 1999. Tento nezáměr o otázky bezpečnosti vycházel z vlídného bezpečnostního prostředí, ve kterém se ČR nacházela, a soustředění se na ekonomickou transformaci. Bezpečnost ČR byla ovlivněna geostrategickou polohou a dopady rozdělení Československa, kdy se těžiště ČR geopoliticky posunulo západním směrem do stabilnějšího prostředí, definovaného čtyřmi sousedy, z nichž ani jeden nepředstavoval bezpečnostní hrozbu. Na rozdíl od Polska a Maďarska byla ČR také teritoriálně izolovaná od Balkánu i postsovětského prostoru, které ztělesňovaly hlavní bezpečnostně a politicky nestabilní oblasti.

V roce 1997 představitelé NATO a USA poukazovali na problémy české armády v připravenosti, výcviku a nákupu nové techniky, kritika dopadla na hlavy představitelů

českého obranného establishmentu za nedostatečný posun v plánování integrace do NATO. Kvůli kritice z NATO došlo během ratifikačních debat v letech 1997 až 1998 ke zvýšení výdajů na obranu a ČR se současně zavázala ho dále zvyšovat každoročně o 0,1 % HDP tak, že v roce 2000 měl rozpočet dosahovat hodnoty kolem 2 % HDP. ČR se od roku získání plného členství v NATO v roce 1999 až do roku 2003 dařilo držet obranný rozpočet nad úrovní 2 %. Od roku 2003 však začaly výdaje na obranu trvale klesat – tento trend zachycuje tabulka 4.1.

Tab. 4.1 – Výdaje ČR na obranu jako podíl HDP

Rok	Výdaje na obranu jako podíl HDP	Rok	Výdaje na obranu jako podíl HDP
1999	2,2 %	2008	1,31 %
2000	2,3 %	2009	1,52 %
2001	2,1 %	2010	1,29 %
2002	2,0 %	2011	1,07 %
2003	2,1 %	2012	1,06 %
2004	1,8 %	2013	1,03 %
2005	1,7 %	2014	0,96 %
2006	1,5 %	2015	0,97 %
2007	1,5 %		

Zdroj: NATO, 2016a, vlastní zpracování

Jedním z nejdůležitějších kroků v procesu přizpůsobování ozbrojených sil ČR novému bezpečnostnímu prostředí se stalo zrušení povinné vojenské služby a plná profesionalizace armády. Profesionalizace ozbrojených sil představovala jeden z nejdůležitějších úkolů, který musela ČR splnit v cestě za cílem, který si stanovila a který měl podobu vybudování malé, avšak moderní, mobilní a vycvičené armády.

Dalším krokem vedoucí k dosažení vytyčeného cíle bylo zdokonalování schopností ozbrojených sil a modernizace techniky. ČR se soustředila především na oblast ochrany proti účinkům zbraní hromadného ničení a na oblast vojenského zdravotnictví. Obě odvětví vojenství mají v ČR dlouhou tradici a pyšní se všeobecným uznáním ve světě. Byla to ale především ochrana proti zbraním hromadného ničení, která se stala naprostou prioritou pro Armádu ČR v procesu rozvoje schopností. To se také odráží v podobě příspěvků do NRF, do kterých ČR přispívala již od jejich vzniku. Z drtivé většiny se jedná o příspěvky v podobě jednotky radiační, chemické a biologické ochrany či jejího praporu radiačního a chemického průzkumu. Snaha o modernizaci techniky se pak projevila především uzavřením smlouvy o dalším pronájmu švédských víceúčelových nadzvukových letounů JAS-39 Gripen. Klíčovým

modernizačním projektem byl nákup obrněných transportérů Pandur II, jejichž dodávky byly ukončeny v roce 2009. (Obrana a strategie, 2011)

4.1 Účast České republiky v misích NATO

Česká republika se od svého vstupu až do současnosti (březen 2016) účastnila celkem **33 misí NATO**, v této podkapitole jsou popsány pouze ty nejvýznamnější.

První misí NATO, které se Česká republika účastnila, byla mise **ALLIED FORCE**. Zahájení letecké operace proti srbskému režimu se však v ČR setkala s nepochopením jak na straně politických představitelů tak široké veřejnosti. ČR vysílala rozporuplné signály, kdy na jedné straně operaci fakticky uznala (avšak po velmi těsném hlasování ve prospěch operace) a schválila přelety nad územím ČR a železniční transporty, na druhou stranu se však společnost i politika v této otázce rozštěpily a ze všech stran se ozývala kritika. Jednání ČR během leteckých úderů ukázalo nepochopení vyváženosti mezi právy a povinnostmi plynoucích ze členství v NATO společností a velké části jejich politických představitelů.

Mise IFOR, SFOR I a SFOR II

Koncem roku 1995 Severoatlantická aliance získala od Rady bezpečnosti OSN souhlas k provedení vojenské operace na území Bosny a Hercegoviny. Politické orgány NATO vypracovaly direktivu pro Vrchní velitelství spojeneckých ozbrojených sil v Evropě (SHAPE), ve které byl obsažen požadavek vytvořit vojenskou sílu k uskutečnění závěrů Daytonské mírové dohody⁹⁵. V dokumentu byla obsažena politická a vojenská opatření, která měla vést k zastavení ozbrojeného násilí, k navázání důvěry mezi dříve zneprátenými stranami a k celkové obnově Bosny a Hercegoviny. Již v době jednání politických orgánů NATO se zkráceně hovořilo o pojmu **IFOR** – Implementation Force. (MO ČR, 2002)

Hlavním úkolem sil IFOR bylo udržet vojensky bezpečné prostředí, trvale monitorovat činnost dříve zneprátených armád v kasárnách a v místech soustředění, poskytovat organizační a logistickou pomoc Organizaci pro bezpečnost a spolupráci v Evropě při volbách v Bosně a Hercegovině. Mise se účastnilo 60 000 vojáků z 29 zemí.⁹⁶

Na misi IFOR navázala mise **SFOR** – Stabilisation Force, která byla zahájena v lednu 1997. Na rozdíl od předchozí mise IFOR, jejímž cílem bylo mír ustanovit, účelem jednotek

⁹⁵ Dokument, kterému předcházelo několik neúspěšných smluv, ukončil pro celou Evropu krvavý konflikt v rozpadající se Jugoslávii. Dohoda byla uzavřena v listopadu 1995 na letecké základně u Daytonu v Ohio.

⁹⁶ Dlouho se jednalo o největší operaci NATO, kterou překonala až mise ISAF v Afghánistánu.

SFOR bylo mír stabilizovat, tedy přispět k zajištění bezpečného prostředí nutného pro stabilizaci míru. V konkrétní podobě bylo úkolem operace odstrašovat nebo zabránit obnově nepokojů nebo ohrožení míru, udržovat prostředí, které umožní další pokračování mírového procesu a poskytovat selektivní podporu civilním organizacím. Mise se účastnilo 32 000 vojáků z 35 zemí.

Kontingent Armády České republiky v operaci tvořili příslušníci z různých jednotek a útvarů a vojáci ze zálohy. V průběhu operace IFOR se pohyboval počet kontingentu okolo 850 osob. K hlavním úkolům, které čeští vojáci v této misi plnili, patřilo: realizace závěrů Daytonské dohody, bezpečný návrat utečenců do bezpečných domovů, především ale vytváření podmínek pro naplňování civilních aspektů Daytonu. K tomu napomáhala trvalá spolupráce s mezinárodními nevládními organizacemi (OBSE, CHARITAS, Červený kříž). Celkem se v letech 1996 – 2004 v misích IFOR a SFOR vystřídalo na 6 300 příslušníků AČR. (MO ČR, 2006)

K zabezpečení činnosti jednotky v misi SFOR schválila vláda České republiky finanční prostředky v celkové výši 1 488 477 000 Kč. Tato částka byla vyčleněna zčásti přímo ze státního rozpočtu České republiky a zčásti z rozpočtu kapitoly Ministerstva obrany ČR. Mandát mírové operace SFOR I skončil v červnu 1998, kdy vstoupil v platnost mandát SFOR II, který trval do dubna 2004. (Natoaktual, 2006)

Mise AFOR

Mandát OSN byl schválen na dobu od dubna 1999 do září téhož roku. Operace Allied Harbour byla první humanitární operací Severoatlantické aliance. Jejím cílem bylo pomoci při zajištění základních potřeb obrovského množství uprchlíků, kteří ze dne na den prchli z Kosova do Albánie. I když jsou tyto operace obvykle výlučně prováděny humanitárními organizacemi, NATO bylo koncem března 1999 jedinou institucí, která mohla okamžitě pomoci stovkám tisíc uprchlíků. Česká republika do mise vyslala 6. polní nemocnici, která poskytovala zdravotnickou péči nejen uprchlíkům, ale také příslušníkům operace AFOR. Nemocnice zabezpečovala nepřetržitou pohotovost a odbornou lékařskou pomoc dle standardu NATO v rozsahu specializované lékařské péče v oborech traumatologie, ORL, RDG, stomatologie, kardiologie a psychiatrie. Měla celkem 5 chirurgických týmů. (Natoaktual, 2003)

Zpočátku se polní nemocnice nacházela v Kavaje⁹⁷ a patřila k jednomu ze 17 zdravotnických zařízení, které v operaci působily. V rámci humanitární pomoci byla schopna provádět i hygienickou očistu osob, distribuci léčiv a zdravotnického materiálu. Ve třech uprchlických táborech pomáhala rovněž realizovat hygienicko-epidemiologická opatření. Příslušníci mobilních týmů tvořených zdravotníky se podíleli na zabezpečování transportu uprchlíků ze severu Albánie do nově vybudovaných táborů na jihu země. Nemocnice ukončila svou činnost v Albánii 27. září 1999.

Mise KFOR

12. července 1999 zahájily mnohonárodní síly KFOR (Kosovo Force) pod vedením Severoatlantické aliance operaci na území Kosova. Jejich hlavním úkolem bylo v souladu s rezolucí Rady bezpečnosti OSN č. 1244 ze dne 10. června 1999 podporovat misi OSN v Kosovu (UNMIK) a přispívat k vytváření a udržování bezpečného prostředí, které umožní pokračování mírového procesu a demokratického vývoje země bez potřeby budoucí přítomnosti nadnárodních vojenských jednotek. Operace NATO nesla název "Joint Guardian", od dubna 2005 operace nese název "Joint Enterprise".

Česká republika byla do této operace zapojena průzkumnou rotou a dopravním letounem An-26. Kontingent Armády České republiky byl tvořen velitelstvím, sekci součinnosti se štáby KFOR, 6. průzkumnou rotou a leteckou jednotkou. Mezi hlavní úkoly roty patřilo střežení kosovsko-srbské administrativní hranice, dlouhé 42 km, monitorování veškeré činnosti na tomto svěřeném úseku a v příhraniční oblasti, evidování a zajištění bezpečného návratu uprchlíků a vytvoření podmínek pro obnovu mírového soužití kosovských Srbů a Albánců v prostoru působení roty. Rota nepřetržitě zabezpečovala střežení a ochranu odloučených oblastí obývaných srbskou menšinou. Od 19. února 2002 plnil úkoly operace KFOR společný česko-slovenský kontingent v síle mechanizovaného praporu (500 osob). (Natoaktual, 2005)

Česká republika převzala k 1. srpnu 2005 od Finska roli tzv. vedoucího státu ve struktuře Mnohonárodní brigády Střed. Jednalo se o historicky první úkol AČR tohoto typu, rozsahu a náročnosti. V silách KFOR byla AČR od července 2005 zapojena 7. kontingentem AČR, jehož základ tvořili příslušníci 4. brigády rychlého nasazení. Účast Úkolového uskupení Armády České republiky byla v misi KFOR ukončena 3. listopadu 2011 přiletem poslední části vojáků z Kosova do České republiky. Tím byla ukončena celá dvanáctiletá mise AČR v

⁹⁷ Asi 30 km jihovýchodně od hlavního města Tirany.

Kosovu. V současné době působí na velitelství KFOR skupina deseti českých vojáků. Ti se v mezinárodním štábu podílejí na plnění operačního úkolu. V misi KFOR bylo nasazeno celkem 8 540 příslušníků AČR. (MO ČR, 2012)

ISAF PRT

Český Provinční rekonstrukční tým působil v afghánské provincii Lógar v rámci mise NATO ISAF od 19. března 2008 do 31. ledna 2013. Úkolem jednotky byly odsun materiálu, ukončení provozu na americké základně Shank a předání posledních rekonstrukčních projektů Afgháncům.

Za pět let své existence PRT v ISAF realizoval 138 rekonstrukčních a rozvojových projektů a 107 projektů rychlého dopadu. Civilní tým se skládal až z 12 stavebních inženýrů, odborníků na zemědělství, bezpečnost či média. Celkem se v PRT vystříдалo 39 expertů. Hlavním cílem působení civilní části a celého PRT byla podpora oficiální provinční vlády, podpora bezpečnosti a příspěvek k rekonstrukci země. PRT se účastnilo více než 2 500 příslušníků AČR, z toho až třetina několikrát. (MO ČR, 2014)

Zhodnocení působení České republiky v misích NATO

Členstvím v NATO dosáhla Česká republika určitých bezpečnostních garancí a posílila své mezinárodní postavení. Otevřel se prostor pro modernizaci a sbližování s ostatními členy Aliance. Ozbrojené síly zreformovaly organizační struktury dle aliančních standardů, došlo ke zkvalitnění výzbroje i výcviku a přechodu na profesionální systémy.

Navzdory tomu, že je někdy Česko v NATO označován jako „černý pasažér“, zaznamenala republika v Alianci několik úspěchů. Tím nejviditelnějším bylo zvolení bývalého náčelníka generálního štábu Petra Pavla předsedou vojenského výboru NATO. Za sedmnáct let se zúčastnili čeští vojáci desítek misí NATO. Kromě vzdušného hlídkování, humanitárních a mírových misí šlo i o bojové nasazení. Čeští vojáci a vojenští policisté se také podíleli na ostraze základen i výcviku místních vojáků v Iráku či Afghánistánu. Pro Alianci jsou důležitá i protichemická jednotka či česká polní nemocnice.

V souvislosti s nasazením příslušníků AČR v zahraničních misích je třeba zmínit úspěchy, kterých dosáhla 601. skupina speciálních sil. V roce 2004 byla 601. skupina speciálních sil nasazena do bojové operace Trvalá Svoboda na území Afghánistánu. Tato mise byla první bojovou operací Armády České republiky od konce druhé světové války. Na tuto průlomovou bojovou operaci navázalo další nasazení kontingentů speciálních sil v operaci

Trvalá Svoboda v letech 2006, 2008 a 2009. Svoji bohatou historií a především vynikajícími výsledky a úspěchy v soudobých vojenských operacích si 601. skupina speciálních sil vybudovala značné renomé a to nejen v rámci ozbrojených sil České republiky, ale i v zahraniční komunitě speciálních sil. Svými schopnostmi, dovednostmi, přístupem k plnění zadaných úkolů a vysokou profesionalitou představuje tato jednotka také hodnotný a efektivní příspěvek České republiky do mezinárodních operací Severoatlantické aliance, případně jiných koaličních uskupení našich spojenců.

Členství v NATO a příslib kolektivní obrany ovšem u mnohých politiků, potažmo velké části veřejnosti, odsunuly otázky bezpečnosti a důležitost výstavby ozbrojených sil na druhou kolej. Po vstupu do Aliance sice došlo k přijetí řady strategických a plánovacích dokumentů a mnohdy nákladným modernizacím, ale **snížující se obranný rozpočet**, nedodržování a změny v koncepcích výstavby ozbrojených sil způsobují, že bojeschopnost armády spíše klesá.

V souvislosti s konfliktem na Ukrajině či rozpínavostí tzv. Islámského státu, se finanční situace v obranném resortu začíná zlepšovat. Je však nutné si uvědomit, že nové investice se projeví až s odstupem času. Současná vláda se zavázala, že bude výdaje na armádu zvyšovat, aby se do roku 2020 dostaly na 1,4 % HDP. NATO ale po svých členských zemích vyžaduje procenta dvě. Aliance navíc Česku nedávno vyčetla **nízké investice do nové výzbroje a techniky**. Z požadovaných 20 % z rozpočtu dává totiž na modernizaci zhruba jen polovinu. Dalším problémem je pak i **nedostatek vojáků**, podle tabulek jich chybí asi 5 tisíc.

Měli bychom mít na paměti, že škrtní v obranných rozpočtech sice přinese krátkodobé úspory, jenže v případě potřeby bude znovuvybudování dříve zrušených schopností mnohem nákladnější a časově náročnější. Tím je ohrožováno NATO jako celek. V případě náhle potřeby nemusí mít dostatečnou podporu a možná nebude schopno zajistit proklamovanou ochranu všech svých členů.

4.2 Účast České republiky v misích EU

Zahraniční operace a mise Evropské unie prováděné v rámci SBOP jsou pokládány za nejdůležitější nástroj k zajištění nejen vlastní, ale i globální bezpečnosti. Na zahraničních operacích se nepodílejí všechny členské státy stejným dílem, přičemž vždy se jedná o účast jednotlivých zemí pod hlavičkou Unie. EU rozlišuje tři typy těchto operací – **vojenské**,

policejní a mise na podporu právního státu. Tyto druhy se liší nejen nasazeným personálem, ale zejména funkcí.

Vojenské operace na podporu míru (Peace Support Operations – PSO) EU je třeba vnímat nikoli jako separovaný prvek, ale jako přirozenou součást komplexního rámce bezpečnostní dimenze evropské integrace. PSO jsou primárně určeny k dosažení politického řešení určité krize, nebo jiných specifikovaných podmínek. Mezi PSO spadají operace na udržování míru a vynucování míru, ale také předcházení konfliktům, vytváření míru, budování míru a humanitární činnost. (EEAS, 2013)

Od roku 2003, kdy byla uskutečněna první zahraniční mise EU (EUPM), bylo do března 2016 uskutečněno celkem **34 misí**, z toho **17 z nich již bylo ukončeno**⁹⁸. Ze **17 probíhajících misí**⁹⁹ je 6 vojenských a 11 civilních.

Misí a operací SBOP se ČR účastní od samého počátku, nejprve jako přistupující a později jako členská země EU. Účast na misích však nedosahuje značného rozsahu. Nejvýznamnější pro ČR je mise **EUFOR ALTHEA**, které se účastní od roku 2004 a počet osob vysílaných na tuto misi je mnohem vyšší než u ostatních misí EU. Vedle účasti v misích a operacích EU se ČR opakovaně zapojuje do konceptu EU Battlegroups. V roce 2009 poskytla EU BG ve spolupráci se Slovenskem jako rámcová země, opakovaně se zapojuje do EU BG vedené Německem. Jako dosud nejhmotatelnější příklad obranné spolupráce v rámci V4 bude v pohotovosti BG V4 v první polovině roku 2016. (MZV, 2015)

Mise CONCORDIA

Dne 1. dubna 2003 převzala Evropská unie odpovědnost za nadnárodní vojenskou mírovou operaci na území bývalé Jugoslávské republiky Makedonie (FYROM). Vystřídala Severoatlantickou alianci, která udržovala mír v Makedonii od léta roku 2001.

Česká republika se poprvé zapojila do mise EU v operaci Concordia v sestavě sil EUFOR dne 25. dubna 2003 dvěma příslušníky AČR. Úlohu vedoucího národa v operaci převzala Francie, která vyslala 180 příslušníků svých ozbrojených sil. Kapitánka Mgr. Andrea Horáková plnila funkci vedoucí směny Spojeného operačního centra a major PhDr. Petr Sýkora byl vedoucím důstojníkem pro komunikaci s veřejností velitelství sil EUFOR ve Skopji. (MO ČR, 2003)

⁹⁸ Seznam ukončených misí EU je vložen v příloze č. 4.

⁹⁹ Seznam probíhajících misí EU je vložen v příloze č. 5.

Hlavní úkoly sil EUFOR v operaci Concordia spočívaly v demonstrování nadnárodní vojenské přítomnosti, jejíž pomocí přispívaly k utváření a zachování stability a bezpečnosti, zejména v oblastech bývalé krize.

Mise ALTHEA

Lze jednoznačně říci, že mise Althea je pro ČR velice významnou a to nejen z důvodu, že se jedná o jedinou misi EU, které se ČR účastnila v takovém rozsahu. Evropská unie převzala odpovědnost za mírovou mnohonárodní operaci na území Bosny a Hercegoviny od sil NATO dne 2. prosince 2004.

Cílem operace Althea je zachovat bezpečí a mír, ale mise má také přispět k většímu pokroku Bosny a Hercegoviny na cestě evropské integrace a k potírání korupce a organizovaného zločinu.

Česká republika se do operace Althea zapojila od jejího počátku. Kontingent AČR byl po celou dobu svého nasazení součástí sil mnohonárodního úkolového uskupení Sever pod velením Rakouska a odpovídal za ochranu a ostrahu základny jeho velitelství v Tuzle. V roce 2005 AČR ve prospěch velitelství mnohonárodního úkolového uskupení Sever poskytovala vrtulníkovou jednotku se dvěma transportními vrtulníky Mi-17. Vrtulníková jednotka plnila úkoly spojené s leteckým průzkumem a leteckou přepravou osob a materiálu. Příslušníci vrtulníkové jednotky AČR za dobu svého působení v operaci nalétali na 920 operačních letových hodin, v jejichž průběhu přepravili 4 563 osob a více než 71 tun materiálu. (MO ČR, 2007)

Z důvodu snížení početního stavu sil EUFOR ukončila dnem 30. června 2007 ČR svou činnost v Mnohonárodním úkolovém uskupení Sever v Tulze. Od 1. července 2007 působil v rámci operace Althea v silách EUFOR kontingent AČR v počtu 4 osob na velitelství EUFOR, které je umístěno na základně Butmir v Sarajevu. V operaci Althea se do konce června 2007 celkem vystřídalo na 400 příslušníků AČR. (Natoaktual, 2007)

Mise EUFOR Čad

Na základě rezoluce Rady bezpečnosti OSN č. 1778 z 25. září 2007 zřídila Evropská unie k vyřešení místního konfliktu misi EUFOR Chad/Central African Republic, EUFOR TCHAD/RCA, s mandátem do 15. března 2009.

Misi, které se účastnilo na 3 400 vojáků z 26 členských zemí, velel irský generálporučík Patrick Nash. Na základě výzvy operačního velitele a velitele sil vyslala v roce 2008 ČR 1 štábního důstojníka do operačního velitelství v Mont Valérien (Francie) a 1 důstojníka do velitelství sil v N'djamě (Čad). Hlavními plněnými úkoly byla štábní práce na mezinárodních velitelstvích. (EEAS, 2009)

Mise NAVFOR Atalanta

Tato vojenská operace má mandát k ochraně plavidel, která jsou součástí Světového potravinového programu (WFP). Ten zabezpečuje dodávky potravin a pomoc utečencům v Somálsku. Dále má mandát potírat akty pirátství a ozbrojeného přepadávání podél somálského pobřeží. Je první námořní operací Evropské unie a byla zahájena v prosinci roku 2008.

Během tohoto období je do operace zapojeno až dvanáct plavidel a námořní patrolovací letouny Evropské unie. V současné době se operace účastní osm stálých států.¹⁰⁰ Další zemí mimo EU, která se podílí na plnění úkolů operace, je Norsko.

Na velitelství operace v Northwoodu (Velká Británie) se podílí vojáci Černé Hory, Finska, Chorvatska, Irska, Kypru, Malty, Srbska, Švédska, Ukrajiny a České republiky, která je zastoupena třemi specialisty. Velitel kontingentu a národní představitel ČR v této operaci major Lukáš Macek, který pracuje jako plánovací důstojník zpravodajského oddělení. Další dva příslušníci skupiny se podílejí na plnění úkolů velitelství operace v rámci odborných funkcí. (EUNAVFOR, 2014)

Mise Mali – EUTM

O zřízení výcvikové mise EUTM v Mali bylo rozhodnuto na základě rezoluce Rady bezpečnosti OSN č. 2071 z roku 2012 a žádosti malijské vlády. Vláda České republiky vyslovila souhlas s působením příslušníků Armády ČR ve výcvikové misi EU v Mali dne 6. února 2013. Ve dnech od 14. do 16. března došlo k odletu 34 českých vojáků s veškerou výzbrojí, výstrojí a technikou do země. (MO ČR, 2016b)

Dne 20. října 2014 vláda schválila „Návrh na působení sil a prostředků resortu Ministerstva obrany v zahraničních operacích v letech 2015 a 2016 s výhledem na rok 2017“ a doporučila jej ke schválení Poslanecké sněmovně a senátu Parlamentu ČR, které následně

¹⁰⁰ Jedná se o Belgii, Francii, Itálii, Lucembursko, Německo, Nizozemsko, Řecko a Španělsko.

dokument také schválily. Tím se prodlužuje nasazení sil a prostředků resortu MO ve výcvikové misi Evropské unie v Malijské republice.

Úkolem jednotky je ochrana velitelství výcvikové mise EUTM (Training Mission) v Bamaku, provádění doprovodů velitele a štábu mise a částečně i výcvik malijské armády. Při plnění tohoto úkolu spolupracuje s francouzskými, německými a malijskými jednotkami.

Mise EUNAVFOR MED

Dne 18. května 2015 rozhodnutím společného zasedání ministrů obran a zahraničních věcí členských států EU bylo schváleno zahájení operace EUNAVFOR MED. Po ukončení plánovacího procesu bylo dne 22. června 2015 rozhodnutím Evropské rady ve složení ministrů zahraničních věcí členských států EU v Lucembursku schváleno spuštění mise EUNAVFOR MED. (EEAS, 2015a)

Operace EUNAVFOR MED je součástí komplexní reakce EU na problém migrace z afrického kontinentu do Evropy. Jedná se o vojenskou operaci, která je komplementární k dalším již probíhajícím operacím a iniciativám Evropské unie. Jejím cílem je rozbití operačního modelu převaděčů a obchodníků s lidmi ve Středomoří.

Na mimořádné Evropské radě v dubnu 2015 předseda vlády přislíbil účast ČR na této misi v boji proti nelegální migraci. Dne 19. června 2015 byli vysláni dva příslušníci Armády České republiky, kteří působí na operačním velitelství v Římě a na velitelství sil na vlajkové lodi operace. Dne 5. září 2015 Česká republika vyslala třetího příslušníka na velitelství sil na vlajkové lodi operace.

Zhodnocení působení České republiky v misích EU

Z výše uvedeného textu vyplývá, že angažovanost České republiky v misích EU je velmi malá. Tabulka 4.2 dokumentuje tento fakt v číslech. Červeně jsou označeny mise EU, kterých se ČR účastnila. V letech 2010 – 2015 bylo v misích EU nasazeno pouze 140 příslušníků AČR, naproti tomu v misích NATO bylo nasazeno 3 924 českých vojáků. V rozmezí let 2010 – 2012 působilo v misích EU pouze 12 příslušníků AČR, což bylo průměrně 0,5 % z celkového množství českých vojáků, kteří byli nasazení v zahraničních misích. Účast České republiky v misích EU zlepšila až výcviková mise EUTM Mali, které se každoročně účastní 38 příslušníků AČR.

Tab. 4.2 – Účast příslušníků AČR v zahraničních misích

	2010	2011	2012	2013	2014	2015
KFOR	370	176	10	10	13	11
Operace RESOLUTE SUPPORT – Afghánistán	-	-	-	-	-	279
Mise ISAF – Afghánistán	560	687	577	638	273	-
Operace Baltic Air Policing	-	-	75	64	-	-
Operace ASICIPPN – Island	-	-	-	-	67	68
Operace ACTIVE FENCE	-	-	-	-	7	7
Operace EU ALTHEA (EUFOR)	2	2	2	2	2	2
Operace EU NAVFOR Atalanta	2	2	2	2	2	2
Operace EU NAVFOR MED	-	-	-	-	-	2
Operace EU TM – Mali	-	-	-	38	38	38
Operace MFO	3	3	3	14	3	3
Mise OSN UNDOF	-	-	-	-	-	3
Pozorovatelské mise OSN	5	5	8	6	10	10
Celkem	942	875	677	774	415	425
z toho podíl vojáků v misích EU	0,4 %	0,5 %	0,6 %	5,5 %	10,4 %	10,6 %

Zdroj: MO ČR, 2016a, vlastní zpracování

4.3 Česko-slovenská Battlegroup a spolupráce zemí Visegrádské čtyřky

Na podzim 2005 ministr obrany ČR Karel Kühnl a jeho slovenský protějšek Juraj Liška podepsali komuniké o výstavbě společné bojové skupiny, v níž hrála roli tzv. framework nation Česká republika. Společná česko-slovenská Battlegroup čítala celkem 2 200 vojáků, z nichž 1 800 poskytla AČR.

Jádrem české části bojového uskupení byly výsadkáři ze 43. výsadkového praporu z Chrudimi, Slováci přispěli přibližně 400 vojáky mechanizované roty. Velitelství měla společná jednotka v německé Postupimi¹⁰¹, kde kromě českých a slovenských vojáků pracovali i důstojníci z dalších zemí EU. Tato česko-slovenská Battlegroup byla EU nabídnuta k dispozici ve druhé polovině roku 2009. (MO ČR, 2008)

¹⁰¹ V Evropě je celkem pět velitelství, odkud jsou bojová uskupení řízena.

Vojenská spolupráce zemí Visegrádské čtyřky

Po přijetí zemí skupiny V4 do Evropské unie v roce 2004 výrazně vzrostly zahraničně-politické aktivity Visegrádské čtyřky a skupina se zaměřila na prosazování spolupráce a stability v širším regionu Střední Evropy.

Myšlenka vytvoření V4 EU BG se poprvé objevila na setkání náčelníků generálních štábů těchto čtyř zemí v roce 2007. Na tomto střetnutí došlo k prvním diskuzím nad možností tvorby společné bojové skupiny EU, ale i k upozornění, že vzhledem k nemožnosti mít ve stejném čase vyčleněné národní jednotky pro účely NATO (NRF) a EU BG, musí Visegrádské státy pozorně naplánovat takový příspěvek pro EU.

Otázka vytvoření společné BG zůstala až do října 2009 v deklaratorní rovině a na setkáních nejvyšších představitelů resortů obrany jí byla znovu vyjadřována podpora. Pro úspěšné zahájení procesu přípravy V4 EU BG bylo potřeba splnění čtyř podmínek:

- silný politický závazek zúčastněných zemí,
- dostatečný čas na vytvoření BG,
- včasné identifikování vedoucí země,
- využití zkušeností jiných zemí. (PSZ, 2016)

Ministři obrany zemí V4 se na setkání v Budapešti 8. října 2009 rozhodli zpracovat do konce předsednictví Maďarska ve V4 (konec června 2010) studii proveditelnosti týkající se vybudování společné V4 EU BG.

Na základě výsledků studie se ministři obrany V4 v květnu 2011¹⁰² dohodli na vytvoření V4 EU BG s pohotovostí v první polovině 2016 a podepsali "*Joint Communiqué of the Ministers of Defence of the Visegrad Group Countries*", kde resortním expertům zadali úkol pracovat na praktickém provádění tohoto rozhodnutí. Ministři se také dohodli, že budou hledat způsoby zapojení třetích zemí (partnerských zemí) do V4 EU BG tak, aby nebyla ohrožena "značka" V4, ale zároveň bylo partnerem umožněno zapojit se do SBOP EU. V otázce určení vedoucí země V4 EU BG se ministři obrany členských zemí usnesli, že nejlepším kandidátem na post vedoucí země je Polsko, které to akceptovalo. Vytvoření **V4 EU BG s pohotovostí v první polovině 2016** bylo oficiálně deklarované Polskem jménem

¹⁰² V letech 2009 – 2011 byly bližší koncepční práce týkající se samotné tvorby V4 EU BG pozastavené. Přerušeni prací vyplývalo z pomalého progresu analýzy uskutečnitelnosti, kterou se vyznačovala hlavně maďarská strana.

zemí V4 na Koordinační konferenci k tvorbě EU BG v Bruselu 19. dubna 2012. (MO ČR, 2015a)

Společná bojová skupina států Visegrádské čtyřky čítá zhruba 3 750 osob, operační velitelství se nachází v polském Krakově. Polská armáda vyčlenila 1 870 osob a poskytuje hlavní část bojových manévrových sil a specializované schopnosti. Maďarsko v případě potřeby vyšle téměř 640 vojáků a zodpovídá za ženijní jednotky a jednotku civilně-vojenské spolupráce. Slovenská armáda přispěla 460 vojáky a je vedoucím státem v oblasti ochrany proti zbraním hromadného ničení. V rámci skupiny působí i 19 příslušníků ozbrojených sil Ukrajiny. (Euroskop, 2016)

Příspěvek České republiky je po Polsku druhý největší. Česká armáda vyčlenila 728 vojáků a zodpovídá za logistický modul a zdravotnický modul. Čeští logistici by v případě nasazení měli na starost vybudování společného muničního skladu a poskytnutí dopravní roty. Pro potřeby bojové skupiny česká armáda dává k dispozici jednotku čítající čtyři transportní vrtulníky Mi-171Š a jeden transportní letoun CASA. Čeští zdravotníci zodpovídají za případné vybudování a chod mnohonárodní polní nemocnice. Přes šedesát dalších vojáků je připraveno působit ve štábech stálého operačního velitelství a polního velitelství sil. (PSZ, 2016)

Všechny zúčastněné státy se v minulosti již podílely na výstavbě několika bojových skupin. Maďarsko v roce 2007 s Itálií a Slovinskem, již zmíněná česko-slovenská skupina v roce 2009 nebo Výmarská bojová skupina Německa, Francie a Polska z roku 2013. Česká republika dosud byla připravena působit v rámci tří bojových skupin, a to v letech 2009, 2012 a nyní. Čeští vojáci budou vyčleněni pro potřeby EU BG i v druhé polovině roku 2016, kdy se zapojí do obdobné skupiny pod vedením Německa, kde budou dále vojáci Rakouska, Belgie, Irsko, Lucembursko a Chorvatsko.

4.3.1 Srovnání obranných politik zemí V4

Vojenský potenciál zemí V4 popisuje tabulka 4.3. Z dostupných dat jasně vyplývá, že **Polsko v oblasti obrany své partnery značně převyšuje**. Na rozdíl od zbylých států Visegrádské skupiny, které se uchýlily k jisté specializaci (třeba ochrana proti zbraním hromadného ničení) a financování vybraných oblastí, rozvíjejí Poláci obecně silnou, masivní armádu schopnou čelit prakticky všem známým hrozbám. Výzbroj polské armády je v mnoha

oblastech početně větší, než součet vojenské techniky zbylých členů V4. Nejvíce patrný je tento rozdíl v porovnání počtu tanků, kterými jednotlivé státy disponují.

Tab. 4.3 – Vojenský potenciál zemí V4

	ČR	Polsko	Slovensko	Maďarsko
Počet vojáků	21 783	103 000	13 137	17 749
Počet vojáků/1000 obyvatel	2	2,7	2,4	1,8
Investice do vybavení z celkových výdajů na obranu	8,3 %	31,1 %	18 %	10,9 %
Obranné výdaje/HDP	0,97 %	2,18 %	1,12 %	0,85 %
Obranné výdaje na jednoho obyvatele (USD)	189	275	180	118
Počet tanků¹⁰³	123	892	30	155
Bojová letadla	39	115	19	26
Bojová obrněná vozidla	501	1 570	327	597

Zdroj: NATO, 2016a, Demokratický střed, 2014, vlastní zpracování

Strategii budování silné armády má Varšava i v ústavě, podle níž má na obranu vydávat minimálně 1,95 % HDP. V současnosti jsou výdaje Polska na obranu 2,18 % HDP, což je více než dvojnásobek oproti České republice. Polská armáda usilovně pracuje na svém desetiletém plánu přezbrojení, který by se měl završit roku 2022. V té době by chtěla mít jedno z nejsilnějších pozemních vojsk v Evropě. Tomu odpovídají i objemné investice do vojenského vybavení, které jsou čtyřikrát vyšší, než v České republice. Dnes můžeme o Polsku prohlásit, že je nesporně největším posílením NATO od konce studené války.

Vzhledem k množství techniky za hranicí životnosti lze za nejslabší článek Visegrádské skupiny považovat slovenskou armádu.¹⁰⁴ Ačkoliv Slovensko úspěšně zvládlo splnit kladené požadavky podmiňující vstup, následný vývoj je nelichotivý. Neustále klesající rozpočet a téměř sto procent výdajů směřujících na provoz neumožňuje potřebné investice do rozvoje.

Maďarsko se snaží postupně modernizovat všechny složky, ambicím ovšem neodpovídá objem investovaných prostředků. Rozpočet zdaleka nestačí pokrýt potřeby ozbrojených sil, proto dochází k redukcím počtu techniky i vojáků. Maďarsko vydává pouze 0,85 % HDP na obranu, což je po Lucembursku nejnižší podíl ze všech členských států NATO. Vzhledem k již zmiňovanému nedostatku financí se ozbrojené síly transformují na boj proti terorismu a vnitřním hrozbám na úkor kapacit k odrazení vnějšího nepřítele.

¹⁰³ Do počtu tanků je zahrnuta i starší technika.

¹⁰⁴ Dle vyjádření představitelů rezortu je až 70 % veškeré techniky za hranicí životnosti.

4.4 Výhody a nevýhody vstupu České republiky do NATO

Vstup do Severoatlantické aliance lze hodnotit jako jedno z nejdůležitějších rozhodnutí v dosavadní historii samostatné České republiky, srovnatelné z diplomatického hlediska snad jen s pozdějším vstupem do Evropské unie. V bezpečnostní oblasti se jednalo bezpochyby o rozhodnutí nejzávažnější. Česká republika se tak stala členem největší a nejsilnější vojenské aliance na světě, která považuje za svůj prvořadý cíl ochranu svých členů a transatlantických hodnot, na nichž je založena. Na základě výše uvedeného textu se autor diplomové práce snaží shrnout výhody či nevýhody, které členství v NATO přináší.

4.4.1 Politické aspekty členství v NATO

Členství v NATO má v první řadě politický rozměr. Je třeba si uvědomit, že vojenská složka Aliance plně podřízena politickým orgánům. Přijetím do Aliance se ČR stala členem mezinárodní vojensko-politické organizace a přijala filosofii i cíle, které si tato organizace vytýčila. Z toho vyplývají i politické důsledky pro ČR a to jak na úrovni zahraničně-politické, tak vnitropolitické.

Výhody vyplývající z členství ve strukturách NATO

- **Posílení autority České republiky v mezinárodním měřítku** – Členství v NATO pomáhá vytvářet pevnější postavení pro jednání s jinými státy a na druhou stranu zlepšuje naše postavení u západních spojenců. Díky účasti na jednáních a v rozhodovacím procesu NATO má ČR možnost ovlivňovat bezpečnostní politiku nejen ve svém regionu, ale i v celoevropském rámci. Členství v NATO se stává zdrojem dalšího růstu mezinárodní autority České republiky a jejích zahraničně-politických možností.
- **Zvýšení obranných možností** – členství v NATO zvýšilo možnosti země vzdorovat s pomocí spojenců vojenskému útoku – tedy vyrovnává naše omezené schopnosti vojenské obrany. Jen naše členství v Alianci přispívá k odrazení potenciálního útočníka a snižuje tak riziko vojenského ohrožení ČR.
- **Posílení institucionálního rámce bezpečnosti** – zájem o členství v NATO donutil ČR vypracovat řadu důležitých dokumentů, včetně ústavních, které vytvářejí právní rámec a pravidla bezpečnostní politiky a tím posilují její tvorbu a účinnost. Samotné členství pak vyžaduje tato pravidla pravidelně aktualizovat. Byl vytvořen také důležitý prvek

krizového řízení na vrcholné úrovni – Bezpečnostní rada státu. ČR zavedla institut bezpečnostních prověrek u vybraných osob, především ve státním aparátu, což přispívá k eliminaci celé řady rizik (špionáž, organizovaný zločin, korupce).

Nevýhody vyplývající z členství ve strukturách NATO

- **Závazky vůči NATO** – členství v Alianci předpokládá loajální postoj a ochotu přistoupit na kompromis. To může pro ČR znamenat nutnost ústupků a spoluzodpovědnost za společná rozhodnutí, včetně nesení společných nákladů a rizik. Česká zahraniční politika musí v některých oblastech jednat s vědomím svého členství v NATO a mohou tak pro ni vznikat omezující mantinely.

4.4.2 Vojské aspekty členství v NATO

Severoatlantická aliance představuje největší a nejsilnější vojenský pakt v současném světě. I když vojenské složky tohoto uskupení jsou plně podřízeny politickým orgánům, představují základní a hlavní silový prvek Aliance. Aby NATO bylo schopno splnit svůj hlavní úkol, vyplývající z jeho poslání, tedy vojenskou obranu svých členů, musí disponovat potřebnými vojenskými kapacitami a to na dostatečné úrovni. Je třeba si uvědomit, že kromě politického vlivu je zde i složka odstrašování, která zajišťuje postavení a respekt Severoatlantické aliance ve světě.

Výhody vyplývající z členství ve strukturách NATO

- **Zvýšení schopností AČR** – členství v NATO vyžaduje dosažení potřebné úrovně a kvality ozbrojených sil. Tento požadavek urychlil transformaci armády a řadu změn v AČR i celém resortu obrany. Byl změněn systém plánování i akvizice, výraznou změnou prošel systém financování a logistického zabezpečení armády. Zvýšila se úroveň a intenzita výcviku u všech druhů vojsk a tím i jejich možnosti použití. Díky členství v Alianci se zvýšila jazyková vybavenost v AČR. Byla provedena částečná modernizace armády, především v oblasti velení a komunikačních systémů. Jistým stupněm modernizace prošla i další výzbroj a vybavení, aby se umožnilo nasazení jednotek AČR ve společných aliančních misích. Modernizace se také projevila omezeným nákupem moderní vojenské techniky, především pro vybrané jednotky (chemici, speciální síly). Účast v zahraničních misích přináší cenné zkušenosti pro všechny stupně armády a vytváří zpětnou vazbu schopností armády. S alianční pomocí jsou realizovány projekty rozvoje a modernizace infrastruktury AČR, což má pozitivní

vliv i na oblast účasti českých firem na těchto projektech. Členství v NATO umožňuje přístup k zpravodajským informacím strategického charakteru, které jsou jinak pro ČR nedosažitelné.

- **Zvýšení prestiže AČR** – zapojením do společných projektů, cvičení a zahraničních misí pod velením NATO získala AČR respekt a uznání u spojeneckého velení, ostatních aliančních armád, ale i v oblastech svého působení. Česká armáda získala v rámci NATO prestižní postavení v oblasti ochrany proti ZHN, zdravotnictví a velmi ceněná je i činnost českých speciálních sil.

Nevýhody vyplývající z členství ve strukturách NATO

- **Účast armády na zahraničních misích** – členství v NATO předpokládá i účast AČR na zahraničních misích pod velením NATO. Pro AČR to znamená vyčlenění finančních prostředků v rámci svého rozpočtu, náročnější logistiku, značné opotřebování a případně i zničení nasazené techniky a především se zvyšuje riziko ztrát na lidských životech. Od vstupu České republiky do struktur NATO zahynulo v zahraničních misích 18 příslušníků AČR.

4.4.3 Ekonomické aspekty členství v NATO

Členství v každé mezinárodní organizaci předpokládá i finanční zapojení jednotlivých členských zemí do společného rozpočtu. Ani Severoatlantická aliance netvoří výjimku. Chce-li zůstat silnou a funkční vojenskou aliancí, musí disponovat i tomu odpovídajícími finančními zdroji. Česká republika jako členská země NATO má tedy odpovědnost i za ekonomickou oblast alianční politiky. Je-li plnoprávným členem politických a vojenských struktur, musí mít stejné postavení i v ekonomické oblasti Aliance. Naše účast v této oblasti ovšem není úzce vázána pouze na otázku členského příspěvku do společného rozpočtu. Alianční ekonomická politika nepředstavuje pouze společný rozpočet, ale vytváří celou strukturu dílčích organizací, agentur a programů, v nichž mohou jednotliví členové participovat a spolupracovat. Tato oblast tedy představuje stejnou možnost pro hledání výhod a nevýhod našeho vstupu do NATO jako oblasti politická a vojenská.

Výhody vyplývající z členství ve strukturách NATO

- **Společné projekty** – některé projekty financuje ČR společně s NATO, jiné plně financuje Aliance. Kromě infrastruktury se jedná také o nákup některých zbraňových

systemů a munice. Z fondů NATO jsou hrazeny vybrané vzdělávací a výcvikové programy pro příslušníky AČR u nás i v zahraničí.

- **Nové možnosti pro český vojenský průmysl** – díky členství v Alianci mají české firmy možnost ucházet se o zakázky NATO a spolupracovat ve vývojové i výrobní oblasti na společných zbrojních programech, případně využívat aliančních dotací v oblasti vývoje. V rámci zbrojního trhu se zvyšují možnosti českých firem uspět se svými výrobky v zemích NATO.

Nevýhody vyplývající z členství ve strukturách NATO

- **Náklady spojené s členstvím v NATO** – zde se jedná především o příspěvky ČR do společného aliančního rozpočtu. Vzhledem k tomu, že jde o příspěvek na „provozní“ náklady, nelze očekávat žádnou finanční návratnost.

5 Závěr

Fungující a těsné vztahy mezi Evropskou unií a Severoatlantickou aliancí byly vždy považovány za klíčové. Strategické vztahy mezi NATO a EU jsou v současné době zakotveny v mechanismu Berlín plus. Na základě této dohody má Evropská unie zaručený přístup k plánovacím kapacitám NATO. Je však otázkou, do jaké míry lze efektivně nastavit vztahy mezi oběma aktéry. Je třeba si uvědomit, že Evropská unie je především seskupení států směřující k hospodářské integraci a SBOP je v tomto ohledu chápána pouze jako jeden aspekt její existence. Naproti tomu NATO je čistě organizací kolektivní obrany.

Ačkoliv NATO i EU vnímaly a vnímají své vzájemné vztahy jako zásadní a uvědomují si potřebu jejich zkvalitnění, jejich spolupráce na oficiální úrovni musí čelit mnoha překážkám. Mezi nejzásadnější překážky bližší a efektivnější spolupráce patří turecko-kyperský spor, neshody ohledně vzniku stálého operačního centra EU a v neposlední řadě také jistá nedůvěra mezi jednotlivými předními aktéry (viz. subkapitola 3.1.2). Všechny tyto překážky pak podtrhuje skutečnost, že vývoj vztahů mezi Evropskou unií a Severoatlantickou aliancí je poháněn více vnějšími událostmi než společným zájmem.

Navzdory zhoršující se bezpečnostní situaci většinu evropských zemí sužuje problém podfinancování obrany. Nepoměr mezi výdaji na obranu a vojenskými kapacitami USA a EU 28 je značný (viz. graf 3.2). Spojené státy americké zastupují 70 % veškerých výdajů na obranu členských států NATO. Snižování obranných rozpočtů evropských zemí můžeme chápat jako snahu ušetřit skrze využití bezpečnostního štítu USA. Evropské země se tak v tomto ohledu stávají černými pasažéry. Na druhou stranu částečná absence vlastní obrany dává možnost USA udržet si sféru vlivu v Evropě. Požadovaný standard NATO, tedy výdaje na obranu ve výši 2 % HDP, plní ze zemí EU 28 pouze Estonsko, Řecko, Polsko a Velká Británie (viz. graf 3.1).

Z prohlášení generálního tajemníka NATO Jense Stoltenberga vyplývá, že ukrajinská krize je nejvážnější hrozbou pro evropskou bezpečnost od konce studené války. V souvislosti s tímto konfliktem se do popředí dostal pojem hybridní válka (viz. subkapitola 3.4.1). Podle názoru autora diplomové práce je hybridní válka ideální způsob, jak Ruská federace může rozšířit své území a sféru vlivu. V případě ukrajinské krize Ruská federace využila problémy Ukrajiny, které můžeme charakterizovat jako roztříštěná a zbídačená společnost, ekonomické problémy, dlouhodobá frustrace, národnostní diverzita, nacionalistický extremismus a korupce. To přesně zapadá do hlavních fází hybridního boje. V budoucnu budou nejvíce

ohroženy státy, na jejichž území se vyskytuje větší koncentrace Rusů. Argument, že se Ruská federace pouze snaží zajistit bezpečnost svých obyvatel, může zakrývat další anexe územních celků. Jak již bylo řečeno, hlavně pobaltské státy se mohou potýkat s těmito destabilizačními snahami. Pro tyto země je tak strategicky důležité členství v Evropské unii a NATO. Můžeme se jen dohadovat, jaká by byla situace v tomto regionu, kdyby tomu tak nebylo a Ruská federace se tak nemusela obávat odvetných opatření ze strany nadnárodních celků, jež jsou pobaltské státy součástí.

Diplomová práce také obsahuje komparaci angažovanosti České republiky v misích Evropské unie a NATO. Z dostupných dat vyplývá, že účast ČR v misích EU spočívá spíše v poskytování jednotlivých odborníků, než v nasazení většího počtu jednotek. V letech 2010 – 2015 bylo v misích EU nasazeno pouze 140 příslušníků AČR, naproti tomu v misích NATO bylo nasazeno 3 924 českých vojáků (viz. tab. 4.2). Další komparace se zaměřila na země Visegrádské čtyřky a jejich vojenských potenciálů (viz. subkapitola 4.3.1). V tomto ohledu Polsko značně převyšuje své partnery a je nesporně největším posílením NATO od konce studené války.

Česká republika od roku 2003 trvale snižovala výdaje na obranu, až na současných 0,97 % HDP, což je zhruba polovina oproti požadavkům NATO. Ministerstvo obrany ČR investuje do vybavení a nových technologií pouhých 8,3 % z celkových výdajů na obranu, přičemž standard NATO stanovuje minimální hranici ve výši 20 %. V tomto ohledu je naše země čtvrtá nejhorší ze všech členů Severoatlantické aliance. Dalším problémem obranyschopnosti naší země je pak i nedostatek vojáků, kterých chybí zhruba 5 tisíc. Po kritice ze strany NATO a v reakci na zhoršující se bezpečnostní prostředí se situace v obranném resortu začíná zlepšovat. Závazek zvýšit obranné výdaje na 1,4 % HDP do roku 2020 a s tím spojené armádní nákupy a další investice dávají příslib do budoucna. Je však nutné si uvědomit, že tolik potřebné investice se projeví až s odstupem času.

Z diplomové práce je zřejmé, že Česká republika nesplňuje požadované standardy NATO a mezi ostatními členskými státy patří naše země spíše k podprůměru. Stanovenou hypotéze, která zní: *Česká republika zvyšuje své výdaje na obranu, ale stále nesplňuje požadované standardy NATO, proto v porovnání s ostatními členskými zeměmi Severoatlantické aliance zaostává*, tedy můžeme přijmout.

Seznam použité literatury

Knižní zdroje:

- [1] ANDĚL, Petr. *Rozšířením NATO ke globálnímu vládnutí: americký pohled na vstup České republiky, Polska a Maďarska do Aliance*. Praha: Karolinum, 2012. ISBN 978-802-4620-046.
- [2] CIHELKOVÁ, Eva. *Vnější ekonomické vztahy Evropské unie*. Praha: C. H. Beck, 2003. ISBN 80-717-9804-5.
- [3] EICHLER, Jan et al. *Bezpečnostní a strategická kultura mezinárodních organizací a ČLR*. Praha: Oeconomica, 2013. ISBN 978-80-245-1992-0.
- [4] FIDLER, Jiří a Petr MAREŠ. *Dějiny NATO*. Praha, Litomyšl: Ladislav Horáček – Paseka, 1997. ISBN 80-7185-145-0.
- [5] FUČÍK, Josef. *Stín jaderné války nad Evropou: ke strategii vojenských bloků, operačním plánům a úloze Československé lidové armády na středoevropském válčišti v letech 1945-1968*. Praha: Mladá fronta, 2010. ISBN 978-80-204-2199-9.
- [6] HAD, Miroslav a Bohumil PIKNA. *Druhý a třetí pilíř Evropské unie*. Praha: Ministerstvo zahraničních věcí České republiky, 2001. ISBN 80-86345-06-8, 80-86506-01-0.
- [7] HODER, Lukáš. *Transatlantické vztahy v době krize: hegemonie USA a emancipace Evropy po 11. září 2001*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2009. ISBN 978-80-210-5059-4.
- [8] HOFFMAN, Frank. *Conflict in the 21st Century: The Rise of Hybrid Wars*. Potomac Institute for Policy Studies, 2007. ISBN 978-0-8330-4926-1.
- [9] KAŇA, Radomír. *European Security and Defence Policy – Relations to the NATO and the USA: Proceedings of abstracts. Increasing Competitiveness or Regional, National Markets Development – New Challenges*. Ostrava: VŠB-TU Ostrava, 2007. ISBN 978-80-248-1458-2.
- [10] KAŇA, Radomír. *Současné aspekty Evropské bezpečnostní a obranné politiky*. Ostrava: VŠB-TU Ostrava, 2009. ISBN 978-80-248-2057-6.
- [11] KAŠÍK, Václav. *NATO: Bezpečnost pro Evropu*. Praha: Ministerstvo obrany ČR – AVIS, 1997. ISBN 80-86049-08-6.
- [12] KAVAN, Štěpán et al. *Bezpečnost společnosti v podmínkách Evropské unie*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2014. ISBN 978-80-87472-72-9.
- [13] KRÍŽ, Zdeněk. *Adaptace Severoatlantické aliance na nové mezinárodní prostředí: aplikace přístupů konceptu kooperativní bezpečnosti*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2006. ISBN 80-210-4218-4.
- [14] LUŇÁK, Petr. *Západ. Spojené státy a Západní Evropa ve studené válce*. Praha: Nakladatelství Libri, 1997. ISBN 80-85983-29-X.

[15] MATĚJKA, Zdeněk. *Evropská unie a její bezpečnostní politika*. Praha: Professional Publishing, 2005. ISBN 978-80-86419-81-7.

[16] MINISTERSTVO OBRANY ČESKÉ REPUBLIKY. *10 let členství České republiky v NATO*. Brno: Hansdesign, 2009. ISBN 978-80-7278-491-2.

[17] NAVRÁTIL, B., R. KAŇA a B. ZLÝ. *Evropská unie a integrační procesy. Terminologický slovník (aktualizovaný po Lisabonské smlouvě)*. Ostrava: VŠB-TU Ostrava, 2012. ISBN 978-80-248-2904-3.

[18] PELTRÁM, Antonín. *Evropská integrace a Česká republika*. Praha: Grada, 2009. ISBN 80-247-2849-4.

[19] ROMANCOV, Michael a Eva ROMANCOVOVÁ. *Evropské politické a ekonomické instituce*. Praha: Eurolex Bohemia, 2002. ISBN 80-86432-27-0.

[20] SMOLÍK, Josef, Tomáš ŠMÍD et al. *Vybrané bezpečnostní hrozby a rizika 21. století*. Brno: Mezinárodní politologický ústav Masarykovy univerzity, 2010. ISBN 978-80-210-5288-8.

[21] SVOBODA, Pavel. *Právo vnějších vztahů EU*. Praha: C. H. Beck, 2010. ISBN 978-80-7400-352-3.

[22] VINOPAL, Jiří. *Pět let v NATO. Vojenské, politické a společenské aspekty členství České republiky v NATO*. Brno: Masarykova univerzita v Brně a Jagello 2000, 2004. ISBN 80-210-3428-9.

[23] WAISOVÁ, Šárka. *Současné otázky mezinárodní bezpečnosti*. Plzeň: Aleš Čeněk s.r.o., 2009. ISBN 978-80-7380-194-6.

Články v odborném časopise:

[24] WEISS, Tomáš. *NATO a Evropská unie: dva kohouti na jednom smetišti?* Mezinárodní politika. 2009, č. 3, s. 6-9. ISSN 0543-7962.

Elektronické publikace:

[25] ARMÁDNÍ NOVINY. *Hybridní válka podle Valerije Gerasimova* [online]. 2015 [cit. 2016-03-01]. Dostupné z: <http://www.armadninoviny.cz/hybridni-valky-podle-valerije-gerasimova.html>

[26] BBC. *Russia hits West with food import ban in sanctions row* [online]. 2014a [cit. 2016-03-18]. Dostupné z: <http://www.bbc.com/news/world-europe-28687172>

[27] BBC. *Ukraine crisis: Russia and sanctions* [online]. 2014b [cit. 2016-03-18]. Dostupné z: <http://www.bbc.com/news/world-europe-26672800>

[28] CENNA. *What is NATO and EU response force good for?* [online]. 2010 [cit. 2016-03-17]. Dostupné z: <http://cenaa.org/analysis/what-is-nato-and-eu-response-force-good-for/>

- [29] CONCEPT DRAW. *Political map of Europe* [online]. 2015 [cit. 2016-03-14]. Dostupné z: <http://www.conceptdraw.com/examples/map-of-political-europe>
- [30] CONSILIUM. *Omezující opatření EU v reakci na krizi na Ukrajině* [online]. 2016 [cit. 2016-02-13]. Dostupné z: <http://www.consilium.europa.eu/cs/policies/sanctions/ukraine-crisis/>
- [31] ČT 24. *Ohrožené členské zemi pomůže NATO do dvou dnů* [online]. 2015 [cit. 2016-03-01]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/1500030-ohrozene-clenske-zemi-pomuze-nato-do-dvou-dnu>
- [32] DEMOKTATICKÝ STŘED. *Přínosy Visegrádské čtyřky ke kolektivní obraně NATO* [online]. 2014 [cit. 2016-03-30]. Dostupné z: <http://www.demokratickystred.cz/prinos-visegradske-ctyrky-ke-kolektivni-obrane-nato/>
- [33] DĚJEPIS. *První berlínská krize* [online]. 1997 [cit. 2015-12-01]. Dostupné z: <http://www.dejepis.com/t/prvni-berlinska-krize/>
- [34] DIPLOWEB. *From ESDP to CSDP: Time for some Strategy* [online]. 2010 [cit. 2016-03-21]. Dostupné z: <http://www.diploweb.com/From-ESDP-to-CSDP-Time-for-some.html>
- [35] ECONOMIST. *Crimea's annexation* [online]. 2015 [cit. 2016-03-21]. Dostupné z: <http://www.economist.com/news/europe/21654059-land-grab-started-russias-conflict-west-has-fallen-bottom>
- [36] EEAS. *About CSDP – Overview* [online]. 2013 [cit. 2015-10-01]. Dostupné z: http://eeas.europa.eu/csdp/about-csdp/index_en.htm
- [37] EEAS. *EUAM Ukraine* [online]. 2014 [cit. 2016-03-24]. Dostupné z: http://www.eeas.europa.eu/csdp/missions-and-operations/euam-ukraine/index_en.htm
- [38] EEAS. *EUFOR Tchad/RCA* [online]. 2009 [cit. 2016-03-21]. Dostupné z: http://www.eeas.europa.eu/archives/csdp/missions-and-operations/eufor-tchad-rca/index_en.htm
- [39] EEAS. *EUNAVFOR MED operation SOPHIA* [online]. 2015a [cit. 2016-03-21]. Dostupné z: http://eeas.europa.eu/csdp/missions-and-operations/eunavfor-med/index_en.htm
- [40] EEAS. *Missions and Operations* [online]. 2015b [cit. 2016-04-01]. Dostupné z: http://eeas.europa.eu/csdp/missions-and-operations/index_en.htm
- [41] EUCOM. *Partnership for Peace* [online]. 2010 [cit. 2016-03-21]. Dostupné z: <http://www.eucom.mil/key-activities/partnership-programs/partnership-for-peace>
- [42] EULOGOS. *The nature of the EU-NATO relationship* [online]. 2016 [cit. 2016-03-15]. Dostupné z: <https://eulogos.blogactiv.eu/2016/03/13/the-nature-of-the-eu-nato-relationship/>
- [43] EUNAVFOR. *Mission* [online]. 2014 [cit. 2016-03-21]. Dostupné z: <http://eunavfor.eu/mission/>

- [44] EURACTIV. *Evropská unie a NATO* [online]. 2014 [cit. 2015-10-01]. Dostupné z: <http://www.euractiv.cz/bezpecnost-a-spravedlnost0/link-dossier/evropsk-unie-a-nato>
- [45] EUROPA. *EU sanctions against Russia over Ukraine crisis* [online]. 2015 [cit. 2016-03-01]. Dostupné z: http://europa.eu/newsroom/highlights/special-coverage/eu_sanctions/index_en.htm
- [46] EUROPARL. *Berlin Plus agreement* [online]. 2009 [cit. 2016-02-24]. Dostupné z: http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2004_2009/documents/dv/berlinplus_/berlinplus_en.pdf
- [47] EUROSKOP. *Jednotný evropský akt* [online]. 2005 [cit. 2015-10-01]. Dostupné z: <http://www.euroskop.cz/gallery/2/763-jea.pdf>
- [48] EUROSKOP. *Kypr* [online]. 2014 [cit. 2016-02-22]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/549/sekce/kypr/>
- [49] EUROSKOP. *Státy V4 převzaly vojenskou pohotovost EU* [online]. 2016 [cit. 2016-03-01]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/9002/26768/clanek/staty-v4-prevzaly-vojenskou-pohotovost-eu/>
- [50] EVROPSKÁ UNIE. *První berlínská krize* [online]. 2008 [cit. 2016-02-01]. Dostupné z: <http://www.evropskaunie.estranky.cz/clanky/studena-valka/prvni-berlinska-krize.html>
- [51] GENERALS. *S hybridní válkou máme zkušenosti* [online]. 2015 [cit. 2016-03-13]. Dostupné z: http://www.generals.cz/Hybridni_valky
- [52] GLOBAL POLITICS. *Členské státy Evropské unie a SZBP: hledání společných průsečíků* [online]. 2004 [cit. 2016-02-13]. Dostupné z: <http://www.globalpolitics.cz/clanky/clenske-staty-evropske-unie-a-szbp-hledani-spolecnych-pruseciku>
- [53] GLOBAL POLITICS. *Průběh transformace NATO od pražského summitu dosud a její perspektivy* [online]. 2011 [cit. 2016-02-01]. Dostupné z: <http://www.globalpolitics.cz/clanky/transformace-nato>
- [54] GLOBAL SECURITY. *Ukraine Crisis – Russian Military Intervention* [online]. 2014 [cit. 2016-03-01]. Dostupné z: <http://www.globalsecurity.org/military/world/ukraine/politics-2014.htm>
- [55] GRAFOLOG. *Prezidenti USA* [online]. 2014 [cit. 2015-12-01]. Dostupné z: <http://www.grafolog.cz/pres-usa-kpl.php>
- [56] IDNES. *Hybridní válka jako nový fenomén v bezpečnostním prostředí Evropy* [online]. 2015 [cit. 2016-03-11]. Dostupné z: http://data.idnes.cz/soubory/na_knihovna/59A151006_M02_016_20151005-HYBRIDNI-.PDF
- [57] MEZINÁRODNÍ VZTAHY. *Integrace nebo mocenská rovnováha? Konceptualizace „vysoké“ a „nízké“ zahraničně-bezpečnostní politiky v rámci Evropské unie* [online]. 2007 [cit. 2016-01-21]. Dostupné z: <https://mv.iir.cz/article/view/257/259>

- [58] MO ČR. *Aktuální mise* [online]. 2016a [cit. 2016-04-01]. Dostupné z: <http://www.mise.army.cz/aktualni-mise/default.htm>
- [59] MO ČR. *ALTHEA* [online]. 2007 [cit. 2015-10-01]. Dostupné z: <http://www.mise.army.cz/scripts/detail.php?id=6391>
- [60] MO ČR. *CONCORDIA – mise EU* [online]. 2003 [cit. 2015-10-01]. Dostupné z: <http://www.mise.army.cz/scripts/detail.php?id=3714>
- [61] MO ČR. *Česko-slovenská Battle Group připravena* [online]. 2008 [cit. 2015-10-11]. Dostupné z: <http://www.acr.army.cz/informacni-servis/zpravodajstvi/cesko-slovenska-battle-group-pripravena-14417/>
- [62] MO ČR. *Evropské bojové uskupení zemí V4 vstoupí do půlroční pohotovosti k nasazení 1. ledna* [online]. 2015a [cit. 2016-03-30]. Dostupné z: <http://www.acr.army.cz/informacni-servis/zpravodajstvi/evropske-bojove-uskupeni-zemi-v4-vstoupi-do-pulrocni-pohotovosti-k-nasazeni-1--ledna-118204/>
- [63] MO ČR. *Historie zahraničních misí* [online]. 2015b [cit. 2016-03-18]. Dostupné z: <http://www.mise.army.cz/historie-misi/historie-zahranicnich-misi-3699/>
- [64] MO ČR. *IFOR* [online]. 2002 [cit. 2016-03-18]. Dostupné z: <http://www.mise.army.cz/scripts/detail.php?id=3708>
- [65] MO ČR. *Informace k průjezdu konvoje americké armády přes Českou republiku* [online]. 2015c [cit. 2016-03-05]. Dostupné z: <http://www.mocr.army.cz/scripts/detail.php?pgid=275>
- [66] MO ČR. *ISAF PRT* [online]. 2014 [cit. 2016-03-30]. Dostupné z: <http://www.mise.army.cz/scripts/detail.php?id=87307>
- [67] MO ČR. *KFOR* [online]. 2012 [cit. 2016-03-18]. Dostupné z: <http://www.mise.army.cz/scripts/detail.php?id=6388>
- [68] MO ČR. *Mali - EUTM* [online]. 2016b [cit. 2016-03-30]. Dostupné z: <http://www.mise.army.cz/aktualni-mise/mali/mali---eu-tm-81184/>
- [69] MO ČR. *SFOR – Mírová operace* [online]. 2006 [cit. 2016-03-30]. Dostupné z: <http://www.mise.army.cz/scripts/detail.php?id=3707>
- [70] MZV. *ČR a SZBP* [online]. 2015 [cit. 2015-11-11]. Dostupné z: http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/cr_v_evrope/vnejsi_vztahy_eu/spolecna_zahranicni_a_bezpecnostni/cr_a_szbp.html
- [71] NATO. *Defence Expenditures of NATO Countries (2008-2015)* [online]. 2016a [cit. 2016-02-15]. Dostupné z: http://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2016_01/20160129_160128-pr-2016-11-eng.pdf
- [72] NATO. *NATO-EU: Strategic partnership* [online]. 2016b [cit. 2016-01-15]. Dostupné z: http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_49217.htm

- [73] NATO. *Signatures of Partnership for Peace Framework Document* [online]. 2016c [cit. 2016-01-15]. Dostupné z: http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_49217.htm
- [74] NATO. *Wales Summit Declaration* [online]. 2014 [cit. 2016-03-13]. Dostupné z: http://www.nato.int/cps/ic/natohq/official_texts_112964.htm
- [75] NATOAKTUAL. *Co jsou NFR* [online]. 2009 [cit. 2016-02-11]. Dostupné z: http://www.natoaktual.cz/na_zpravy.aspx?y=na_summit/nrf_novinky.htm
- [76] NATOAKTUAL. *Generální tajemníci NATO* [online]. 2014 [cit. 2016-01-16]. Dostupné z: http://www.natoaktual.cz/generalni-tajemnici-nato-0x4-/na_projekty.aspx?c=A111108_151008_na_projekty_m02
- [77] NATOAKTUAL. *Hybridní války dávno známe, přesto je musíme objevit a popsat* [online]. 2015 [cit. 2016-03-16]. Dostupné z: http://www.natoaktual.cz/hybridni-valky-davno-zname-presto-je-musime-objevit-a-popsat-p5p-/na_analyzy.aspx?c=A150714_133516_na_analyzy_m02
- [78] NATOAKTUAL. *Mise AFOR* [online]. 2003 [cit. 2016-03-16]. Dostupné z: http://www.natoaktual.cz/na_zpravy.aspx?y=na_zpravy/mise_afor.htm
- [79] NATOAKTUAL. *Mise KFOR* [online]. 2005 [cit. 2016-03-16]. Dostupné z: http://www.natoaktual.cz/na_zpravy.aspx?y=na_zpravy/mise_kfor.htm
- [80] NATOAKTUAL. *Operace ALTHEA: Průběžné hodnocení a další perspektiva misí EU* [online]. 2007 [cit. 2016-03-19]. Dostupné z: http://www.natoaktual.cz/operace-althea-prubezne-hodnoceni-a-dalsi-perspektiva-misi-eu-pum-/na_analyzy.aspx?c=A051219_085838_na_analyzy_m02
- [81] NATOAKTUAL. *Operace IFOR* [online]. 2006 [cit. 2016-03-21]. Dostupné z: http://www.natoaktual.cz/na_zpravy.aspx?y=na_zpravy/mise_ifor.htm
- [82] NATO LIBGUIDES. *NATO Responce Force* [online]. 2013 [cit. 2016-03-15]. Dostupné z: <http://www.natolibguides.info/nrf>
- [83] NOUVELLE-EUROPE. *The EU does have a foreign policy – and here is why we like it* [online]. 2013 [cit. 2016-03-17]. Dostupné z: <http://www.nouvelle-europe.eu/en/eu-does-have-foreign-policy-and-here-why-we-it>
- [84] OBRANA A STRATEGIE. *Nový strategický koncept NATO a jeho možné implikace pro schopnosti a použití AČR* [online]. 2011 [cit. 2016-03-03]. Dostupné z: <http://www.obranaastrategie.cz/cs/aktualni-cislo-1-2011/volna-tribuna/novy-strategicky-koncept-nato-a-jeho-mozne-implikace-pro-schopnosti-a-pouziti-acr.html#.VtWBMH3hBnI>
- [85] PARLAMENTNÍ LISTY. *Černá Hora by mohla dostat pozvánku do NATO ještě letos* [online]. 2015 [cit. 2016-02-01]. Dostupné z: <http://www.parlamentnilisty.cz/arena/monitor/Sobotka-Cerna-Hora-by-mohla-dostat-pozvanku-do-NATO-jeste-letos-382373>

- [86] PARLAMENTNÍ LISTY. *Putinovi nestačí Krym, bude chtít i Finsko, tvrdí jeho bývalý poradce* [online]. 2014 [cit. 2016-03-12]. Dostupné z: <http://www.parlamentnilisty.cz/arena/monitor/Putinovi-nestaci-Krym-bude-chtit-i-Finsko-tvrdi-jeho-byvaly-poradce-313456>
- [87] PETERKA PARTNERS. *Informace o sankcích EU v souvislosti s krizí na Ukrajině a proti Ruské Federaci* [online]. 2015 [cit. 2016-03-01]. Dostupné z: <http://peterkapartners.com/cz/archive-office/informace-o-sankcich-eu-v-souvislosti-s-krizi-na-ukrajine-a-proti-ruske-federaci-1404049396.html>
- [88] POLGEO. *Berlínská krize* [online]. 2005 [cit. 2015-12-15]. Dostupné z: <http://polgeo.geogr.muni.cz/konflikty-smlouvy-a-organizace/berlinska-krize/>
- [89] PSZ. *V4 Countries in context of EU and NATO Security Policy* [online]. 2016 [cit. 2016-03-15]. Dostupné z: <http://www.psz.pl/168-archiwum/v4-countries-in-context-of-eu-and-nato-security-policy>
- [90] ROZHLAS. *Suezská krize* [online]. 2006 [cit. 2015-11-11]. Dostupné z: <http://www.rozhlas.cz/cro6/komentare/zprava/289897>
- [91] SIPRI. *Military Expenditure Database* [online]. 2016 [cit. 2015-03-30]. Dostupné z: http://www.sipri.org/research/armaments/milex/milex_database/milex_database
- [92] STUDENÁ VÁLKA. *Kubánská raketová krize* [online]. 2010a [cit. 2015-10-21]. Dostupné z: http://studena.valka.cz/kubanska_raketova_krize.htm
- [93] STUDENÁ VÁLKA. *Maďarské povstání 1956* [online]. 2010b [cit. 2015-10-21]. Dostupné z: http://studena.valka.cz/madarsko_1956.htm
- [94] TOTALITA. *Berlínská zed'* [online]. 1999 [cit. 2015-12-04]. Dostupné z: http://www.totalita.cz/vysvetlivky/berlin_zed.php
- [95] VÁLKA. *Rusko-gruzínské vztahy a válka o Abcházii a Jižní Osetii* [online]. 2010 [cit. 2016-03-14]. Dostupné z: <http://www.valka.cz/13664-Rusko-gruzinske-vztahy-a-valka-o-Abchazii-a-Jizni-Osetii-2-Gruzie-a-narodnostni-mensiny>
- [96] VOJENSKÉ ROZHLEDY. *Etická diskuze o adekvátní reakci na 11. září 2001* [online]. 2007 [cit. 2016-02-22]. Dostupné z: <http://www.vojenskerozhledy.cz/kategorie/eticka-diskuze-o-adekvatni-reakci-na-11-zari-2001>
- [97] WIKIWAND. *Seznam představitelů Sovětského svazu* [online]. 2011 [cit. 2016-03-21]. Dostupné z: http://www.wikiwand.com/cs/Seznam_p%C5%99edstavitel%C5%AF_Sov%C4%9Btsk%C3%A9ho_svazu

Seznam zkratek

AČR	Armáda České republiky
b.c.	běžné ceny
BG	Battlegroup Bojové skupiny
CJTF	Combined Joined Task Force Společná operační skupina
CMPD	Crisis Management and Planning Directorate Ředitelství pro zvládání krizí a plánování
ČR	Česká republika
ČSFR	Česká a Slovenská Federativní republika
EBOP	Evropská bezpečnostní a obranná politika
EHG	European Headline Goal Evropský základní cíl
EOS	Evropské obranné společenství
EPS	Evropská politická spolupráce
ERRF	European Rapid Reaction Forces Síly rychlého nasazení EU
ESDI	European Security and Defence Identity Evropská bezpečnostní a obranná identita
ESUO	Evropské společenství uhlí a oceli
EU	Evropská unie

EUMC	European Union Military Committee Vojenský výbor EU
HDP	Hrubý domácí produkt
IPA	Instrument for Pre-accession Assistance Nástroj předvstupní pomoci
JEA	Jednotný evropský akt
MAP	Membership Action Plan Akční plán členství
NAC	North Atlantic Council Severoatlantická rada
NATO	North Atlantic Treaty Organization Organizace severoatlantické smlouvy
NRF	NATO Responsible Forces Síly rychlé reakce NATO
OECD	Organisation for Economic Co-operation and Development Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj
OSN	Organizace spojených národů
PfP	Partnership for Peace Partnerství pro mír
PRT	Provinční rekonstrukční tým
PSC	Political and Security Committee Politický a bezpečnostní výbor
RSFSR	Ruská sovětská federativní socialistická republika

SALT	Strategic Arms Limitations Talks Jednání o omezení strategických zbraní
SBOP	Společná bezpečnostní a obranná politika
SHAPE	Supreme Headquarters Allied Powers Europe Vrchní velitelství spojeneckých sil v Evropě
Skss	Skupina speciálních sil
SRN	Spolková republika Německo
SSSR	Svaz sovětských socialistických republik
SZBP	Společná zahraniční a bezpečnostní politika
USA	The United States of America Spojené státy americké
USD	United States dollar Americký dolar
V4	Visegrádská čtyřka
VJTF	Very High Readiness Joint Task Force Jednotka velmi rychlého nasazení
WEU	Western European Union Západoevropská unie
WFP	World Food Programme Světový potravinový program
ZHN	Zbraně hromadného ničení

Seznam grafů, tabulek a obrázků

Seznam grafů

Graf 3.1 – Obranné výdaje členů NATO ve vztahu k plnění 2 % HDP v roce 2015 (% HDP, b.c.).....	31
Graf 3.2 – Velikost obranných výdajů v absolutním vyjádření (mld. USD, b.c.).....	32
Graf 3.3 – Srovnání výdajů HDP na obranu mezi USA a EU 28 (% HDP, b.c.).....	32
Graf 3.4 – Obranné výdaje zemí EU 28 na jednoho obyvatele v roce 2014 (USD, b.c.).....	33
Graf 3.5 – Investice do vybavení z výdajů na obranu versus výdaje na obranu jako podíl HDP v roce 2015	34

Seznam tabulek

Tab. 4.1 – Výdaje ČR na obranu jako podíl HDP	49
Tab. 4.2 – Účast příslušníků AČR v zahraničních misích	59
Tab. 4.3 – Vojenský potenciál zemí V4	62

Seznam obrázků

Obr. 2.1 – Organizační struktura NATO platná od července 1954	10
Obr. 2.2 – Letecký most během blokády Západního Berlína v letech 1948 - 1949.....	13
Obr. 3.1 – Členská základna EU a NATO v Evropě.....	37

Prohlášení o využití výsledků diplomové práce

Prohlašuji, že

- jsem byl seznámen s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. – autorský zákon, zejména § 35 – užití díla v rámci občanských a náboženských obřadů, v rámci školních představení a užití díla školního a § 60 – školní dílo;
- beru na vědomí, že Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava (dále jen VŠB-TUO) má právo nevýdělečně, ke své vnitřní potřebě, diplomovou práci užít (§ 35 odst. 3);
- souhlasím s tím, že diplomová práce bude v elektronické podobě archivována v Ústřední knihovně VŠB-TUO a jeden výtisk bude uložen u vedoucího diplomové práce. Souhlasím s tím, že bibliografické údaje o diplomové práci budou zveřejněny v informačním systému VŠB-TUO;
- bylo sjednáno, že s VŠB-TUO, v případě zájmu z její strany, uzavřu licenční smlouvu s oprávněním užít dílo v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- bylo sjednáno, že užít své dílo, diplomovou práci, nebo poskytnout licenci k jejímu využití mohu jen se souhlasem VŠB-TUO, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly VŠB-TUO na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše).

V Ostravě dne 22. dubna 2016

.....
Bc. Martin Mlčoch

Seznam příloh

Příloha č. 1 Seznam představitelů SSSR a USA v době studené války

Příloha č. 2 Seznam generálních tajemníků NATO

Příloha č. 3 Seznam signatářů programu Partnerství pro mír

Příloha č. 4 Seznam ukončených misí EU

Příloha č. 5 Seznam probíhajících misí EU

Příloha č. 6 Seznam ukončených misí Armády České republiky

Příloha č. 7 Seznam probíhajících misí Armády České republiky

Příloha č. 1: Seznam představitelů SSSR a USA v době studené války

Seznam představitelů SSSR	
Jméno	Období
Josif Vissarionovič Stalin	1924–1953
Georgij Maximilianovič Malenkov	1953–1953
Nikita Sergejevič Chruščov	1953–1964
Leonid Iljič Brežněv	1964–1982
Jurij Vladimirovič Andropov	1982–1984
Konstantin Ustinovič Černěnko	1984–1985
Michail Sergejevič Gorbačov	1985–1991
Seznam představitelů USA	
Jméno	Období
Harry S. Trumannn	1945–1953
Dwight D. Eisenhower	1953–1961
John Fitzgerald Kennedy	1961–1963
Lyndon B. Johnson	1963–1969
Richard Nixon	1969–1974
Gerald Ford	1974–1977
Jimmy Carter	1977–1981
Ronald Reagan	1981–1989
George H. W. Bush	1989–1993

Zdroj: Wikiwand, 2011, Grafolog, 2014, vlastní zpracování

Příloha č. 2: Seznam generálních tajemníků NATO

Jméno	Stát	Období
Generál Lord Ismay	Velká Británie	4. dubna 1952 – 16. května 1957
Paul-Henri Spaak	Belgie	16. května 1957 – 21. dubna 1961
Dirk Stikker	Nizozemsko	21. dubna 1961 – 1. srpna 1964
Manlio Brosio	Itálie	1. srpna 1964 – 1. října 1971
Joseph Luns	Nizozemsko	1. října 1971 – 25. června 1984
Lord Carrington	Velká Británie	25. června 1984 – 1. července 1988
Manfred Wörner	Německo	1. července 1988 – 13. srpna 1994
Sergio Balanzino (zastupující)	Itálie	13. srpna 1994 – 17. října 1994
Willy Claes	Belgie	17. října 1994 – 20. října 1995
Sergio Balanzino (zastupující)	Itálie	20. října 1995 – 5. prosince 1995
Javier Solana	Španělsko	5. prosince 1995 – 6. října 1999
Lord Robertson	Velká Británie	6. října 1999 – 17. prosince 2003
Alessandro Minuto Rizzo (zastupující)	Itálie	17. prosince 2003 – 1. ledna 2004
Jaap de Hoop Scheffer	Nizozemsko	1. ledna 2004 – 1. srpna 2009
Anders Fogh Rasmussen	Dánsko	1. srpna 2009 – 1. října 2014
Jens Stoltenberg	Norsko	1. října 2014 - nyní

Zdroj: Natoaktual, 2014, vlastní zpracování

Příloha č. 3: Seznam signatářů programu Partnerství pro mír

Země	Rok
Arménie	5. října 1994
Ázerbajdžán	4. května 1994
Bělorusko	11. ledna 1995
Bosna a Hercegovina	14. prosince 2006
Finsko	9. května 1994
Gruzie	23. března 1994
Irsko	1. prosince 1999
Kazachstán	27. května 1994
Kyrgystán	1. června 1994
Malta	26. dubna 1995
Moldavsko	16. března 1994
Makedonie	15. listopadu 1995
Černá Hora	14. prosince 2006
Rakousko	10. února 1995
Rusko	22. června 1994
Srbsko	14. prosince 2006
Švédsko	9. května 1994
Švýcarsko	11. prosince 1996
Tádžikistán	20. února 2002
Turkmenistán	10. května 1994
Ukrajina	8. února 1994
Uzbekistán	13. července 1994

Zdroj: NATO, 2016c, vlastní zpracování

Příloha č. 4: Seznam ukončených misí EU

Název mise	Místo působení	Doba působení	Náklady mise
EUFOR CONCORDIA	Makedonie (FYROM)	březen – prosinec 2003	6,2 mil. EUR
EUPOL PROXIMA	Makedonie (FYROM)	prosinec 2003 – prosinec 2005	15,9 mil. EUR
EUPAT FYROM	Makedonie (FYROM)	prosinec 2005 – červen 2006	1,5 mil. EUR
EUPM	Bosna a Hercegovina	leden 2003 – červen 2012	32,94 mil. EUR
ARTEMIS	Demokratická republika Kongo	červen – září 2003	7 mil. EUR
EUPOL Kinshasa	Demokratická republika Kongo	duben 2005 – červen 2007	4,37 mil. EUR
EUFOR RD Congo	Demokratická republika Kongo	duben – listopad 2006	16,7 mil. EUR
EUPOL DR Congo	Demokratická republika Kongo	červenec 2007 – září 2014	-
EUAVSEC South- Sudan	Jižní Súdán	červen 2012 – leden 2014	-
EUFOR Tchad RCA	Čad	leden 2008 – březen 2009	119,6 mil. EUR
EUJUST THEMIS	Gruzie	červenec 2004 – červenec 2005	2,05 mil. EUR
AMM	Indonésie	září 2005 – prosinec 2006	15,3 mil. EUR
EU SSR Guinea Bissau	Guinea Bissau	červen 2008 – září 2010	7,81 mil. EUR
EUJUST LEX - Iraq	Irák	červenec 2005 – prosinec 2013	27,15 mil. EUR
EUFOR RCA	Středoafriká republika	únor 2014 – březen 2015	-

Zdroj: EEAS, 2015b, vlastní zpracování

Příloha č. 5: Seznam probíhajících misí EU

Název mise	Místo působení	Rok zahájení	Předpokládané náklady
EUNAVFOR MED	Středozevní moře	červen 2015	11,8 mil. EUR (pro první rok)
EUMAM RCA	Středoafriická republika	březen 2015	7,9 mil. EUR (pro první rok)
EUAM UKRAINE	Ukrajina	červenec 2014	13,1 mil. EUR (pro první rok)
EUCAP SAHEL	Mali	duben 2014	11,4 mil. EUR
EUTM MALI	Mali	únor 2013	12,3 mil. EUR
EUBAM Libya	Libye	květen 2013	30,3 mil. EUR
EUCAP NESTOR	Keňa, Džibuti, Somálsko, Seychely	červenec 2012	22,9 mil. EUR
EUCAP SAHEL Niger	Nigérie	červenec 2012	8,7 mil. EUR
EUTM Somalia	Somálsko	duben 2010	11,6 mil. EUR
EUNAVFOR ATALANTA	Somálsko	prosinec 2008	39,65 mil. EUR
EULEX Kosovo	Kosovo	únor 2008	111 mil. EUR/rok
EUMM Georgia	Gruzie	září 2008	20,9 mil. EUR
EUPOL Afganistan	Afghánistán	květen 2007	108 mil. EUR
EUPOL COPPS	Palestina	červen 2006	9,33 mil. EUR
EUSEC RD Congo	Demokratická republika Kongo	červen 2005	73,5 mil. EUR
EUBAM RAFAH	Palestina	listopad 2005	1 mil. EUR
EUFOR ALTHEA	Bosna a Hercegovina	2004	15 mil. EUR

Zdroj: EEAS, 2015b, vlastní zpracování

Příloha č. 6: Seznam ukončených misí Armády České republiky

Název mise	Počet	Kdy
POUŠTNÍ BOUŘE – Osvobozovací operace	200	1990 – 1991 (Kuvajt)
UNGCI – Humanitární operace	320	1991 – 2003 (Irák)
UNPROFOR – Mírová mise	2250	1992 – 1995 (Země bývalé Jugoslávie)
UNCRO – Mírová mise	50	3/1995 – 1/1996 (Chorvatsko – Krajina)
UNTAES Mise – polní nemocnice	100	1/1996 – 1/1998 (Chorvatsko)
IFOR, SFOR, SFOR II – Mírová operace	6300	1996 – 12/2001 (Bosna a Hercegovina, Chorvatsko)
AFOR – 6. Polní nemocnice	100	1999 (Albánie + Turecko (zemětřesení))
KFOR – Mírová operace	3070	1999 – 2/2002 (Kosovo)
ESSENTIAL HARVEST – Mírová operace	120	8-10/2001 (Makedonie)
KFOR – Česko-slovenský prapor	2400	2/2002 – 7/2005 (Kosovo)
KFOR – brigáda a úkolové uskupení Střed	3070	2005 – 2011 (Šajkovac, Kosovo)
SFOR – Velitelství + civilní psolupráce	42	2002 – 12/2004 (Bosna a Hercegovina)
TRVALÁ SVOBODA – Protiteroristická operace	612	3/2002 – 6/2003 (Kuvajt)
ISAF – Mírová operace	269	4/2002 – 1/2003 (Afghánistán)
ISAF – Polní chirurgický tým	11	1/2003 – 4/2003 (Afghánistán)
IZ SFOR – Kontingent 7. Polní nemocnice	526	4/2003 – 12/2003 (Irák, Basra)
IZ SFOR (MNF-I) – Kontingent Vojenské policie	1273	12/2003 – 12/2006 (Irák, Shaibah)
CONCORDIA – operace EU	2	4/2003 – 12/2003 (Makedonie)
ISAF EOD + METEO – Letiště Kábul	350	3/2004 – 3/2007 (Afghánistán)
TRVALÁ SVOBODA – 2004 – 601.skss	120	3 – 8/2004 (Afghánistán)

WINTER RACE – humanitární operace NATO v Pákistánu	29	(Pákistán)
TRVALÁ SVOBODA – 2006 – operace NATO v Afghánistánu	120	(Afghánistán)
ALTHEA – Operace EU Bosna a Hercegovina	400	12/2004 – 6/2008
MNF I – Operace koalice mnohonárodnostních sil	423	12/2008
KAIA – ISAF – Polní nemocnice na kábulském mezinárodním letišti	658	4/2007 – 12/2008
Výcviková mise NATO – NTM - I	4	ukončena 28. 2. 2009
Mise ISAF Uruzgán – Ochrana a obrana obvodu nizozemské základny Camp Hadrian	200	ukončena 20. 3. 2009
Operace EU “EUFOR“ Čad	2	ukončena 15. 3. 2009
BALTIC AIR POLICING 2009	2 x 75	ukončena 1. 9. 2009 (Litva)
TRVALÁ SVOBODA – 2008 - 2009	3 x 100	2008 – 2009 (Afghánistán)
Vrtulníková jednotka HELI UNIT ISAF	7 x 100	2009 – 2011 (Afghánistán)
Úkolová uskupení 601. skss v misi ISAF	2 x 100	6/2011 – 6/2012 (Afghánistán, Nangarhár)
BALTIC AIR POLICING 2012	2 x 64	ukončena 4. 1. 2013 (Litva)
Výcvikové jednotky Vojenské policie	4 x 12	ukončena 31. 3. 2013 (Afghánistán, Wardak)
Operational Mentoring and Liaison Team – OMLT Operační výcvikový a styčný tým	5 x 54	ukončena 30. 4. 2013 (Afghánistán, Wardak)
ISAF PRT Provinční rekonstrukční tým	2 500	hlavní část ukončena 31. 1. 2013 odsun a předání materiálu ukončeno v červenci 2013 (Afghánistán, Lógar)
1.MAT Wardak ISAF – Military Advisory Team	59	4/2013 – 10/2013 mise ukončena v září a přesun do ČR v říjnu 2013 (Afghánistán, Wardak)
1. MAT Lógar ISAF – Military Advisory Team	64	3/2013 – 9/2013 mise ukončena v září a přesun do ČR v říjnu 2013 (Afghánistán, Lógar)

Policing – Letiště Keflavik	75	10/2014 – 12/2014 (Island)
Active Fence – Letiště Incirlik	7	9/2014 – 1/2015 (Turecko)
Air Surveillance – Letiště Keflavik	70	7 – 8/2015 (Island)

Zdroj: MO ČR, 2015b, vlastní zpracování

Příloha č. 7: Seznam probíhajících misí Armády České republiky

Název mise	Oblast	Počet
Resolute Support Mission	Afghánistán	246
KFOR	Kosovo	10
EUNAVFOR Atalanta	Somálsko	2
Multinational Force and Observers	Sinajský poloostrov	3
EUFOR Althea	Bosna a Hercegovina	2
EUNAVFOR MED	Řím	2
EUTM	Mali	38
The United Nations Disengagement Observer Force	Golanské výšiny	3

Zdroj: MO ČR, 2016a, vlastní zpracování